GAUDEO

John Carter Brown.

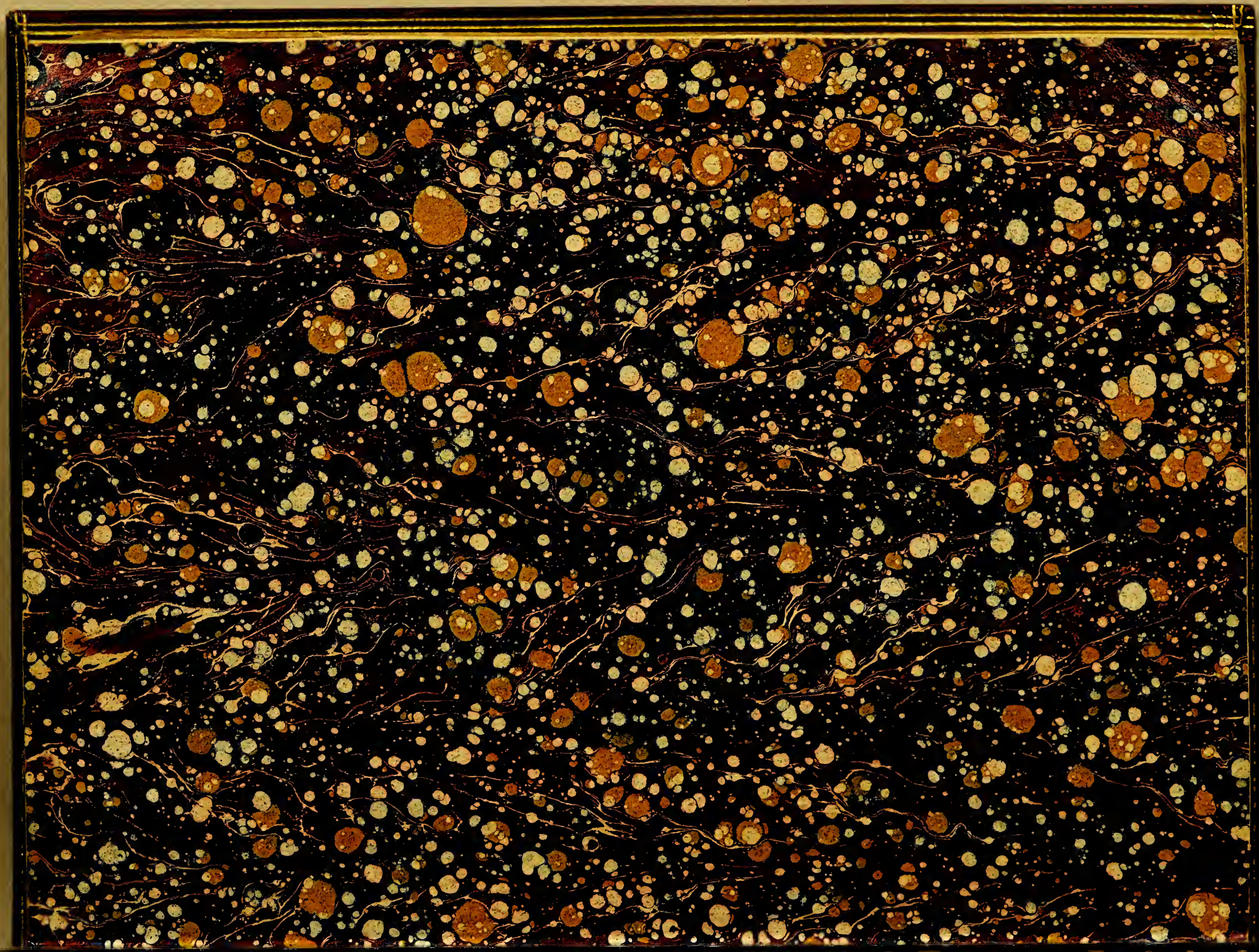

Vthförligh Förklaring
öfwer

Handels CONTRACTET
angående thet Södre Compagniet
vthi Konungarijket i Swerighe.

Stält igenom

Wilhelm Wsselinx.

Och nu aff thet Nederländske Språket
vthsatt på Swenska/

Aff

ERICO SCHRODERO.

Tryckt i Stockholm / aff Ignatio
Meurer / Åhr 1626.

Til Läsaren.

Vnstige Läsare / wij hadhe wäl förmodhat / at thetta Compagniet skulle alleredha vthi thet förledna Åhret blifwit stält i wärcket. Ty såsom först och för all ting nödtorfften kradde / at Inwånerne här vthi Rijket skulle om wårt godhe Vpsåt hafwa blifwit vnderwijste / hälst medhan thenna Saak wordo them swåra fremmandhe och ohörd förekommandes : Men så åre wij för thetta Rijkzens storleek och widd / såsom och tidzens kårtheet skuld bleffne förhindradhe / at wij / efter såsom thet sigh borde / thet icke hadhe kunnat vthrätta. Vthi synnerheet hafwer H. K. Mtz. fränwaru warit oß til hinders / hwarigenom Privilegierne, them H. K. Mt. allernädigst hafwer täckts vnna och förlåna thetta Compagniet, icke åre bliffne vnderskriffne. Hwilken milde benåding / såsom och winst och profit, then wij vthi thenna vthförlige Discurs och berättelse förmeena oß nogsampt hafwa bewijst / åre the förnämligste medhel ther medh at beweeka hwar och en thenne godhe Saak til at handhafwa och förfrämia. Vthi then förhåpning at then opartijske Läsaren skal hafwa orsaak sigh här medh at nöija låta. Dogh om något wore / thet honom syntes feela / wele wij alltijdh finnas wederredha / efter wår förmögenheet här vthinnan at göra hwariom och enom tilfyllest. Tidhen och Terminen på Tekningen och Penningarnars insätning är förlängd och stält : För Inwånarna / til then förste Martij näskommande : Men för them som boo i Finland / Lijfland och Vthländes / til then förste Maij / efter hwilken Termin ingen skal sedhan bliffwa tillåtit vthi thetta Compagniet at intaghas. Om hwilket wij här medh hwariom och enom framförat wele warnat och påmint hafwa / på thet han sin egen fordeel och profiit thes bättre i acht tagha / och bådhe sigh sielff så wäl som sine efterkommander vthi framtijden j ingen motto förssilla må. Her medh Gudhi befalandes.

Datum Stockholm then 2. Julij Åhr 1626.

Ika såsom the / som vppå en Rännebaan medh löpande sökia at winna prijs / först winläggia sigh ther om at skaffa aff wägen alt thet som ligger theras lopp til hinders: Altså wil och iagh / förr än iagh thetta mitt förehafwande widare vptäcker / så myckit migh står til görandes / borttagha och affrödia the besynnerligste hinder / såsom ock swara til the måste Insagor / som iagh menar här emoot kunna inwendas / vppå thet at thetta helighe / loflighe och nyttige wärckz förfrämiande och fortgång icke må blifwa waanwördat eller längre ther medh vpskoff göras. Icke i then acht och mening / at iagh wil förläggia alle orijmligheeter / som aff en eller annan kunde ther emot framställas. Ty then som bygger widh allmanne wägen / är mängens förtaal vnderkastat: Och behöfde then myckit Höö / som alle Munnar wille fulståppa: Vthan iagh will allenast winläggia migh til at affskaffa och vthwijsa the förnämligste hinder / som thenna saak synes aldramäst wara til affsaknat / hwilket effter mitt betenckiande förnämligen består vthi thesse try ting / nämligen vthi Egensinnigheet / Anseende til Personen / och Miströstande.

Hwadh Egensinnigheeten anlanger / pläghar hon altidh bådhe vthi Andelige och Werdzlige Saaker wara myckit skadheligh / och månge nyttighe ting til förfång och meen. Ty ther medh hon skyler sigh medh en Stadigheetz Täckil / och vnder thet skeenet at hon will blifwa widh thet som gammalt och fornt warit hafwer / så förer hon mänges sinne vthi blindheet och fåwitzsko. Hwilket Hedningarna / Judarna / och Mahometisterna / jämwäl och the Papister / Arrianer / Socianer / och andre slijke Kättare / medh Exempel och Lefwerne nogsampt betyga / the ther vnder berörde oloflighe skeen then reena Ewangelij Läran försaka / och lådandes widh sina wedherstyggelighe widskepelser och wilfarelser / sänckia sigh vthi Affgudheri. Thetta tildrager sigh och vthi Werldzlige saker / at somlige Menniskior / intet anseendes tijdhen / legenheeten och Personerna / hängia så fast widh theras waana / så at the hwarken vthi sine Krijgzsaker / Poli-

tier och dagelige Handtering icke willa så myckit som itt Fingersmånn trådha vth om theras ordinarie spår / ey heller något helsosampt rådh eller förmaning wedhertagha : Ja the blifwa så halsstarligen widh thet gambla bruket / och betaghas således ther öfwer vthaff en sådan inbillan / at ther något nytt och fremmande blefwe bracht på Baanen / thet som kunde lända thet Menighe bästa så wäl som theras privat Saker til froma och förkåffring / thet fördöma the i grund / hwarigenom skeer at Land och Folck esomofftast råka ther öfwer på ytersta förderff och obestånd / theßlijkes månge härlige och profijtlige Saker blifwa satte til ryggia. Och aldenstund thetta mitt förehafwande är vthi thetta Rijket nytt / ohördt / och hafwer alt här til intet warit i bruuk / så är thet ey heller något vnder / at och slijke sigh finna låta / som thetta Wärck förkasta / och Saken oförhördt migh förolempa skole / och således icke allena ställa sigh fast obenägne thetta Wärck at bijfalla / vthan och redhebogne andra ther ifrån at affskräckia. Hwarföre / om någon wore som sådant sigh vnderstodhe / will iagh honom bidhit hafwa / han wille så lenge medh sin wrångwijse Doom hafwa fördragh / in til thes the min grundelige meening här om förnimma måghe. Kan tå pröfwas at iagh vthi någon ting hafwer farit wilse / och at mitt föregifwande icke består medh skääl / the tå vthi tidh / och på thet rum / som wederbör / migh ther om warna och påminna / på thet at skadhan icke må alt förseendt förekommas / sedhan han hafwer tagit öfwerhanden : Twärt om / om thetta mitt Vpsååt befinnes hafwa godh grund / theßlijkes wara nyttigt och aff nödhen / at the tå effter theras förmögenheet wele migh bijspringa. Hwar the och intet annat hafwe migh at förekasta än thet / at thetta Wärck är nykommit / och wilia förthenskull heller blifwa widh theras gamble onde waana / så wil iagh vthaff then rättsinnige Läsaren flijtligen hafwa begärat / han wille vthöfwer thetta theras fåfänge Munbruk icke förarghas / eller sigh vthaff them förföra låta / til at wända sigh ifrån sin skyldige plicht och fordeel / på thet han i framtidhen icke må qwidha / thet han sin profiit försummat / och sina effterkommander försnillat hafwer.

Hwadh

Hwadh nu Personens Anseende widkommer / är thet sämwäl och thetta mitt förehafwande Wärck icke ringa til meens / i thet man mehra seer vppå Personens ständ / Förmögenheet / Riskedom / Lärdom / och aff hwadh Landzaart han är / än på sielfwe Saaken / som framställes. Jagh bekenner thet wäl / at thet ligger ock macht vppå til at weeta / aff hwem och til hwadh ände något föres på Banen. Ty thetta är thet alle Wisse och Förständige måst byggia vppå / at the granneligen öfwerwägha hwadh som blifwer föregifwit. Här skärskådhas hwarken Ständ eller Riskedom / ey heller fordras här the gambla werldzlige Wisses / Oratorers och Poëters lärdom och skickeligheet / ty the Landskapen / som thenne Saak anröre / hafwa warit them fögha bekende / och en deel aff them aldraförst för 130. åhr sedhan kunnige wordne. Ther ligger och fögha macht vppå hwadh Språak man talar / Hebreiska / Grekiska / Latin / Swenska eller Tydska / allenast at man wäl förståår och kommer ynder grunden om thet som föregifwes / och ty at sådant beståår medh sanning och godh skääl. Man skal ey heller så nogha skådha ther vppå / antingen han / som någon Saak anbringer / är Infödd eller Wthländsk / allenast at hon wthi sigh sielff är godh. Ty på all Rum finnes slijke / som sigh och sine Landzmän så högt förmåta / at the sigh inbilla thet intet lofligit eller berömm wärdt kan aff androm i Wärcket ställas: Thesslijkes förgripa sigh och the emoot Gudz befalning / och then Christeliga kärleken emoot wär Jämchristen / hwilke Fremlingar medh itt sådant oförsonligit haat förfölia / at the icke kunna göra eller önska them något gott / och förthenskuld dömma alles Hierta effter theras egit / menandes at the Fremmande icke skole kunna eller wilia göra Rijket nogot gott. Ja somlige äre så dåårachtige och obeskerhelige / at the och förfölia the Fremlingar / hwilkes Wälgerning the see och märckia wara them sielfwom godh och profijtligh.

Somlige äre så affgunstige / thet the icke betenckia / at lijka såsom en stoor brått förtiænar stort straff / alltså och itt lofligit förhållande är en stor belöning wärdt / hwarföre the wäl wilia the Fremmandes wälförhållande

til godho niuta / men thet skåår them vthi Hiertat / tå the blifwa warse at the Fremmande / ther igenom the nogot gott vthrätta / hafwa ther och fordeet aff: Och förthenskul wedersaka the fast heller een godh saak / än at the skole see the Vthlendske bredhe widh them prosperera skole / ogillandes alt hwadh som til theras bästa blifwer angifwit. Tyom man låter them blifwa vthi sitt wärde / så kan man medh många Historier och bedrifter om åthskillige Land och Folck bewisa (jämwäl och medh wåre egne Swenske Handlingar) at the igenom the Vthlendskes rådh och hielp åre som offtast bleffne frelste och frijadhe ifrån förderff och vndergång / såsom och många som igenom fremmandes befordring åre kompne til stort Förråedh / Macht och Rijkedom. Här om wil iagh allenast framställa twenne Exempel. Thet första kan bewisas medh Joseph / hwilken ändogh han war en Hebreer / lijkwäl bewarade Egypten ifrån fördärff. Thet andre medh Christophoro Columbo (hwilket thenna saak icke litet widkommer) at oanseedt han war en Italianer / hafwer han lijkwäl för Konungen aff Hispanien vpfunnit thet rijke Landskapet America eller West-Indien. Til thet ytersta / lijka såsom ingen är så fåkunnigh och obesinnat / at han skulle försmå och wedersaka at tagha en kåsteligh Skatt eller stoor Summa Penningar / therföre at honom then tilbuden vthi en sådan Pung eller Säck / som honom icke wäl behagher: Altså bedher iagh och then rättsinnige Läsaren / han icke wil skådha på min Person eller sigh eher öfwer förargha / at iagh icke är född här i Rijket / men fast mehra see vppå mitt anbringande och sielfwa Saken / som skal lända honom til fordeel och fromma.

Hwadh angåår Misströstande / så wäl om honom som Saken angifwer / som om them som henne bådhe in och vth om Land styra skole: Eller och om the vthlåfwade Conditioner och wilkår skole them blifwa hållne: Hwilket skulle wara thenne saak aldramäst til hinders / om man thet i tijdh icke förekomme / hwilket efter mitt betenckiande kan på efterföliande sätt skee. Hwadh min Person anlanger / meenar iagh at ingen kan medh rätta hafwa orsaak til Misshåpp / hälst medhan iagh

angif-

angifwer thenna Saak hwariom och enom medh sanning och wprichtigheet at dömma om. Jagh söker icke här medh at betroos om några Penningar / ey heller at beklädha något Ämbete in eller wth om Landz. H. K. Mt. hafwer iagh wptäckt thenna Saken / och förhåppas iagh framdeeles ytterm ehra thet wptäckia för Directorerne och them som thetta Wärck fortställa skole / hwilke warde wedertagandes thet the befinne nyttigt wara / och tilbakasättiandes thet them misshaghar. Thet iagh här framställer / är icke några subtile Spörsmåål wthur Philosophia, ther öfwer itt stort Disputas faller / eller äre swåra til at begripas: Wthan sådane Saker / som beståå medh godhe skääl och klaar bewijs / så at hwar och en / som hafwer itt gott förnufft / them lätteligen fatta kan. Wthi Nederland / hwilket medh rätta må kallas een höghSchola til Köphandel / hafwer iagh alleredho för trettije Åhr sedhan begynt åfwen thet samma Wärck / hwilket brodhe widh förfarenheeten kan bewijsas wthaff the Högmächtighe Herrars General Staternars / jämwäl och wthaff Högborne Furstes / Princens af Oranien (högloftigh i åminnelse) witnesbörd / som iagh wijsa kan / nogsampt är bewijsligit / hwilke wthi thenna saak borde myckit gälla / althenstund the hafwa hafft en godh weetskap om saken. Hwadh som nw migh bewecket hafwer at begifwa migh ther ifrån hijt / ligger fögha macht wppå at iagh thet för mångoin wptäcker / doghwil iagh ther om medh itt ord eller tw berätta: Thet intet annat är / än itt blott Mißnöjande / som figh förorsakat hafwer thervthaff the förwägrade migh thet iagh tilbörligen hadhe förskyt: Thesslijkes efter iagh sägh / at sedan Saken war kommen på gångz / the icke wille henne så foortställa / såsom thet borde / hwarigenom iagh sägh och förnam migh icke kunna bewijssa hwarken then Orten / eller thet Compagniet någon ytermehra tiänst / ey heller migh sielff något beröm eller profit.

Hwadh then Inledske Administrationen eller Styrelen widkommer / så är then nogsampt wthi Privilegierne, them H. K. Mt. Compagniet nädigst hafwer skänckt och förährat / eaverat och förseedd. Ty Participanterne eller wthi Compagniet Delhafwande är efterlätit

låtit itt friſt Kåhr och Waal / til at vthkeesa ſlijke Perſoner til Directorer, theim the båſt betroo / och om hwilkes vprichtigheet och ſtickeligheet the nogſampt åre förſåkrade. Theßförvthan ſkole och några aff the förnåmſte Participanterne tilordnas / ſom ſkole hafwa vpſeende medh Directorernars handlingar / på thet alle Saker må richtigt tilgåå. Theßlijkes hafwa och Participanterne then Frijheeten / at wara tilſtådhes / når Åhrsräckning ſkal hållas / til at båttra och förekomma / om något förſeedt wore.

Then Vthlendſke Directionen ſynes wara ſtörre beſwår medh / therföre at hår i Rijket åre ſåå Infödde / ſom förſtå ſigh vppå the fierran aflegne Seglationer, eller någon kundſkap hafwa om then Handelen. Men thetta beſwår år faſt ringa / ty hår i Landet wål finnas ån några ſtickelige och förfarne Perſoner / hwilke Africam, Aſiam, och Americam beſeglat / och temmeligh kundſkap om thenna Handel hafwa: Så ſkal oß ey heller briſta förfarit Folck ifrån fremmande Ortar. Til thetta Wärckz förſta begynnelſe behöfwes icke mänge Hofwuden eller Beſåhl / ty förvthan Krijgzfolcket / ſom affårdigas medh / tarfwar man en Admiral, Viceadmiral, Köpmän / Vnderköpmän / Aſſiſtenter, hwilke når the hafwa giordt een Reeſa / kunna Vndercommiſerne blifwa Commiſer, theßlijkes Aſſiſtenterne Vndercommiſer. Ty Öffningen gör förfarenheet.

Ty ändogh man måſte bredhe widh thet Swenſke Skepsfolcket jämwål och bruka andra Nationer, ſå länder thet til thes ſtörre ſäkerheet / ſå at man ther igenom år thes bettre befrijat för Myteri och Skepsaflöpande / ſåſom och Skepsfolcket hålla ſtädze vthi Rårdhoga / til at beſwåra ſigh moot hwar andre inbördes / om the hadhe något ondt i ſinnet: Men om een Nation år allena / kan then ſnarare ſtämma öfwereens / och ſitt Vpſåt bettre kunna ſtålla i wercket. Och aldenſtund man plichtigh år at förfordra Participanterne vthi thetta Compagniet, för alla andre til Ambeter och Beſåhl / ſå ſkole the och bära ſtörre åhågha för ſitt / ån the / ſom ther vthi intet hafwa at wederwågha. Här om år man jämwål och nogſampt förſåkrat.

Nu

Nu står tilbaka at iagh / såsom Ordspråket lydher / vptänder itt Liis vthi Soolskijnet / thet är / at iagh förlegger een Saak / som vthaff sigh stelff nogsampt faller omkul / nämligen / til at göra somligom tilfyllest / som rådhas / at the vthlåfwade Conditioner och wilkår icke skole blifwa them häldne / såsom ey heller at the skole nogsamt wara försäkradhe om sine Penningar / vthan at hans K. Mt. skall emot sitt giorde löffte (hwilket til at tänckia är en groff Mißgerning) när någon nödh påkomme / komma sina Händer ther widh / och affhända ifrån Compagniet til Riikzens Tiänst Skepp / Stycken / Penningar och andre Saker mehr. Och ändogh H. K. Mt. igenom sijn Wijßheet / Förstichtigheet / Rättwijssa / Trooheet och Nijt om sin Åhra och Ord / bredhe widh andre H. K. Mtz. icke allena Furstlige / vthan och Christelige Dygder thenna onödige Rådhåghan noghsampt förtagher / så at H. K. Mt. härvthinnan icke behöfwer migh til någon Procurator, lijkwäl / vppå thet then Eenfäldige icke skal igenom sliikt föregifwande blifwa förförd / så will iagh något här om berätta / och thet så myckit heller / hälst medhan man lättare kan frija en ifrån sielfwa Fahran / än ifrån Rådhoghan.

Til thet Första / står ther H. K. Mtz. egne Ord / som thenna fara nogsampt bårttaghe / hwilken vthi sine giffne Privilegier vthlåfwar / sigh icke wilia til sin eller Riikzens tiänst affhända ifrån Compagniet några Penningar / Wahrur eller Köpenskaper.

Thernäst blifwer och thenne Fahran aldeeles aff wägen taghen / therigenom H. K. Mtz. Frw Modher / hwilkens loflige Sinne och Heroiske Dygder äre hwariom och enom kunnige / insätter här een stoor Summa Penningar / thet och vthi lijka mätto skeer vthaff then Högborne Furstен Pfaltzgrafwen til Reijn / aff Riikzens Rådh / the förnämligste aff Ridderskapet / Krijgzöfwersterne / Biscoparne / och andre aff Clerkerijst / Borgmästare och Rådh vthi Städherne / såsom och förmodeligit vthaff störste deelen aff Menigheeten. Nu gifwer iagh til betenckia medh hwadh sannings skeen thet bestå kan / at H. K. Mt. skal emot sitt Löffte och heele Riikzens / i synnerheet förbemälte Personers samtyckie och bewilning / wilia tagha theras eenskylte Penningar / och anwända them til een annan nytto / än ther til the ärnade och inlagde äre.

Hwadh Heela Wärckets Administration widkommer / bliffuer then vthi Directorernes hender / så at H. K. Mt. icke begårar medh Köphandelen sigh at beswåra / härvthinnan efterföliandes Konungarnas Exempel aff Franckrijke / Engeland / Hispanien och Nederland / heemställandes heele thenna bördan och åhågan Directorerne och Hofwudparticipanterne, hwilke skole fördeelas til många Orter / och vthi många Camrar / och then ena icke företagha sigh något then andres weetskap förvthan / såsom och ey heller låta inge eller fåå Penningar liggia stilla / vthan skole strax allesamman anleggias til Köphandelen.

Ytterligare tagher iagh alles theras samwete som här i Rijket åre / theslijkes thet roop och rychte / som vthspridt är vthi fremmande Land / om Sweriges Rijke hafwer något sinn hafft en Konung / som så stoor flijt anwändt hafwer / och så högeligen trachtat efter at förbättra sitt Rijke / och at thet vthi godh näring och förmögenheet motte blomstras och tiltagha / än som H. K. Mt / then Gudh mildeligen beskydda och bewara wille. Hwilket aldenstund ingen kan emoot säija / så kan och hwar och en wäl see / at ther man skulle vthi någon motto förkårta thetta Compagnietz tilsagde Conditioner och wilkår / och them icke hålla / så skulle hela wercket falla omkull / och alt thet som tilförenne medh så stoor mödho och bekåstnat är vpbygdt / tillijka her medh förstöras. Ty hwar och en skulle så besluta: Blifwer thet intet hållit / som vthi en slijk Solenn och almenneligh saak vthlåfwat är / hwadh skole wij tå vthi wäre particular saker / som icke så högt macht på ligger / hafwa til at förwänta?

Thesförvthan synes thet och lijkmätigt / at Vthlendske Rijken / Furstar / Herrar / Land och Städher skole vthi thetta Compagniet göra sigh deelachtige. Om them nu vppå theras medhel / Penningar och stadgade Conditioner och wilkår skulle skee något wåld och inträng / så skulle ther aff följa / at man vthaff Wenner giorde Fiender. The wordo tå sökiandes all sitt skadheständ vppå the Swenske Skeepen och Warurna / hwarigenom all förhapning til at vprätta Handel och Wandel här i Rijket

ket skulle platt blifwa affskurin. Hwilket alsammans H. K. Mt. wäl weet och förståår / och stämmer thet här medh öfwerens thet Salomon skrifwer: Fromhect och sannfärdighect bewara Konungen / och hans säte beståår genom fromhect. Hwarvthaff iagh oryggeligen beslutar / at thet år en stoor säkunnighect / til at inbilla sigh / thet H. K. Mt. skal någon tidh wilia bryta sitt löffte / eller vthi någon motto förkårta thetta Compagniet, hwilket H. K. Mt. til ingen åhra och profiit lända skulle. Förmodhar migh således nogsampt hafwa aff wåghen rögdt the trij förbemälte besynnerligste hinder / såsom och alle förnuffteige för fahra och åfwentyr försåkrat / will förthenskull nu ytterligare förklara thet som vthi sielfwa Contractzbrefwet införd och förmält warder.

Först beskrifwes ther / at thenna Handelen skal warda drifwin på Africa, Asia, America, och Magellanica, hwilket skal klinga mångom fast sälsampt och fremmande vthi öronen / at man wil begynna medh en så stor och widiyfftigh Handel vppå the Landskapen / tijst man näppeligen itt Skepp til Köphandels vthrustar: Beslutandes wara fast bättre / at man begynte medh något mindre / på the Ortar som närmare läghe / än at man skulle tagha sigh så stort Wärck före i förstonne. Men här til swarar iagh / at then som hafwer Sion inne / honom tryter intet Watn / aldenstund alla Bäcker och Floder rinna honom til. Sammaledes skal thet och tildragha sigh medh myckin annan Köphandel til thetta Riket / hwilken skal samcka sigh hijt / så frampt thetta Compagniet blifwe medh itt gott Capital begynt. Ty Compagniet behöfwer bådhe vth- och innan Landz många ätskilliga Wahrur: Så skole och andre Wahrur bådhe vth och införas / och tå Seglationen sampt medh Köphandelen igenom thette Compagniet kommer på gångz / skal han sedhan sigh til många andra Ortar förwidga / och thet som vthaff Förfarenheten vthi många Åhr alt in til närwarande tidh icke hafwer kunnat bringas på banen / thet skal nu lijka såsom medh itt traaff foortskridha.

Thenne Handel begynnes och företages vppå the Landskap som fierran belägne äre / therföre / at vthi the warme Landskapen falla kåstligare Wahrur och mehra Winst än vthi Europa / tijt Reesan är kortare / theßlijkes hwariom och enom bekänd / och förthen skull blifwer myckit öfwerskepat / så at ther esomofftast ringa eller och alzingen förtiänst förmodhas: Men vppå the Ortar / som förmåles vthi Fördrag-brefwet / är Handelen ganska ringa / och på somlige Ortar platt okunnigh: Ey heller är thet hwariom och enom läghligit at vthreedha så många Skepp / som behöfwes / myckit mindre at anträtta store Compagnien, hwilket och är stort beswär medh / såsom är tilskådandes på Holland / ther många Åhr förlupne äre / för än man itt Compagnie hafwer hint vpräta. Så är och til the Landskapen mindre fahra för Siöröfware / än til Hispanien och Italien.

Sedhan nu Compagniet formerat och stadgat är / om tå Participanterne förmeena och weeta sigh kunna göra bättre profiit på the Ortar / som närmare äre belägne / skal thet stå them fritt: Ey heller skole the wijdare wara bundne widh mitt föregifwande / än som the befinna mina skääl andres öfwergåå.

At thetta Privilegium sträcker sigh på alle föreskriffne Deelar i Werldenne / ther affsölier icke / at man förthenskuld skal begynna Seglationen på them alle tillijka och på en tidh / men i förstonne på the Ortar / som aldramäst kunnighe och profijtlige äre: The andre måghe medh tidhen / och som lägenheten kan bäst falla sigh / besökte warda.

Om Capitalet är i begynnelsen icke stort nogh / så at Handelen til Africa och America icke kan tillijka och på en gång lyckeligen begynnas / så skall man låta nöia sigh medh en thera orten / in til thes Hofwudsumman hafwer ökat sigh / och alle föreskriffne Terminer äre inlefwereradhe.

Medh Compagnietz Privilegio förbiudhes androm at handla på föreskriffne Platzer / therföre at the icke skole tilfogha Compagniet någon skadha eller hinder: Såsom och när Compagniet medh stor beköstnat / mödho och äfwentyr hafwer Handelen vpräckt och stadfästat /

at

at andre icke skole tå samma Handel åt sigh dragha / som ther på ingen mödha eller fahra hafwe vthstått.

Ytterligare om nu åthskillige Compagnie eller enskyldte Personer / här i Landet / bleswe tillåtit jämpte thetta Compagniet at handla på bemälte Ortar / så skulle the vpsättia Wahrurna och Köpmanskapen / them man här tarfde ifrån fremmande Land / til högre prijs / och vthi the Landskapen / ther wij achta anslåå wår Handel / skulle göra ossen ilack Marcknadt / så wäll vthi säljande / som vthi the sakers dyrkande / them wij ther köpa måste / såsom och pruta tilsamman om the Warurna man måste tådhan föra.

Orsakerne hwarföre alt thetta måste föras vthi itt Compagnie, och icke begynnas vthaff mängom i synnerheet / äre åthskillige. Ibland andre är thenna een :: At en förenat macht är bequemligare / vthi itt nödfall / ther någon Fiende yppades / eller och emot Siöröfware / at göra mootwärn :: Så äre the och emot Fienden dristigare / när the äre förenade / än som förderlte och söndrade. Äre the en Krop / så ståå the hwar annan troligare bij / än om the hadhe åthskillige Räckningar / ther tå hwar och en på thet högste ther efter söker / huru han må sitt Capital och Godz förmehra medh ens annars skadha. Thesslikes kan man och thes lättare dragha omkåstnaden / och bliswer Handelen ey heller så myckit beswärat. Vthi en Summa är thetta itt bättre medhel til at förmehra Handelen / och komma Handtwärckerne på gång / om man är förenat än förderelt / ther then ene icke gör then andre något til wilies / ja esomoftast asswundas widh hwars annars wälfärd.

Thet samma iagh berättar / at Gudh icke hafwer gifwit itt Land alt hwadh som til Menniskiornas vpprehälle är aff nödhen / geenseijes vthaff någrom / the ther föregifwa theras Land wara begåfwat medh alt thet som tarfwes til thet Menniskliga lefwernet / så at the för then orsaak skull kunne wara alla andra förvthan / ey heller therföre behöfwe at fahra til fremmande Land / ja thet som mehr är / at theras Föräldrar hafwa ehy förvthan lefwat. Jagh bekenner thet wäll / at när man skådhar / thet en Menniska kan lefwa widh Watn och Bröd / och för Bröd be-

hielpa sigh medh Fisk / Ållon / Rötter eller Barck aff Träån / såsom och vthi the Landskapen som kallare äre / såsom the Swenske / kunne medh sin nakotta Hudh vthstå myckin Winterköld : Tildragher sigh och på somlige Orther / at Menniskiorna kunde wäl wänia sigh til mongehanda saker / men för än man ther til kommer / sätter mongen Lijfwet til : Vthi slijke fall gifwer iagh them effter.

Ty itt vselt och Bestialist lefwerne är och itt lefwerne : Men när man grannsligen tilseer hwadh för stoor åtskildnat är emillan lefwa och wäll lefwa / och at några / så myckit them möijeligit är / trachta effter at vndfly itt vselt och ålendigt Lefwerne / så är theras meninghicke gillandes. Ty om the Folck som boo vthi slijke Land / ther mehra öfwerflödher ån hoos them / hafwandes många saker som wij äre förvthan (nemligen Salt / Olia / Wijn / Humbla / allahanda Frucht / fijn Vll / Silcke etc.) lijkwäl beflita sigh öfwer alt thetta som föreskrifwit står / at förskaffa sigh hwadh som tiena them til wällust / prydnat / wederqueckelse och sundheet : Huru myckit mehr hafwe wij orsaak ther effter at trachta / aldenstund nogsampt kunnigt är / at the som boo vthi itt fattigt Land / kunna igenom Siöfartz och Köphandels medhel / så wäll som wij blifwa deelachtige vthaff alle Rijkedomar och ymnigheeter / som Gudh vthöfwer Jordennes botn vthgutit hafwer. Ytermehra om icke andre Nationer hämtadhe ifrån oss / hwadh wij hafwe til öfwerflödh / och förde oss tilhanda the saker som oss brister / så skulle wij föghabestå oss medh wårt öfwerflödh.

Så gifwer iagh och thetta til betenckia / at om man tilbudhe föreskriffne fattighe Landskaps Inwånere godh spijs / drycker och warma Klädher / om the och skulle försmå them / therföre at theras Föräldrar icke hafwe sigh ther til waant / elliest skulle man hålla them för store Fåår / i theet the förwägrade sigh med tacksamheet at nyttia och bruka the godhe gåfwor / hwilke Gudh them beskärt hafwer : Huru mycket mehra wore thet oss förwijtligit / om wij för samma orsak skuld thesse fast bättre medhel til at lefwa / som Gudh nu synas oss beskåra / såsom och thetta loflighe sätt til at handla och wandla / wille försmå / och göra oss ther til owärdighe. Ther bredhe widh inwenda och några : Wåre Föräldrar hafwa och warit kloke

nogh /

nogh / hadhe the funnit thet wara nyttigt och gott / så hadhe the sämwål och sigh slijke Saker företaghit. Om man så skulle argumentera, så skulle aldrigh något gott kunna begynnas: Ty thet måste jw någon wara then förste / och måste jw alle Saker hafwa een begynnelse / så frampt the skole winna någon fortgång. Faarten / dijst thenna Handel skall sträckia sigh / hafwer icke besynnerligen lenge warit vptäckt / och så frampt han nu icke hadhe vptäckt warit / så hadhe och andre sagt sammaledhes. Och lijka såsom Gudh icke hafwer gifwit itt Landskap alt / alt så gifwer han ey heller sin wälsignelse och gåfwor alle vppå en tidh. Alle Rijker och Land hafwa sitt tilwärande och affragande / vpstigande och fallande / och är thet the Wijses Art och Egenskap at hafwa en godh legenheet i acht. Thesslijkes vpfinnes och then ena tidhen effter then andra nyie Konster och Weetskaper / at ther man them icke bruka wille / skulle man therigenom mootwilleligen sigh förderfwa / hälst medhan höghа nödhen twingar en / at man på then ena tidhen måste göra thet man på en annan tidh måste blifwa låta. Såsom til Exempel: För tuhundrade Åhr sedhan hafwer man vpfunnit vthi Europa och begynt at bruka Kruut och Skytt. Om nu någon wille vthi Krijgh wara bunden widh thet gambla bruket / och förvthan Skytt och Stycker winna Segher vthi Örligh / han skulle mycket komma til kort. Vthi lijka motto kan thet och skie / at edher Fiende / hwilken j tilförenne hafwen på macht warit jämlijk / öpnar och vptäcker en ny Handel och Seglation / så at hans Macht igenom hans Närings förkäffrande blifwer förmehrat. Will man tå medh sammanknäpte Armar ther vppå see / och låta honom så foortfahra / och sämwål och slijke medhel icke tilgrijpa / så skall man endtligen befinna sigh wara bedraghen / och wara fahra medh at man icke blifwe öfwerwunnen.

At alle Land och Konungarijke (näst Gudh) igenom Köphandel / Seglation och mångahanda Handterings tilredning blomstras och tiltaga vthi Rijkedom och wälstånd / ther på behöfwes intet bewijs / hwilket sielfwa förfarenheeten nogsampt lärer. Ty lijka såsom iagh hafwer infördt Exempel om Hijspanien och Nederland / och nästan otrolige Rijkedomar som föres vthur America vthi Hijspanien / så wil iagh här til itt

Exem-

Exempel framställa / hwadh then WestIndianiſke Flåttan vppå thet åhret 1620. hadhe at medfahra / hwilket ſå händer meſtadeeles hwart åhr.

Samma Flåtta hadhe in om bordz vthi wärde ſå myckit ſom fiorton Milioner / itt hundradhe / tu och tiugu tuſende / fyrahundradhe och trettijo Peſos (Realer eller Stycke von achten) räcknandes hwar Peſo på twå Swenſke Daler / för then orſaak ſkull / at myckit Guld / Silfwer och Köpmans Warur bliſwe vthaff Köpmännerna förtegadhe / them the icke angiſwa / til at ſpara Tullen / Siöſkadhan / och omkåſtnaden. Vthi föreſkriſwin Summa bliſwer icke författat Perlor / Smaragder / Bezoarſteenar / åthſkillige Medicinaliſke Krydder / Gyllene Kådior / Hatteband / och annat wärckat Gull och Silfwer / ſåſom och ey heller många andre Skepp göra / ſom komma vth om Flåttan / medh Ingefåra / Hudhar / Tubac etc. Hwilket räcknat / ſkulle ſtijgha faſt högre än en Peſo emot twå Swenſke daler.

Vthi Gull och Silfwer förde berörde Flåta vthi wärde
til ------ 23. Mil. ----- 176400. Daler.
Köpmans Warur ------ 5. Mil. ----- 268460. Daler.
Then Braßilianiſke Handelen ſteegh åhrligen vthöfwer fäm Milioner Ducater / hwar Ducat til twå Daler räcknat.
---------- 10. Milioner
Dragher tilſamman ---- 38. Milioner --- 444860. Daler.

Eller otto och trettijo tuſend gånger tuſend / fyrahundrade fyra och fyratijo tuſende / ottohundradhe och ſextijo Daler.

Samma Köpmanſkap beſtodh vthi efterföliande Warur: 178425. pund Cochenil / ſom geller vthi Nederland ifrån 12. til 15. Daler.
450000. pund Anil eller Indigo / geller vthi Nederland ifrå 3. til 4. Dal.
246. Kiſtor Sucker.
100375. Tiuur och Koo Hudhar / gella otto eller nije Daler Stycket.
26627. Centener Campechie träå / geller fyra eller fåm Daler hundrade.
5000 Vns Mußques och Cibet.
1000. Centner Salſaparille.

4671. pund

4671. pund Cassia fistula.
150. Pipor Tubac.

Vthur Brasilien fördes Sucker/Confitur, Brasilien Träå/ Hudhar och Bomull.

Vthi Brasilien åre widh paß 250. Ingenios eller Suckerquarnar / hwilke mehr och mindre draga åhrligen til 6000. Arober Sucker/ hwar Aroba om tu och trettijo pund/ hwart Pund om Ser Rundstycker/ hwilket belöper sigh til nyie Milioner Daler / förothan all annan Köpmansskap.

Här vthaff är störste Deelen idhel winst / hwilket medh thet som efterfölier kan bewijsas.

Konungen aff Hispanien vpbär åhrligen vthur Indien klaar winst/ öfwer all omkostnat ----- 4. Milioner Daler.

The vthgångande Wahrur dragha widh
paß ---------- 18. Milioner.
gifwe -------- 25. aff ---- 100. til Toll/
belöper sigh ---- 4. Milioner -- 500 tusend Daler.

The inkommande Wahrurna drage widh
paß ------ 15. Milioner / erläggia fierde parten til Toll/belöper sigh til -- 3. Milioner -- 750. tusend Daler.

Om Köpmannen vthaff föreskriffne Warur / som stijgha til ----- 33. Milioner/ vthgångande och inkommande/ hadhe en tridhie deel til winst / så wore thet ------- 11. Milioner.
Belöper sigh tilsamman Winsten
------- 23. Milioner - 250 tusend Daler.

Om iagh nu wille vthi lengden tilkänna gifwa alle Stater och Embeter/ som kunde beklädhas i the Landskapen/ them Konungen aff Hispanien innehafwer och besitter vthi Öst och West Indien / så wäl Andelige som Politiske/ och hwadh theras Inkompst är / så skulle thet falla Läsaren förtreetligit. Iagh wil allenast förmåla/ at Gubernamenterne eller Be-

fahuingarna aff Goa, Ormus och Mossambicque, som Gubernementerne hafwe åhrligen at vpbåra / pläghe wärderas til hundrade tusende Ducater / vndantagandes en stor hoop mindre Embeten som falla vthi Ost-Indien / såsom och til at förtijgha America och Costen aff Africa, så äre vthi Brasilien otto Gubernament / them the kalla Capitenskap / förvthan Chili / Peru / Nova Hispania / och the Öfar som ther vnder lydha / genom hwilken Rijkedom många Hispanier äre vphögde til höghe Stater / och Hertigar / Margrafwer / Grefwer och Edle wordne.

At iagh thetta så förtälier / skeer icke til then ende / at någon skal inbilla sigh / thet man på itt eller tw åhrs tijdh skal kunna komma til så stor Rijkedom och Inkompst / som the Hispanier hafwa på itt hundrade och trettijo åhr öfwerkommit: Men til at bewijsa / at lijka såsom vthaff en ringa begynnelse är blifwin en stor saak hoos the Hispanier / wij och vthi lijka motto / ther wij thetta Wärck begynna wele / skole medh tidhen hafwa til at förwänta en mächta stoor fordeel.

Iagh will allenast sättia / at man igenom thetta Compagniet kunde vthi thetta Rijket förmehra Köphandelen til helfften / hwilket medh twå eller tree Milioner Daler skulle kunna skee / så wore lijkwäl ther medh nyckit vthrättat. Ty tå skulle man spöria än en gång så stor winst än man nu förnimmer / hwilken winst blefwe Inwånarnars / ther the Vthlendske nu hafwa mäste winsten vthaff then Handel / som inrijkes skeer / hwar til en mächta godh lijknelse är / om allenast hwar och en wille göra sitt bästa / och at wij vthi itt eller tw åhr skole göra mehr fordeel / än the Hispanier på tijo eller tolff åhr giordt hafwe. Sedhan iagh nu hafwer bewijsst then stora fordeel / som the Hispanier igenom nyie Landskaps och Seglations vpspanande förnummit hafwe / och än förnimma / så är ondigt vthi lengden at bewijsa / hurulunda Nederland / thesslijkes andre Landskap / äre igenom Köphandelen / Seglationen / och åthskillige Handtwercker komne til itt stort förrådh: Allenast will iagh thetta här omröra / at Hollenderne och Selanderne för sextijo åhr sedhan / för än the Brabander / Flandrer och Waloner förde näringen tijt / kunde medh mödha hålla sina Dijken widh macht / och nu kunne the allenast medh the andre Pro-

vin-

vincierners tilhielp hålla och vthrusta siutijo tusend Man til Håst och Foot / och ther til hundrade Skepp til Örligh / hwilket kommer vthaff Handelen / eliest skulle thet Landskapet / som ganska lithet är / icke kunna födha helfften aff sine Inwånare.

Thenne fordelen hafwer Sweriges Rijke alt här til warit förvthan / therföre at Inwånarna icke slå sigh på någon Vthlendsk Köphandel / och at the Vthlendske hafwa all winsten / så at Inwånarna alzingen fordeel niuta vthlendes. Så lenge thet warar / så kan neppeligen skee / at Inwånarna kunne komma til någon besynnerligh förmögenheet. Ty alt hwadh som the bekomma ifrån Vthlendske ortar / thet gäller nästan dubbelt mehr än i andre Land. Hwarigenom skeer / at så wäl Adelen som gemeene Man blifwer vtharmat / theslijkes tagha Handtwerckzmännerna / hwilke kunde arbeta för bettre köp än annorstädhes / therföre at Spijswahrurna äre ther temmeligen wälfale / mehra Arbetzlöhn än på andre ortar / hälst medhan alle nödtorffter / som the tarfwe hempta ifrån fremmande Land / äre för dyre / hwarigenom then ena förderfwar och nästan såsom förtärer then andra. Thenna dyrheeten på Vthlendska wahrur vtharmar Inwånerna fast mehra / än alle Skattar och Vthlagor / them the til Krijgh och Örligs vppehälle vthgöra måste. Ty thenna Reglan gäär fast / at vthi thet Landet ther alla nödtorffter inköpes aff Fremmande för gott kööp / och the Inlendske warurna föryttras högt / ther prosperera Inwånarna: Men skeer thet annorlunda / så måste the råka i armodh.

Effter then sedwanlige Köphandelen som här i Rijket hafwer warit i bruuk / kan näringen icke besynnerligen blifwa förbättrat eller förkäffrat. Ty alt hwadh wij ifrån fremmande Land hafwa behoff / anslåås oss dyrt nogh / och thet som här Inlendes faller / blifwer och så föryttrat och vthfördt. Thesförvthan hafwer man intet mehra ther aff / vthan så wore at man vpfunne flere Koppar och Järnbärgh / eller the Bergzgrufwor / som alleredho vpfundne äre / blefwe ymnigare / hwar vthaff skulle förorsakas itt större affslagh och mindre förtienst på Warurna / eller man måste vpsökia nyie Landskap / ther man wiste them föryttra.

 Hwilket

Hwilket iagh wil bewiſſa / at ſådant ſkal igenom thetta Compagniet lätteligen kunna ſkee. Hwarföre mäſte man tilgripa itt annat medhel til at förmehra näringen: Nämligen at man hemptar Warurna ifrån fremmande Orthar hijt in i Landet för ſå gott köp / ſå at the näſtgränſande Landſkapen mäghe medh winſt hempta them hädhan / eller och Inwånarna til andra Ortar them förſända.

Vthi lijka motto ſkal man och winleggia ſigh at åtſkillige Handtwercker bliſwa här i Landet vpräättade / them man nu måſte hämpta vthlendes / och ſåledes blifwer Winſten in om Landz. Ehwadh tå Warurna vthaff the Fremmande vpköpte / eller och vthaff Inwånarna til andre Ortar förſende bliſwa / ſå drage wij Winſten och Fordelen ifrån them / ehen the tilförenne pläge wara waane at draghe ifrån oſſ: Hwilket och igenom thetta Compagniet wäl ſkee kan. Hwarföre ſkole Directorerne ſå myckit them mögeligit är / ſigh ther om befliſta / at alle Saker / ſom them til theras Handel äre aff nödhen / bliſwa här i Riſket tilwärckadhe / ther och andre Folck ſkulle jämwäl och kunne richta ſigh aff / hwilket ſå ſmåningom ſkall medh tijdhen tilwäxa och komma på gångs. Thet ſkal och icke ſlå Directorerne feelt / til at förryttra ther the i ſå motto tilarbeta låta / hälſt medhan ingen vthur thetta Riſket bliſwer tillåtit at handla på the Orter / tijt thenna Octroy och Privilegium ſigh ſträcker / mehr än the ſom vthi thetta Compagniet äre intereſſerade: Och the ſom tijt bliſwa förſkickade / måge icke handla / köpa och ſälia / vthan medh theſſe Compagnietz Förwanter. Hwar vthaff nödwendigt följer / at theras Handwercks och Köpenſkaps Warur bliſwe medh en godh winſt förryttrade.

Om nu ſådant vthi thetta Riſket ſtår til at komma på banen / eller om här ſå godh bequemligheet är til Köphandel / Siöfart och til at vpräätta åtſkillige Handwärck / ſåſom vthi andre Land / ther om ſkulle ingen bära twiſwelsmåål (ty the late och tröghe förfäras för ſtelſwe Werket / tå the bliſwa arbetet warſe / ſom här vppå anwendes / och the fåkunnige hålla alt för omögeligit / thet the i förſtonne icke kunne begripa: Twärt om the Kloke och Förſtändige / och the ſom äre vthaff itt ädelt

modh

modh och sinne / låta vthaff en ringa saak sigh icke skrämma / vthan biuda til och försöckia om hon godh är eller står til vthrättas / och tå the thet befinna / vthsträckia the ther til bådhe Armarna / medh snälheet och alfwar hemne sedhan tilpricka at vthleeta) hwarföre är aff nödhen at iagh thetta något widhlyfftigare förklarar.

Köphandelen består vthi Inlendsk och Vthlendsk hantering / til Land och til Siöß. Hwadh then Inlendske Handelen widhkommer / kan han / såsom förbemält är / ringa förkåffras / allenast igenom åtskillige Handwerckers öffning / hwilke in om Landz vthi Vpstådherne och på Landzbygden skole tilredhas / och vthi Siöstådherne föryttras / för hwilke the ther emoot skole köpa slijke Warur / som the til theras Handwerck tarfwe.

Men then Vthlendske Handelen skall igenom slijke Handewercks och Wahrurs försändande / theßlijkes nödtorfftige Materiers inhämptande mächta ting blifwa förbettrat / hälst medhan thetta Compagniet icke skall dragha Handelen ifrån Inwånarna / vthan på thet högste hielpe til honom at förmehra. Ty ändogh så woro at Compagniet låta många Handewerck tilredha / så skulle thet lijkwäl icke kunne bringe tilwägha / alt thet them til theras Handel aff nödhen är / vthan måste nödwendigt låta hämpta många Wahrur ifrån fremmande Land: Nemligen ifrån Tydskland Lerfft / Bommesijn / Dwälck / Nörnbergske kraam / Papeer etc. Ifrån Franckrijske / Lerfft / Segelduck / Wijn / Papeer: Ifrån stora Britanien allehanda slags Klädhe / Baij / Kersein / Perpetuana / Meselan / Täken / och allehanda stickade Saker. Ifrån Italien / åtskillige Sidenwygs Wahrur. Ifrån Nederland fijnt Lerfft / Saijan / Burat / Ligatur / och åthskilligt Kramgodz: Och ifrån Hispanien Wijn / Olia / fijn Ull etc. Alle berörde Wahrur och Köpmansgodz / theslijkes myckit mehr skole Köpmännerna föra in i Landet och försälia them til Compagniet. Twärt om skole Köpmännerna köpa vthaff Compagniet slijke Wahrur / som the föhra ifrån the ortar / dijt thetta Privilegium sigh sträcker / hwar vthaff skal förorsakas en tridubbel Handel / aff hwilken vppå hwar Reesa skall falla winst.

Til Siöfaarts Handelen hafwer thetta Konungeriket så godh lägenheet och tilfälle / som något annat Land vthi Europa / til at förſenda the inkommande Wahrurna bådhe vthi Weſter och Öſter / aldenſtund Staden Götenborgh är för Skepens Aff: och Tiltägh bequemligare och bättre belägen / än nogen annan Stadh widh Norre Haafwet / aldenſtund man behöfwer eher icke mehr än en Wind / eher man på andre Orter måſtedeels twänne Winder hafwa moſte.

Men til Handelen öfwer Land / är lägenheten icke aldeles så godh / vtdantagandes på Muſkow / och vthur Liifland på Polen / Preuſſen och Littowen. Ty ſåſom eher är en godh förhopning och apparentie, at Handelen på Muſkowien ſkall bliſwa vptäckt / ſå ſkall then ſamma ſå högt kunna ſtiſgha och dragha / at Liifland och andre Landſkap / ſom lydha vnder Swerigis Crona / warda therwthaff en ſtoor fordeel förnimmandes.

Om nogen wille förebåra / at Inwånarna vthi thetta Rijket icke ſkole hafwa beſynnerligh hogh til then Wehländſke handelen / och kan förthenſkull medh mödho ſtellas i wärket: Thet bekenner iagh / efterföliandes Ordſpråket / at medh owilioghe Hundar är ont at fånga Harar. Men iagh håller thet ſå före / at een ſlijk obenägenheet flyter vthaff oförſarenheten / och then ringa weetſkapen / ſom the hafwa om Handelen / och at the hafwa förſyn til at inwefwa ſigh vthi een ſaak / ſom the icke förſtå / intet twiflandes / at ther the bleſwo bättre vnderrättade / ſå ſkulle them på theras godhe benägenheet i ſaken / theßlijkes närſamheet intet ſela / hwadh ſom länder til theras legenheets förbättrande: Ty hwar och en är benägen til winſt. Och faſt the än widh ſin gamble waana bliſwa wille / ſå ſkole icke Folck ifrån fremmande Orter tryta / ſom toghe wahra på profiten, och lände hijt til at ſättia ſigh här nedh / hwarigenom Landet ſkulle bliſwa Folckrijkt / hwilket vthi thenna närwarande bedröfwade och fahrlige tidhen ſannfärdeligen ſkulle kunna ſkee / för the ſtore förödningar och förfölielſer ſkul / ſom ſigh vthi Tydſkland och andre Landſkap nyligs hafwe yppat / ſåſom och then ſtore Elden aff Krijgh och Örligh / ſom dageligen mehr och mehr itändes öfwer Europa / hwarigenom Land och Städher föhras på ytterſta förderff och vndergång: Så at många Menniſkior

icke

icke weeta hwart vth the sigh wända skole / på thet the måge wara försäkrade om sitt Lijff / och the medhel Gudh then förlånt hafwer / til at vppehålla sitt Hwsfolck medh / förnämligen at theras Hustrurs och Barns ähra må blifwa oförkränckt. The samma som känna sigh vthi slijk olegenheet och Trängmål ware stadde / skulle achta sigh för lycksalige / om the finge här boot / såsom och betee sigh willige och redbogne at wägha och insättia vthi Compagniet en deel aff thet the kunna hafwe i förrådh / tå the grundeligen blifwe vnderrättade om effterföliande thetta Rijkzens godhe bequemligheeter: Först om en godh försäkring bådhe för Vthlendske och Inlendske Fiender: Hwiket Rijke icke kan aff nogon Fiende anfallas / vthan til Siös / ther emot H. K. Mt. hafwer en försäkrat macht / Landzens fastheet och belägligheet / och vthi synnerheet Vndersåternas snelheet och trooheet / theßlijkes H. K. Mtz. och Rijkzens Rådz wijßheet til at regera Land och Folck / och then inbördes Kärleek H. K. Mt. dragher til sina Vndersåtare / theßlijkes Vndersåterne til sin Herre och Öfwerheet / bredhe widh then godha samdrächtigheet / som Inwånarna hålla sin emillan: Thernäst för thet godhe correspondentz skull / at the Fremmande / i thet the ställa sigh tilbörligen / och icke sökia effter / mehra at förhåfwa sigh än Vndersåterna sielfwe: Ytterligare the godhe medhel här finnes til at wäl kunna nära sigh: Thet godhe tilfället som giffs them vthaff thetta Compagniet, theras Penningar medh säkerheet och en stor profiit at anleggia: Then Frijheet som the här niuta skole: Men i synnerheet skall thet mängen fast beweeka / tå man medh sanning / godhe och oryggelige skääl / til at borttaga thet onda rychtet / som vthaff wrångwijse Menniskior orätmäteligen vth om Landz är vthsprijt och än vthsprijdhes om thetta Rijket / hwilket iagh endeels medh thenne förklaring refutera och förleggia wil. Och til at skrijdha wijdare medh saken / så säger iagh förvthan all twifwelsmål / at många kloke / förståndige och försichtige Menniskior warda tagandes thetta vthi acht / finnas benägne at komma hijt och boo / och här insättia en deel aff theras förmögenheet / til at blifwa deelachtige vthaff profiten som faller / och vthi Nödennes tidh sökia här Tilflycht / til at finna här Tröst och Vndsätning.

Ty

Ty ändogh ingen förmå Gudz hand vndlöpa/ så är thet lijkwål sanfärdeligen en HErrans wälsignelse/thet som Salomon skrifwer: Then Kloke seer thet onda/ och tager sigh wahra/ the Oförnufftige löpa igenom och fåå skadha. Proverb. 22. v. 3.

Hwadh nu wijdare Seglationen anlanger/ ther på hafwer thetta Rijket mycken fordeel för andre Land/ medh Hampnar/ Träwirke/ Victualier/ Arbetes Löhn/ Koppar/ Jern/ Stååll/ Beck/ Tiäru/ Skytt/ och annan Krijgsmunition. Jnwånarna här i Landet äre itt härdt Folck/ som kunna fördragha Köld och Heeta/ äre lärachtighe/ behendighe/ käcke til Siöös/ hwilket ther på är til seendes/ i thet the täras wägha sigh på slätte och ringe Faarkoster/ icke allena innan Skääres/ vthan och vthi willande Hafwet. Ther til medh äro the sin Öfwerheet lydige/ ringa benägne til Myteri och Vproor/ hwar medh the öfwergåå många andre Nationer och Folck. Them feelas ingen ting/ allenast at the öfwa sigh til at blifwa förfarne til Siös/ ty them vppå förstånd/ snellheet och modh altzintet brister: Och ther the blefwe något lithet öfwade/ skulle the lätteligen gifwa godhe Skips Timbermän/ hälst medhan the mäst allesamman weta at vmgåås medh Bila.

Hwadh anlangar åthskillige Handwercker/ nemligen fijnt Lerefft/ Klädhe/ Saijan/ Boij/ Bonibasien/ Buratt/ Caffa/ Kraamgodz/ så wärckas slijkt ganska ringa här i Landet/ endeels förthenskull/ at ther til feelas Tilfång och Materie/ såsom och at man för thenna tidh icke hafwer wist vthwägar til at förnyttra Wahrurna/ om the til en stoor mykinheet hadhe blifwit tilwärckade. Men på förnufft och snellheet hafwa the ingen brist/ ty man seer at Bönderna kunne allehanda Handtwercker: The timbra/ snidkra/ smida/ baka/ bryggia/ wäfwa/ färga/ sömma Skoor och Klädher etc/ ther medh the alle Nationer vthi Europa öfwerlegne äre/ så at vthi andre Land skulle nästan ingen sigh vnderstå at lempa sin Hand til något Handawerck/ thet han icke hadhe lärdt. Hustrurna och Döttrarna göra många konstige Saker bådhe medh wäfwande och sömmande/ och andre lustige Konster/ hwarvthaff synas/ at the äre förståndige och sinnrijke nogh.

Thet

Thet är wäll sant/ at the här icke kunne komma til then fulkomlighet/ som finnes vthi andre Land. Ther man altidh blifwer widh itt ämbete och ther vthi framhärdar vthi en rumligh-tidh/ Man efter Man / ifrån Föräldrarna til Barnen. Men thet är icke vnder. Ty lika såsom al mennt säghes: Vthaff hwart och itt något/ och altzintet vthaff alt; Så är icke wäl möjeligit/ at then som slåår sitt sinne på så mångahanda saker/ och icke blifwer widh enahanda / skal kunna vthi alt eller och en ting särskildt öfwergå andra / eller komma til någon fulkomligheet. Ty thet är omöjeligit/ at then som hafwer nimme och förstånd at han kan medh en hast lära och vthaff sigh sielff på finna något / then samma skal och wäll bliswa perfect och fulkomligh / så frampt han ifrån Ungdomen blifwer och öfvar sigh vthi enahanda.

Somlige äre i then meningen / at thenne Nation skal wara til omåteligh maat och dryck/ såsom och lättia tilgifwin/ och wil förthenskull icke begifwa sigh på något stadigt arbete. Huru här om wara kan/ låter iagh bliswa i sitt wärde. Men om thet än så wore / will iagh icke vthi then mottan förstiuta then Engelske Nation, som medh thetta okynne är nogsampt bekanat: Thetta oansedt så synes vppå them / at waanan är then andre naturen. Ty fordom plägade all Ull föras vthur Engeland til Nederland / ther hon bleff spunnen och Klädhe aff giordt/ hwilket sedhan fördes åter til Engeland igen: Lika såsom nu skeer vthi thetta Rijket medh Koppar och Järn / thet man vthförer / och sedhan thet är vparbetat / föres thet hijt igen. Sedhan hafwer thet sigh vppå åtskillige tidher tildragit / at en hoop Nederlendare hafwa begifwit sigh vthi Engeland och begynt ther beredha Klädhe/ sedhan och i lengden Baij/ Saijan/ Tääken etc. Hwilken legenheet / tå the Engelske wordo warse / giffte the sina Barn til Nederland / på thet the ther skulle lära Ämbeter/ hwilke så storligen thervthinnan tiltogho / at innan några få åhr/ jämwäl och i närwarandes dagh/ nästan heela Europa blifwer vthaff Engelst Klädhe/ Baij och Kersij förforgdt/ hwarigenom thet Landskapet hafwer medh thy bredhe widh annan Handtering sigh så förkäffrat / at thet nu för alla andre vthi Rijkedom och wälstånd florerar och öfwergåår.

Hwilket alt igenom thetta Compagnietz medhel skal här och så kunna bringas på banen / så wäl vthi the tilwärckadhe Handwerckens förytterande / som äre giorde vthaff then Materien här i Landet faller / som vthaff ätstillige tilfång / thet Compagniet införskrifwer / och til thes tilwärckande behöfwes / såsom är Silcke / fijn Ull / Bomull / Bomulegarn / Lijn / etc. Hwilket her äfwen så wäl som på andra ortar stär til görandes / särdeles i Nederland / ther the mäst alle Materier / til theras Handtwärck tiänlighe / moste förskaffa sigh vthlendes. Och thet som mehr är / hafwa the icke vthi sitt Land / thet som behöfwes til Skepps bygning och vthrustning / thet wij dogh mestedeels hafwe vthi thetta Rijket. Hwarvthaff nogsamt är til seendes / at her är så godh bequemlighees til Köphandel / Seglation och äthstillige Handwärckers tilredande / såsom vthi noget Land i Europa.

Jagh will nu fahra foort och bewijsa / hwad fordeel wij hafwe vthi thetta Rijket för andre Land / förnemligen för Spagnien och Nederland / hwilket jagh nödgas noget widlöfftigt at förklara / aldenstund några finnas / så wäl medh anseende / lärdom och förfarenheet vthi wärldzlige saker begäfwade / som monge andre aff Menighe man / hwilke äre vthi thet wränge förstånd / at the mena / thet bemälte Landskap / dijt thetta Privilegium sigh sträcker / äre så kunnighe / så vpspanade / så medh Inwånare besatte / at wij ther ingen fordeel göra kunne / ey heller flere Landskap frij / ther wij handla mäghe.

Then förste fordelen wij för them hafwe / är then store omkostnadh / som Spagnieren moste anwenda på Wahrurna / i thet han moste erläggia hundrade och trettije på hundrade / för an man kan öfwerskepa them ifrån Hispanien hijt eller til andre ortar vthi Europa. Hwar om jagh til itt Exempel will framställa Suckret ifrån Brasilien / hwar efter alle andre Wahrur lempa sigh / och medh somlighe stijgher thet än högre.

Handelen vthi Brasilien blifwer mäst drijfwin igenom Förbytning / Wahrur emoot Wahrur / så at man ther til brukar ganska fåå

Penning-

Penningar. Mosie förthenskuld omkostnaden / som man gör på the Wahrur / them man lefwererar vthi betalning för Suckret / räknas på Suckret / hwilke Wahrur bestå vthi Lärfft / Baij / Sayan / War / Koppar / Jern / Kramgodz / Nörenbergske Kram / Schilderij / Tunne miöl / som föres vthur andre Land til Portugal / och vthi Förandet beswärade bliswa medh förtollande / wägande / mätande / packande / Skepsfracht / Assevrantie, Interesse, såsom och medh Lossande / Heemförande / Packhws hyrande / Åwentyrande til Siös / och medh Factori / ther aff en Köpman moste / så fraint han skall bliswa behollen / hafwa tiugu vppå hundrade - - - - - - - - - - - - - - - 20. - - -
Tollen aff Införingen i Portugal - - - - - - - 23. - - -
Aff Vthföringen til Brasilien Toll - - - - - - - 3. - - -
Skepsfracht / Assevrantie &c. räknar iagh - - - 10. - - -
Konungen i Brasilien til betalning för Suckret - - - 10. - - -
Ifrån Brasilien til Portugal räknar man ordinarie för Fracht / Skep / Assevrantie, Lastande / Lossande / Förande vthi Hunsen / 500.
För Factorij - - - - - - - - - - - - 23. - - -
Tollen aff Införingen til Lißbona - - - - - - - 23. - - -
Aff Vthföringen hijt eller annorstädes - - - - - - 3. - - -
Til Fracht / Assevrantie, Lastande / Lossande / Förande vthi Huus / och annan Omkostnad hijt åt - - - - - - - 15. - - -
Förestrefwen omkostnad löper tilsamman - - - - 130. pro cento
hwilket wij / seglandes her ifrån på en botn / skulle wäl medh trettije vthrätta.

At the Hispanier alzintet achta Winsten 50. aff hundrade / på Indien / thet kan betygas medh them som hafwa warit vthi Hispanien / och någen wetskap hafwa om theras Handel / ja at the stundom wäl winna ett hundrade eller tuhundrade på hwart hundrade / thet gör tu eller trij aff ett. Hwar vppå hwar och en kan märckia / hwadh wij för stoor profijt ther skole hafwa at förmodha / som så myckin omkostnat spara kunne. Är förthenskul icke til förundrandes / at the Hispaniske Köphandlarne äre kompne til så stoor Rijkedom / aldenstund the nästan attidh

åre vthi winsten / och sållan tappa / vndantagandes Siöfahrten / hwilken dogh faller vppå Receptorerne eller Löfftesmännerne. Thet är orsaken hwarföre the icke wille vnna them Fremmandom någon Handel til the Orter / them the innehafwa. Thetta kan och tiäna til at förläggia them medh / som mehne bättre wara / at hämpta Warurna vthur Hispanien än vthur Indien / hälst medhan thet feeta är tå mäst afskummat / ty the Hispanier klippa fåren / och wij swinen / om wij wele hämpta Warurna vthur theras Händer.

Theßliskes skole wij och förnimma en stoor fordeel för the Hispanier / aldenstund the icke låta något Folck fahra til Indien / än som borne Hispanier / ther til wij dogh mäghe bruka alle Nationer vthi Europa / hälst medhan Hispanien efter sin storleek icke är så Folckrijkt / som många andra Land vthi Europa / hwarföre ombära the ganska myckin profiit, som the hafwa kunde / så frampt the hadhe mehra Folck. The bruka mänge swarte Trälar vthur Africa, som låsta myckit / äre tröghe til arbetes / och igenom mißhandel döö hastigt sin koos / af hwilket en stoor skadha förorsakas. Vthaff berörde Trälar faller och ingen annan fordeel än blåtta arbetet / ty the gåå nakotte / drijfwa aitzingen köpenskap / och effter the för theras mißhandel skul twingas til owphörligit arbete och trälldom / så hafwa the inga lust til sedigheet / Achtenskap / och til at förmehra Wärlden / ther twärt om itt frijtwilligt Folck drifwer sitt arbete medh större flijt och lust / til at förtiena nogot / och drifwer mehr Handtering medh Köpmanskap til at förskaffa sigh alle nödtorfftet som behöfwas til at födha och klädha Hustru och Barn medh / såsom och til Hwsgerädh. Wij hafwa och vthi then måttan en Förmonn för them / at wij kunne öfwerföhra mehra Folck och bruka alle Nationer vthi Europa / förvthan rädzla och fahra för affall och myteriij / ther igenom at thet Folck wij dijt föhre / skal icke wäll kunna begåå sigh förvthan Köphandel på Europa / ehest skulle många Fruchter och Köpmans Wahrur / som ther falla / och här äro dyrbare / icke komma them til gagns : Theslijkes skole the wäll hämpta här ifrån många nödtorfftet. Och aldenstund the äre H. K. Mt. och Compagniet medh Eedh förbundne / så at the medh ingen annan

mäghe

måghe handla än medh Compagniet, och at the the Wahrur och Köpmanskaper/ som them aff nödhen äre / vthaff ingen annan bekomma för lijdeligare prijs / eller medh mindre bekåstnad blifwa beswärade / än som här ifrån / så kan iagh icke begrunda hwadh them skal kunna förorsaka til affall och myteri.

Wele wij bruka Trälar och Lijffegne / så skole the oss intet mindre tryta än the Hispanier. Föregifwer man slijkt icke wara them Christnom frijt/ thet måste iagh wäl bekenna / så frampt man wille hålla eller göra Christne eller annat frijt Folck til Trälar: Men at man skäncker Trälar lijfwet/ eller them som hafwa Lijfwet förwärckat/ eller eliest skulle aflijfwas / så at the therföre skulle träla/ thet håller iagh för intet samweetz wärck. Jagh meenar och at månge mißdädare/ så wäl här som vthi andre Land/ skole skatta sigh lycksalige/ om the finge niuta sitt Lijff / therföre at bewijsa them tienst/ aff hwilke the äre frelste wordne / vthi then förhåpning / at the igenom wälförhållande skulle åter blifwa stälte vthi frijheet. Nu äre the Trälar man förer vthur Africa måste parten sådana Menniskior/ som äre fångade vthi Krijgh/ eller the som hafwa förskylt dödhen/ the samme skulle endeligen mista Lijfwet / så frampt theras öfwerwinnare icke hadhe förhåpning them at bortsälia. Dogh skeer och härvthinnan myckit mißbruuk.

Jagh will här icke disputera, om man må hafwa lijffegna Trälar eller icke / vthan heemställer thet them Skrifftlärdom och Lagklokom at döma om/ hwilkes Embete thet är. Thetta allenast will iagh framställa / om thet lofligit är thet som vthi några Landskap i Europa skeer/ at man Bandiserar och fördömer några Mißgerningzmän til Galeior / til Tuchthws/til ewerldeligit Hächte/eller brukar them til förachtelige Tienster. Finnes och några Land och Rijken/ ther ingen må frijt handla och wandla / eller öfwa något Handawärck / medh mindre han hafwer warit til thet minsta vthi fiw åhr i tiänst. Ther til medh är på somlige ortar all Allmogen Lijffegen/och hafwer alzintet egit/thet icke Hwsbönderna måghe them affhenda / hwilket är en fast större Träldom/ än Trälarna vthi Hispanien äre vnderkastade. Är nu thetta loffgifwit / fast mehra skulle

thet tillåtas / at bruka them til tiänst och trälldom / som Trälar äre och ewärdeligen blifwa skole / anten wij them tå kiöpte eller icke. Thesliikes finnas och Menniskior / som äre så tröghe och seenfärdighe aff Naturen / at endogh the äre frij / äre the liikwäl hwarken sigh sielfwe eller androm til godho / och moste förthenskull hollas vnder träldom och twäng. Om så behöffdes / kunde man wäl finna itt medel / förwthan all kärlecks förkränkning til wär nästa / at bruka the lisseegne wthur Africa. Ty är thet alt för omildt / at holla theras Barn för lisseegne / så gör them frij: Är thet och otilbörligit / at nogen för sin misshandel skull skal wthi alle sine Lisszdaghar wara lisseegen / så öfwerslå hwadh han tigh kostar / pålägg honom åhrligen een wiss Hyra eller Genant på hans tiänst / och sedhan hans tiänst swarar til tin bekostnadh / så giff honom Frijheet. Förwthan thenne Lekamlige frijheeten / skole the igenom Gudz nådhe och wärt Christelige vmgänge föhras til sann Gudz kännedom / och således til then Andelige frijheten / alden fund ther icke strijder emot then Christelige kärleken / wthan honom fast mehra befordrar / och the / som ther til hielpa / och igenom tilbörlighe medhel ther om winnäggia sigh / hafwa fast mehra til at förwänta thet Gudh genom Propheten Daniel / cap. 12. v. 3. wthlofwar: At the som monga vnderwijsa til Rättferdigheet / skole lysa såsom Stiernor i Ewigheet. Dogh tarfwer man her om icke så högt bekymbra sigh / hälst medhan Frije Menniskior oß til thetta förehafwande icke tryta skole.

Här til kunde någon inwenda / at ändogh wij til thetta förehafwande bruka wthlendske Nationer och Trälar / så skole liikwäl jämwäl och många Inwånare begifwa sigh wthur thetta Riket / hwarigenom thet på Inwånare skulle blifwa förblottat. Här emot lärer oß förnuffter och förfarenheeten / at tå itt Rijke blifwer welsignat medh handel och wandel / skeer dijt itt stort tillåp aff Folck / thesliikes tå en Menniskia dragher wthi / trij eller fyra in igen / så wäl Köpmän som Skeppare och Embetzmän / för näringen skull / hwilket nogsampt är tilseendes på Engeland och Nederland / tådhan myckit Folck dagheligen wthdragher / och liikwäl äro the mächta Folckrijke / ja Folckrijkare än andre Land.

Wij

Wij hafwa och mehra nytto och fordeel vthaff Landzsåterna aff Indien at förwänta / än the Hiſpanier hafft hafwa i the Landſkapen ther the figh hafwa nedersatt. Ty efter såsom the Hiſpaniſke Hiſtorier innehålla / så hafwa the igenom Tyrannij taghit många Milioner Menniſkior aff dagha / och förblottat heele wijdt begripne Landſkapen och Konungariſken på Inwånare / hwarvthaff the ingen fordeel hafft hafwa. Men om wij wål handle medh Folcket / på the ortar dijt wij komme / och beflijta oß at föra them til Borgerligh Civilitet, sedhan och til Chriſteligh Religion, föregående them medh godhe Exempel / så är intet twifflandes / at wij iw ſkole förnimma vthaff them en ſtoor fordeel / then the Hiſpanier vmbåra / så at the på många Ortar betee figh arbetſamme och mächta benägne / til at förſkaffa figh Klädher och andra nödtorfftet vthur Europa / ther aff en ſtoor Handel kan förorſakas.

Förvthan alt thetta ſkole wij och hafwa ſtörre fordeel aff Bergzbruken / än the Hiſpanier / therföre at wij hafwa medhel at förſkaffa dijt mehra Folck än the / och ſkal oß ther på Bergwärck intet tryta / ty the Landſkapen åre medh Guld och Silfwerberg så igenom sådde / såsom thetta Riſket Sverige / medh Koppar och Järnberg. Hoos the Hiſpanier åre wåll många Bergwärck vpfundne / ther på nu intet arbetas. Ty om the vpfinna något Bergwärck / ſom riſkare och ymnigare är än the förre / så haſta the figh til the rikeſte / och låta ſtå the andre.

Jagh kan och bewiſſa många Wahrur och Fruchter / ſom falla vthi Indien / ſom icke finnas på the ortar / them the Hiſpanier beſittia / om hwilke i ſynnerheet vthi Contrachtsbrefwet är förmält / hwilke faſt mehra ſkulle affgå och förytträs / än alle Speſſerij och Krydder / ſom hämptas vthur Oſt Indien til Europa / hwilket icke ſkal ſynas någon ſällſynt och frembmande / aldenſtund thet är wiſt och ſant / at åthſkillige Landſkap och Climater födha vthaff figh åthſkillige Fruchter. Ther til medh ſå förſlöſes mehra Penningar på Tuback / ſom dogh intet annat är än en ſlemheet / til ingen ting nyttigh än til at vpäggia en til Dryckenſkap och förbiſtra Hiernan / än alt thet Speſſerij ſom faller vthur Oſt Indien.

Thes-

Thesförvthan hafwe wij och thenne fordeelen för the Hiſpanier/ ther medh the för theras käſtelige vthredning ſkuld icke kunna öfwerföra några Wahrur aff ringa priſe: Thernäſt ſkulle ſomlige Wahrur wara them ſkadhelige/ ſå frampt the them öfwerhämptade/ nämligen Olia/ Wijn/ och Salt/ ther aff i Hiſpanien är itt ſtort öfwerflödh/ ther the måſte ſökia ſin näring och bärning medh. Och effter reeſorna äre ſå korte/ at man kan vthrätta them/ til och ifrån/ på trij eller fyra Månader/ ſå kan man hämpta tädhan ſomlige Warur/ ſom här icke mehra koſta än en Fyrick eller fierde deel aff en Öre/ medh godh winſt. Såſom til itt Exempel: Hollanderne pläga hämpta Salt vthur Weſt Indien/ och tå the förſälde hundrade taalet (hwilket är widh paß nyie Leſter) för 180. Daler/ ſå giorde the en godh marckuat/ hwilke nyie Leſter woghe något ſå når 40500. Pund/ en Fyrick Pundet/ hwilket beläp ſigh til tree hundrade och ſexton Daler/ och är näſtan en gång ſå myckit/ ſom Hollanderne ſielfwa thet förſälta.

At vthi förbemälte Landſkap/ dijt thetta Privilegium ſigh ſträcker/ äre många Land/ ther Handelen är frij/ är ther vthaff vppenbart/ at the Portugeſer hafwa vthi Africa, ſom är en fämedeel aff Wärldenne/ ifrån Coſten aff Barbariſt til rödha Haafwet/ icke mehr än twä Befäſtningar: Then ena är Caſtelet de Mina, vthi Guinea: Thet andre Moſſambique omkring Caput Bonæ ſpei, widh Coſten aff Soffala: Men Nederlenderne hafwa ther icke mehr än itt Fäſte/ nämligen Moree vthi Guinea. The andre Landſkapen äre öpne och frij för hwar och en ſom ſöker dijt at handla.

The Förnemligſte/ ſom hafwa vpräckt then Africaniſke Handelen och legenheten/ äre Portugeſerne/ aff hwilkom iagh är myckit worden vnderwiſſt/ thenne Saak angående. Andre Nationer hafwa wäll vthi en lång tidh faarit och handlat på ſamma Coſte/ ther Handelen hafwer en deel warit bekänd/ men ganſka ringa hafwa the på nytt vptäckt. Ja/ ſå myckit migh witterligit är/ hafwer aldrigh någon warit ſämtije miler vp i Landet/ ſom ther ifrån hafwer fördt någon kundſkap. Men the Portugeſer hafwa bredhe widh then Handel the ther alleredho drefwe/

mänga

många Secret saker kommet i dagzliuset / som the icke hafwa kunnat / welat / eller vnderstått sigh ther medh at befatta. Icke kunnat: Therföre at the hadhe nogh til skaffa medh Ost Indien / Brasilien / och medh then Handelen the hadhe i Africa: Såsom och / i thet the icke wille låta sigh nöia til at drifwa Köphandel / hadhe ther bredhe widh lust medh wåld at intagha Landskapen och göra Inwånarna til Trålar / ther igenom vpwäckiandes Inwånarnas fiendskap och örlogh emot sigh sielfwe. Så är och theras macht mycket förswagat worden igenom theras Konungz / Dom Sebastiani, nederlagh och dödheligh affgång / then ther för sin och fyretije åhr sedhan bleff medh alle the Ypperste i Landet Africa slaghen / så at the sigh intet wijdhare kunde företagha. Icke welat: Therföre at förestriffne nederlagh efterfolgde strax feigden medh Konungen aff Castilien / som them vnder sin lydno fördt hafwer / hwilket hafwer warit them til en sådan odrägligh börda / för then store fiendskap som är emillan the Portugeser och Castilianer / at the fast heller hafwa welat på någon tidh sättia all sin wälfärd och alla andre nyttige Saker tilbaka / än at vppenbara them Konungen aff Castilien til froma / vthi then förhåpning at the tijdtwäl en gång skulle blifwa ther medh befrijadhe / och ställa Saken vthi Wercket igen. Icke tordz eller vnderstår sigh: Therföre / at efter the wore kompne vnder Castilien / så skulle them hända feigd / först medh Nederland / sedhan och medh Engeland och Franckerijke / hwarigenom the buro fahra / at sedhan the hadhe anwändt ther vppå mycken bekåstnat och mödho / så skulle the ther blifwa them vthaff androm affhändt. Hwilke hinder och förfång icke skulle finna hoos oss något rum. Så är och vthaff thet förretalde vppenbart / at ther ännu åre många frije Landskap / ther så wäl för oss som för många andre skulle falla en godh handel.

På Costen aff Asien / som allsamman författas vnder thet Ost-Indianiske namnet / är jämwäl och på the måste Landskapen och Hiarna en frij Handel / hwilket ther vthaff klart är / at the Fransoser / Engelske / Danske och Nederländerne handla ther säkert och frijt. The Hispanier och Nederländer hafwa wäll ther några Befästningar / men thet kan intet förslåå emot the många store mächtige och Rijke Landskap / som

ther äre/ nämligen/ i Persien/ Arabien/ Coromandel/ Petane/ Siam/ såsom och Öijarna Sumatra/ Java/ Ceilon etc. Ther alle Köp- och Handelsmän äre/ förvthan något anseende til Nationen/ och aff hwadh Landskap the äre/ wälkompne. Här om will iagh nu intet wijdhare röra/ aldenstund thenna Handelen är mångom fast kunnigh och vppenbar.

Til Magellanica/ hwilket Landskap man gissar wara större än någon deel aff Werlden/ är än här til ringa faart eller känning/ theßlijkes hwadh iagh här om hafwer förfarit/ tienar fögha at framställa på thetta rum/ ty/ kan skee/ medh tijdhen kunde ther falla en större Handel och profiit. Så är thet och så långt bärt beläghit/ at samma Landskap skal vthaff någon Nation vthi Europa wara besatt och intaghen/ så at iagh icke weet om någon annan/ än/ til äwentyrs/ the Hispanier hafwa rätteligen warit på fasta Landet. Ther til medh hafwa the Hispanier icke mehr än på twå eller tree Ortar warit ther til Landz/ aldenstund them icke hafwer warit vthaff Konungen i Hispanien effterlåtit/ thet Landskapet wijdhare at vptäckia.

Hwadh anlangar America, ther äro och så mänge frije Landskap/ emot mänges meening/ som troo/ at the Hispanier hafwa alle the Landskapen besatt och intaghet/ eller och at the the bäste Landskapen innehafwa/ såsom och at på the Ortar/ ther inge Hispanier äre/ är ey heller något til at hämpta. Hwilket är itt stort mißförstånd. Ty vthi Peruana/ som är en deel aff America, äre widh paß 500000. Quadrat miler Land/ ther inge Hispanier äre/ aldenstund samma Land är ifrån siutton och en halff/ in til en Grad/ ett tusende Spaniske Mijler longt/ och på en Oort så breedt/ så at om thet wore lijka breedt/ så wore thet tije reesor hundrade tusende Miler/ ther the Spanier bådhe her och ther/ allenast thet ytterstå widh Siökanten innehafwa/ förvthan Hispania Nova, eller America Septentrionalis, ther the icke komma öfwer Tropicum Cancri. Konungen aff Hispanien gifwer och the Chichimecher, som boo nästan widh Tropicum, Tribut, på thet hans Vndersåter måghe säkert och obehindrade arbeta vthi Sölfwergrufworna/ som vnder them och på theras Gråndser äre belägne.

Ich-

Athskillige orsaker åre/ hwarföre the Spanier icke hafwa flere Land intagit. Först brist på Folck / ty the på närwarande tidh hafwa mehra Land / än the hinna bruka / effter Spanien är förlitet at besättia halfwa Werlden medh. Hadhe the och mehra Land welat intagha/ så hadhe the most öfwergifwa the Land som the besutte / hwilket icke war them lägligit. Thernäst hafwa the Indianer på monge ortar giordt them itt starkt mootstånd/ the ther icke wille tilstädia them at komma wthi theras Land / så at the på otta eller tise Ortar skiffta medh hwar andre Krijgh / bådhe til at stängia them ifrån the Ortar / ther the än icke wore/ säsom och at drijfwa them wthur the Ortar / the alleredhe besutte. Ty the som hafwa spordt och förnummit huru jemmerligen the Spanier hafwa förhollit sigh emoot them/och therao Naboer/the samma wilia icke ytttermera städia them til sigh.

Ther är wäl sant / at the Spanier besittia ther mächta godhe och ymnighe Landskap / men at the the aldrabeste skole hafwa intagit/ ther til säger iagh ney. Ty aldraförst the Spanier kommo wthi Indien / sägho the icke effter the bäste och ymnigste Landskapen / wthan ther the funno Inwånarna wärka Gull och Sölfwer / ther the tå satte sigh nedh. Om Orten war lund / fruchtsam eller ofruchtsam / skötte the intet/ hwarigenom mångom hende thet som Fablen inneholler om Mida / then ther förmotte/at alt thet han rörde widh/bleff Gull/ hwar öfwer han så när hadhe most dödt i hunger. Sålcdes hafwe många Hispanier hungrat sigh til dödz/ i thet the rände så fääte effter Gull / så at the förgäte försöria sitt Köke.

Iagh weet och icke hwadh skääl man skal kunna gifwa / hwarföre the Landskapen / ther the Spanier igenom the Indianers mootstånd icke hafwa mätt inkomma / icke skole wara så rijke/ så godhe/ så ymnighe/ eller aff så helsosam Lucht / än ther the nu åre räkadhe wthi / och tå man thet wäll öfwerwägher/ så hafwa the intaghit/ icke the bäste/ wthan the ringeste Ortar. Ty the Landskap / ther man finner Gull och Silfwergrufwor/ åre allmeent the ofruchtsammeste.

Hwad nu anlangar en stor deels aff America ymnigheet/temperade wederleek och helbregde lucht/ thet är them som ther warit och om the Landskapen skrifwit hafwe/ så kuñigt/ och blifwer utaff them så berömdt/ at

icke behoff görs ther om myckit at röra. Ty the betygha / at om man må tala om itt Jordiskt Paradis / så är thet vthi Indien / ther man altidh hafwer en sööt liufligh Lucht / på många Ortar så hellbregd / at man ther icke behöfwer några Läkiare / qwälias icke medh Pestilentie eller Skälfwa / ey heller medh öfwermåttan stoor Heeta eller förmycken stoor Köld: Marken och Trään grönskas altidh: På somliga ortar bära the twenne reesor Frucht om Åhret: Jorden är så fruchtsam / at thet icke sällsynt är at man vthaff een tunna Turkist Hwetes vthsädhe fåår treehundrade Tunnor igen / och vthaff Spanskt Hwete eller Korn fyretije eller femtije Tunnor aff een / räcknas för en ringa Åhrswäxt / men siutije eller ottatije faller allmeent. The hafwa ther åthskillige liuflige Landzens fruchter / ther man här intet aff weet / och ther hoos mäst allahanda slagz Fruchter / som wancka och wäxa vthi Europa. Ingenstädhes vthi Wärlden förökas / så wäll then store som små Boskapen / såsom ther / så at Anthonius de Herera, Konungens aff Hispanien Skribent skrifwer om en Man / then han nämpnar widh nampn / som på tije åhrs tidh hafwer vthaff twänne Tackor aflat fyratije tusende Fåår / hwilket sämwäl och om stort Fää betyghas kan / medh thet som tilförenne omrördt är om the Hudhar / som tädhan fördes på thet åhr 1620. Ty förvthan then Hiorden / som hwar och en i synnerheet hafwer / löpa många hundrade tusende vthi Wildmarcken / at then som slåår them ihiäl / honom höra the til / the flää aff Skinnet / och låta Kötet liggia och förfaras / och för än the Spanier kommo dijt / woro ther i Landet inga Koor eller Fäär aff then Aarten vthi Europa.

Och thet som förnämligst är / så är störste deelen aff the Indianer itt mächta godhartigt och wenligit Folck / the Fremlingar aff Europa myckit benägne / förwänta medh stoor längtan och trängtan / at någon Vthlendsk macht må komma vthi theras Land / på thet the theste bettre kunne förswara sigh emoot the Spanier. Kortteligen / thet är itt sådant Land / så wäll thet the Spanier besittia och thes förvthan / at öfwer heele Hispanien hafwer vthi månge åhr warit förbudhit / at ingen skulle fördrista sigh fahra til Indien / medh mindre han ther til hadhe fått Öfwer-

hetennes

heetennes Consent och bewilning. Ty om hwariom och enom hadhe warit efterlåtit at faara dijt / effter sin godtyckio / så hadhe störste deelen aff Spanien warit ödhe. Men wij hafwe oß therföre intet at befahra. Ty så snart thetta förehafwande kommer på gång / så skall oß tryta hwarken Folck eller wälbelägne fruchtsamme Landskap / ey heller Orter ther wij mäghe handla / effter såsom wij tilförenne godh skääl ther om hafwe infördt / och fast större fordeel ther aff hafwa at förmodha / än the Spanier: Ythi lijka mätto för then orsaak skull / at the Spanier läggia sigh mäst på Bergzbruken / ther dogh Åkerbruket vthaff the kästelige Fruchter / som ther wäxa / olijka mehra fordeel gifwa. Hwilket är tilseendes på Brasilien / ther nu nyligen först är Bergwärck vptäckte / lijkwäl drifwes ther en så stoor och profitligh Handel / som elest någon städhes vthi heele Indien.

Men här infaller åter något beswär: At om wij bredhe widh the Hispanier och andra Nationer hämptadhe tädhan så myckit aff the föreskrifne Warurna / så skulle the myckit komma på affslagh / och icke kunna blifwa förytträde. Här til swarar man sålunda / at aldenstund wij kunne göra thenna reesan på fämpton eller tiugu aff hundrade bettre köp än andre Nationer; såsom och hundrade aff hundradhe betre köp än the Spanier / så skole andre icke kunna hålla medh oß marcknat / vthan berörde Handel öfwergifwa. Ty the skulle myckit komma til achters / och wij i then Stadhen förnimma stor winst: Ythi synnerheet the Spanier / som thes mehra skulle läggia sigh på sina Bergwerck.

Orsaken hwarföre iagh så widlyfftigt handlar om America, och så kärtteligen om Ost Indien / Africa och Magellanica, är thenna / ty iagh migh icke föresatt hafwer / at berätta här om alt hwadh migh witterligit är: Men thetta allena är mitt yppsåt / til at bewijsa / at thetta förehafwande Wärck är nyttigt och kan lätteligen fortstållas: Och til at efterfölia then ordning iagh vthi thet Swenske Contractet eller Förbragsbrefwet hållit hafwer / hwar vppå thetta är en Förklaring: Ther til medh effter then ordinari Handelen på Ost Indien och Africa är nogsampt kunnigh: Theslijkes här at framstålla thet Extraordinari, och thet som mängom är förbårgat / achtar iagh än icke wara nyttigit. Ty när

 så

så wijdt kommer / förhäppas iagh migh kunna bewissa / at vthi Africa skall kunna drifwas en så stoor Handel / och medh så stor profit, som nu drifs vthi America, så widt som wårt Capital sigh sträcker.

Alt hår til hafwer iagh bewijst ehen store fordeel och winst wij hafwe fram för Hispanien: Nu will iagh vthi lijka motto medh fåå ord röra om then fordeel / som wij aff thetta Rijket hafwe fram för Holland / hwilket beståår vthi itt lijdligit köp / Victualier, Skepzvthredning / och vthi åthskillige Wahrur och Köpenskaper / til Handelen tiänlighe / så at om man härvthinnan brukade en godh ordning / skulle man på Brödh / Kött / Smör etc / nästan hafwa här helfften bättre köp än vthi Holland. Thet samma skilier och på Träwärcke / Koppar / Järn / Stååll / Skytt och annan Krijgzmunition / hwilken åthskildnat flyter vthaff omkåstnaden / som vpgåår til at öfwersända och öfwerskeepa Wahrurna. Här bredden / som vpgåår til at räcknas arbetes löhnen / hwar på här är bettre köp / och än fast bettre bliswa skall. Tå thetta Wärck medh en godh ordinantie i lengden kommer på gångz / hwilken Köpenskapen / Handwerckerne och Vthredningen mächta ting skall lätta och lijsa / så skole wij / sannerligen / medh fast bättre köp kunna drifwa Handelen / än the eller någon annan.

Men förnemligen hafwe wij ther vthaff fordeel at the vthi Indien måste föhra Krijgh emot the Spanier och åthskillige Indianer / theslijkes vthi West Indien emoot the Spanier allena / hwarigenom the bredhe widh then swåra Krijgzbekåstnat / som är theras Handel til stort beswär / måste stå äwentyr och fahra / så wäll ther som på wägen / och på theras egit Faarwatn. För alt thetta wij intet hafwe til at rädhas / och hafwe således inge Fiender / ståå och så för then ende machten skull til Siös / vthi godh wänskap och correspondens medh heele Werlden / hwarigenom wij så wäl för omkåstnaden / som för fahran äre befrijadhe.

Thetta förmåles icke hår til then ende / at wij skole här medh egentligen ther efter trachta / til at dragha vndan andre Landskap närmgen: Vthan til at bewijsa / at man vthur thetta Rijket åfwen så wäl och medh större fordeel kan vppå fiärran belägne Örter drifwa Seglationen och Köphandelen / än elliest ifrån någon annan ort. Ty lijka såsom andre Landskap warde (efter såsom förbemält är) theras Handel på thetta Rij-

ket

ket ther medh förmehrandes / at the föra hijt in mänga Warur / them wij på förberörde Ortar förskicka mäghe / aldenstund man ibland annat hafwer achtat at begynna en Köphandel / ther tilförenne vthur Europa ingen Handel hafwer warit drifwin / såsom the Hispanier vthi America, Asia och Africa, theßlijkes the Fransoser / Engelske och Nederländer tilförenne giordt hafwa: Så fölier ther vthaff / at lijka såsom Spanien hafwer ther igenom fördt en mächta stor Handtering vthi Europa / så skall och thet samma kunna skee vthaff oß: Theßlijkes skole och the Landskap och Städher / som nu drifwa sin Handel på Spanien / then samma behålla / och här en ny Handel öfwerkomma / vthi then wissa försäckring / at en stor deel aff the Köpmans Warur / som förskickas vthi Spanien / skole jämwäl och föras vthi Indien och Africa, och ther förytteras.

Ty ändogh thet synes lijka såsom thetta / som wij här til framstält hafwe / icke skal vthaff alle Vthlendske fulkomligen blifwa wedertaghit / och at hwar och en skal här om berätta effter såsom hans sinne kan honom drifwa / hwarigenom mängen / som wäl wore benägen vthi thetta Compagniet at tekna och participera, skulle blifwa affwänd: Så will iagh / på thet iagh icke skal i lengden ställa någon förklaring för the Vthlendske / något lithet trädha affsijdhes / och medh fåå ord wijsa them theras feel / som the härvthinnan begåå.

Til thet förste / skole / vthan twifwel / måst alle Vthlendske icke lithet förundra sigh / icke annorlunda än thet dundrade mitt vthi Wintern / at man här vthi Landet vnderstodhe sigh en slijk Handel at vprätta / och icke troo at thet stodhe tilgörandes / aldenstund han tilförenne icke hafwer warit waanligh. Hwilket migh icke fremmande förekommer / aldenstund många vthaff thetta Landzens egne Inwånare falla jämwäl och på samma meening / them iagh tilförenne nogsampt förlagdt hafwer / och will ther widh låta blifwat.

Thetta Rijkzens vppenbare och lönlige Fiender skole / tå the skodha vppå sakens consequentie eller hwadh vthgång hon tagha will / icke gerna önska hennes fortgång / och achtandes Inwånarnas macht ringa drifwa ther medh sin spott / såsom och til at förachta Wärcket / winleggia sigh at öfwertala andra / at thet ingalunda skal kunna föhras på Baanen / eller lända til någon profit.

Doch

Dogh förhäppas iagh at then opartijske Cåsaren skal härvthinnan finna Materie nogh/ ther medh han slijke Munnar kan tilstäppa/ och medh inge skynachtige Argument och skääl låta affrådha sigh ifrån sin fordeel/ hwar före wil iagh ey heller här medh fördröia. Här skole sigh och några finna låta/ hwilke/ ändogh the hwarken bära fiendskap til thetta Land/ eller åre Inwånarna mißgunstige/ skole lijkwål vthi thetta Societet icke inträdha/ eller önska at thet skal bliswa förfrämiat/ therföre at the och theras Förfädher haswa vthi thetta Rijket drijwit en stor profitligh Köphandel/ och fördt ther vth en mächta Rijkedom/ befruchtandes sigh at the här igenom icke allenast skulle bliswa samma Handel qwitte/ vthan och at theras ordinari Handtering/ then the föra vthi andre Land/ skal medh tijdhen jämwäl och bliswa them afhänd/ så frampt the Swenske någon wisdhare Vthlendsk handel begynna wele. Hwarföre skole the mehra bedlista sigh andre at affstyrckia/ än göra ther til tilträdh/ på thet the icke skole göra rijs åth sigh sielfwe/ förmodandes/ at ther medh Compagniet bleswe strandsatt medh Penningar/ skulle thet sää en Kräfwetegång/ och the således bliswa widh theras förra Handel: Eller och/ ther än wärt Compagnie ginge lyckeligen för sigh/ så skulle the medh berörde Penningar sielfwe vprätta Compagnie vthi theras egit Land och Städher. Hwadh theras rådhoga anlangar/ at theras ordinari Köphandel skall them i så motto bliswa ifrântaghen/ är thet icke förgäfwes/ thet iagh och medh godh skääl kan bewijsa. Men om the ther emot öfwerwägha the skääl och Exempel/ som tilförenne åre framstälte/ hwar medh iagh vnderwijser/ at then Handel the igenom thetta Compagniet skole bliswa deelachtige wthaff/ är fast större/ än then the kunne quitte bliswa/ så tilsägha the sigh sielfwe ther medh en stor orätt/ om the thetta Compagnietz foortgång icke hielpa til at förfordra. I lijka motto åre the och häfftige ther medh bedragne/ at the meena thet thetta Compagniet skall igenom theras Penningars affsaknande bliswa förhindrat/ ther dogh Eaken/ näst Gudz tilhielp/ är allredha så wijdt kommen/ så at ther medh the sönndra sigh här ifrän/ skall tå medh rätta drabba them/ thet the befahra sigh före. Ty bredhe widh thet the och theras efterkommander måste mista

then

then profiit, som vthaff thenna Handel yppas skall / så skole the och gör-
ligen i framtidhen wara en orsaak til theras Städhers förderff / såsom och
Handels och Wandels vndergång. Orsaken är at Compagnietz Di-
rectorerne och Förmän skole på hwariehanda sätt winläggia sigh / til
thet bästa at förfrämia them / som mäst ther vthi äre interesserade.
Om nu några Städher hafwe här instält någon Director, then samma
hafwer / vthan twifwel / godh weetskap om saken / warder och sökiandes
alle medhel til at bewissa sin Stadh tienst / aff hwilken han förordnat är /
bädhe til at förskrifwa och öfwersända the Warur / som Compagniet äre
aff nödhen. Såsom til Exempel: Compagniet kunde behöfwa en
dräpligh post Höl / som drygeste deelen måste hämptas vthländes. Nu
kan lätteligen vthaff Compagniet bringas til wägha / at alt förberörde
Höl hämptas ifrån then Stadhen / som här en stor Summa hafwer in-
satt / och kunde således alt annat slags Höl komma vthur bruket / eller och /
kan skee / blifwe öfwer heela Riket förbudhit. Här låter iagh them sielf-
wa besinna / hwadh för een öfwermotton stor skadha the sigh tilfogha sko-
le / som söndrade sigh ther ifrån: Twärt om hwadh stor fordeel the hadhe
at förwänta / som sigh til thetta Compagniet sålladhe. Men orsaken
hwarföre H. K. Mt. tilstädher the Vthlendske här vthi at participera,
och medh mehre Frijheet än hans egne Vndersåter / ther vthi seer han icke
så mycket på Rijkens som på theras fordeel / ther medh at bewissa / thet
H. K. Mt. icke är tilsinnes at wara någon til meens / vthan fast mehra
til at hålla medh sina Naboer godh sämia och wänskap. Vthi Spanien
må ingen handla eller segla på Jndien / medh mindre han är en född Spa-
nier eller ifrån Genua, hwilken Stadh igenom Columbum, som war en
Genueser, berörde Landskap aldraförst vptäckte. Vthi Holland må
ingen blifwa Compagnietz Director, vthan han är en Jnwånare /
och blifwer nämd vthaff Hofwudhparticipanterne, thesslikes vthaff
Öfwerheten vthkärat / aldenstund the icke bruka någon Vthlendsk til
något ämbete / vndantagandes Nederländare. Men här tilstädias alle
Participanterne, förvthan någon äthskildnat / så wäll til Directorer
som til alla andra Ämbeter / som bädhe på reesan / som vthländes skole be-

klådhas. The som åre i then meningen / at the jämwäl och wele i lenden vprätta Compagnie, the samma skole medh mödho kunna thet åstadhkomma / för the skääl som tilförenne åro omrörde: Thet är icke heller så lätt at stichta itt Compagnie, til hwilket behöfwes itt stort Capital, en rumligh tidh / en godh Ordinantie och en stor förfarenheet / ingalunda twiflandes / at then rättsinnige Läsaren warder vthaff thet / som här kortt ligen är förmält / rätteligen dömmandes / at thetta skal mehra lända the Naboerige Land och Städher til fordeel / än til affsaknat. The som icke komma här in / så må thet wara theras eg't wåliande och stadha. Migh är thet nogh / at iagh kan them förnufftigom medh skääl öfwertygha / at Saken är vthi sigh stelff godh: Såsom och at bädhe the / och alle the som åre aff något medhel / handläde fast wissligare / om the giorde sigh aff thetta Compagniet declachtige / än at the sigh ther ifrån affsöndrade.

Vthaff alt thetta mecnar iagh nogsampt wara klaart och bewisslight / hwadh för stor fordeel Rijkzens Inwånare och alle Participanterne hafwa här vthaff at förwänta / theslijkes at thet är Inwånarna så lätt til at ställat vthi wercket / som någon vthi andre Land / hwilke icke allena skole förkäffra vthaff sina Penningar itt simpelt och ringa intereſſe, vthan är och godh apparentie och lijkuelse / at när förehafwande Wärck kommer rätt i swang / så skole the ährligen förösfra ther vthaff en så stor Ränta / som thet inlagde Capitalet är / hwilket fast stilier ifrån then Ränta / som på Landet faller: Såsom och medh så ringa Perikel och fahra / om man anladhe sine Penningar til at köpa Hws / Landgodz och Köpmans Warur / thet iagh medh effterföliande skääl will bewisa.

Hwadh Köphandelen widkommer / så är ingen annan åthskildnat emillan then som driffs til Landz och öfwer Sio och Sand / än förnämligen Siöfahran och för Siöröfware / hwilken fahra blifwer vthaff Köpmännerna vthi theras försäkring högt eller ringa verderat, effter som fahran är stor til. The skodha huru läng och fiarran reesan är: Om Hampnarna åre godhe eller onde / dijt man lända måste: Hwadh för Strömar och Watn man måste öfwerfahra: Hwareft man skal befahra sigh för Siöröfware och andra Fiender: Theßlijkes giffwer man och acht om Skeparna och Skeepen åre dugelige: Om the åre wäll bemannade

och

och förseedde medh Stycker och annan Munition til Örligs: Hwadh Wind warit hafwer och tilstunda skal: Hwadh för åhrstidh är/ ther efter låter man vppå länge reesor falla en eller twå aff hundrade / efter som fahran är stor til. Til exempel: Vthur Holland til Lunden i Engeland aff hundrade/tu: Til Bourdeaux och Rochelle/halffemte: Til S. Malo och Nantes/ fyra: Til Rom och Diepen/ trij: Til Hamborgh/ tu: Til Stockholm/Dantzigh/ trij: Til Göteborgh/ halffteridie: Til Hispanien ifrån Hamborgh/ tolff: Til Italien/ tije eller tolff: Til Ost Indien/ fiorton: Til Africa och West Indien $4\frac{1}{2}$. eller fåm aff hundrade. Hwarvthaff man nogsampt förnimma kan / at äwentyret på Hispanien och Italien räcknas fast högre än på Africa och West Indien. Och aldenstund nogsampt bewijsst är / at man här ifrån kan handla på 15. eller 20. bettre köop aff hwart hundrade än ifrån någon annan ort/ så vthstå wij vthi thetta Compagniet alzingen fahra / antingen aff Sion/ Siöröfware/ Brand/ eller annat sliskt: Ty wij winna Assleverantien eller Försäkringen på oß sielfwe/ thet är/ wij winna så myckit mehr på wåra Warur / än wij måste gifwa vthaff Försäkringen / hwarvthaff tå följer / at wij ingen Perikel eller äwentyr vthstå. Således är Assleverantien eller Försäkringen itt sådant ting/ hwilken förvthan Köphandelen icke bequemligen drifwas kan. Och aldenstund många här i Landet icke förstå hwadh thet är/ så will iagh något vthtydheligare thet förklara.

Man will här sättia/ at vthi Stockholm är en Köpman som hafwer en stor post Godz/ ther på mäst hans wälfärd hänger / hwilket han gerna wille öfwerskeepa til Lubeck/ Dantzigh eller annorstädes/ther til han finner icke mehra än itt Skep / hwilket om thet blefwe til Siös / skulle han stå äwentyr at blifwa en förderfwat Köpman: Gåår fördenskul til åthskillige andre Köpmän och försöker / om the och wele en deel medh honom äwentyra/accorderar medh them om itt wist prijs för Assleverantien, och tå han hafwer them then förnögt/ så tecknar hwar och en så myckit han begårar at wågha/ hwar medh berörde Köpman är så myckit mehre för fahran försäkrat. Ty om någon skadha hände Godzet igenom Storm och Wådher / antingen thet blifwer wått/ Masten gåår öfwer Bord/ Ancker och Tågh mistes/ thet mätes efter Skep och Godz wärdering/ och hwar och en draghер skadhan efter sin Anpart som han teknat eller lastat hafwer:

Men om Skeep förgåås och blifwer taghit / så måste Försäkrarem erleggia then Försäkrade heele Summan / then han honom försäkrat hafwer.

Hafwer en Köpman medhel at fördeela sitt Godz på många Skep / så tarfwar han lithet försäkra / aldenstund äwentyret är tå mindre. Ty ändogh itt Skeep blefwe i loppet / så blifwer thet andra behållit / och tildragher sigh sällan at en heel Flåtta förgåås eller blifwer taghen. Skal och en Köpman som något hafwer at wedherwägha / ifrån fämhundrade til tusende Daler äwentyra på itt Skeep. Thet samma göra och the som sigh medh Asseverantien beswära / som mäst på alle Skeep försäkra / så frampt the känna Skepparen och Skepen.

Thetta skal komma them / som Seglationen och Köphandelen icke förstå / mächta fremmande före / at någon skal wilia stå så stor fahra för så ringa winst / men the som här om hafwa någon weetskap / weete wäll huru fåå Skeep förgåås aff then myckinheet som wäghar sigh til Siös. Om nu en Köpman wäghade på hundrade Skeep / 500. Daler på hwart shere / hwilke Skeep fahra ifrån åthskillige Land och Orter / och Försäckringen är tise mot hundrade / gångande och kommande: Om the nu alle kunne blifwe behåldne och lända osskadde til Hampus / så åre 5000. Daler wunnne: Ther och uthaff hwart hundrade 10. mistes / så wore ån tå intet förlorat / hwilket sällan skeer / medh mindre en stor Extraordinari olycka sigh tilsloghe / och förnimmes således offta en stor profiit igenom en slijk Försäckring / ther man brukar Försichtigheet i Saken. Hwarföre skeer och på många ortar Försäckring igenom Adelsmän / och the som lefwa aff sin Ränta / som icke förstå sigh på någon Köphandel / then ey heller drifwa mäghe.

När man thenne Saak hafwer wäll fattat / så kan hwar och en beslutа / huru ringa äwentyr the uthståå / som wägha sina Penningar uthi thetta Compagniet, aldenstund the uthi fyra åhr skole upbringas / hwilken fierde deel skal lijkwäl blifwa fördeelt på många Skeep / kan skee på aderton / tiugu eller flere / så at then som ther uthi hafwer tecknat 1000. Daler / skal icke äwentyra mehr ån tolff eller tretton Daler / på itt Skep / hwilke

hwilke skole fördeelas på många Land och Orter / hwarigenom saken skall wara så myckit minder. Ty / mister man något på then ena orten / så winner man thet igen på en annan.

Nu må någon fråga: Kan icke heele Flåtan medh then fierde parten vndergå? Ther til swarar iagh / Ja. Ty alle Werdzlige saker äre owrygge. Men ther emot ställer iagh förfarenheeten / at sådant skeer sellan. Ja / på hundrade Åhrs tidh är ingen Flåta / aff them som äre kompne ifrån West Indien vthi Hispanien / heel förgången. Thet är wäll sant / at några Skeep blifwa vndertidhen i loppet / men så blifwer recompenserat och wedergullit vthaff the Skeepen / som blifwe behållne. Then förste fahran wij hafwe til at rådhas / är här emillan och then Hispaniske Siön: Hinner man dijt / så är Reesan mäst wunnen til Africa och West Indien.

Thesförvthan / om någon will ställa then Perikel och fahra / som han vthståår vthi sin Privat handel / emot Compagnietz, så skal man besinna / at Compagnietz Perikeln är mindre. Ty then som drifwer en particular Handel / vthstår offta mehr äventyr på itt Skeep / än här på tiugu. Han måste och betroo sin Factor: Är thet någon ond Gäld / så måste han kennas widh henne allena: Hafwer han förderfwadhe och förlegitte Warur / så kan han tillijka råka vthi Armodh: Vthi then Stadhen han meenar at winna / tappar han vnderstundom: Så kan han och igenom Warurnas affslagh lijdha stor skadha / etc. Men här äre många Ögon som tilsee / en allena blifwer ringa betrodd: Then onde Gälden gåår öfwer många Hofwuden / man kan icke så nogha merckiat. Förderfwas några Warur och råka på återslagh / thet kan intet långt förslå på heela Compagniet: När Godzet är tilsamman vnder eens Hand / så kan thet bettre hållas vthi prijs / än tå thet är fordeelt ibland mångom.

Hwarvthaff lynes at icke allena vthi thetta / vthan jämwäl och mäst i alle store Compagnie kan föras en säkrare Handel / än som enskylt. Iagh gifwer thet wäl effter / at störste deelen aff Köpmännerne hafwa större lust at handla enskylt. Thetta förorsakar sigh ther vthaff / at hwar och en will gerna sielff regera / och inbillar sigh wara klokare än andre /

theßlijkes at man kan tå bettre see/ ther han är en stor Köpman och drifwer en starck Handel. Vthi lijka motto finnes många så affgunstige / at the icke gerna see thet andre skole hafwa någon profiit jämte them / och tenkia ther lithet vppå / at om någon förlust faller så faller thet på hwar och en aff the andre/ efter hwars och ens anpart. Så lärer och Förfarenheten vthi Engeland / huru profiitligit och högnyttigt thet hafwer warit bådhe Rijket i gemeen / så och Inwånarna i synnerheet/ at store Compagnie äre ther för många åhr sedhan vpråttade och lofligen continuerade wordne/ så at thet sellan tildragher sigh/ at the som stadigt ther widh blifwe / och icke inweefwa sigh vthi andre eenskylte widlyfftige Handlingar/ speela Banckroot. Thetta aggar nu många vthi Holland / at the icke hafwa inträdt vthi Compagnien , och thet som någorlunda hafwer förhindrat thet West Indianiske Compagniet ther sammastådhes til at bekomma mehra Capital , ther til hafwer thet store beswär och klagemåål warit wållande/ som Participanterne hafwa hafft emot Directorerne öfwer thet Öst Indianiske Compagniet , the ther hafwa illa Administrerat, och omgåtz medh Handelen / så at the icke hafwa kunnat nåå aff them en richtigh Räckning. Ehuru nu här om är/ så går thet oß intet an. Men om thet som sagt är/ beståår medh sanning / så är likwål Compagnietz Handelen ther til ingen orsaak / vthan at Conditionerne vthi berörde Octroy äre illa författadhe: At man hafwer igenom förmyckit förtroende gifwit Directorerne för myckit sielfzwåld : Vpstutit medh Räckningen: At Magistratet vthi Städerne hafwa sigh ther insmygt/ och äre wårte Participanterne öfwer Hofwudet/ ja/ är så wijdt kommit/ at höghа Öfwerheten/ ther aff en deel beklädha Directors ämbete/ illa förmå sådant at förekomma. Doghlijkwål will iagh bruka migh alt thetta til hielpredha / ther medh at bewijsa / thet Handelen vthi itt Compagnie är ganska nyttigh / och hafwer stor fordeel medh sigh. Ty förvthan the store beswär och swåra Örligh/ som Compagniet hafwa måst vthstå/ så hafwa the tijkwål behållit fyradubbelt til winst/ sedhan all skadha och förlust war afdragen / hwilken winst icke bör ringa achtas. Nu gifwer iagh hwarjom och enom til betänckia / hwadh för fordeel skulle hafwa

fallit/

fallit/ om Saken hadhe rätteligen blifvit dirigerat och förestådt: Såsom och hwadh wij hafwe til at förmodha/ som icke allena för the swåra Örlogh/ vthan och för alle förbemälte hinder åre befrijade. Ty then speglar sigh wäll/ som speglar sigh på en annan: The feel/ them man ther funnit hafwer/ åre vthi thetta Octroy medladhe. Ther til medh wistas wij vnder en Heroisk Konung/ som rättwijsan kåår hafwer/ then ther och will och hafwer macht förhindra och affwäria/ at hans benåding/ then han oß allernådigst hafwer täckt vnna och förlåna/ icke skall skee något intång eller förkränckias/ vthan strängeligen straffa thesse Öfwerträdare.

Hwadh Hws/ rörlige och Landgodz anlangar/ the åre jämwäl och fahra och äwentyr vnderkastade. Ty Hwsen kan hända olycka genom Eeldzwådha/ the förfalna medh tidhen/ behöfwes altidh repareras och förbättras: Vthi lijka motto kan och then rörlige ägendomen genom Brand och Stöld stå i fahra: Så år och Landgodzen icke frij för olycka/ genom ond Åhrswärt/ owädher och dödh: Så kan och en igenom Krijgh och Örligh och andre tilfallande Saker blifwa förjagat ifrån Hws och Höfwor. Ty ändogh the Faste godzen icke kunna vndlöpa/ så fölia the ey heller Hwßbonden och Agenden/ tå han måste begifwa sigh på flychten. Vthi Nederland hafwer och Förfarenheeten oß nogsampt vnderwijsst/ och häller iagh thee så före/ at man ther vppå skal finna Exempel nogh/ at inga Menniskior hafwa ther warit ömkeligare vthsatte/ i thet the för Religionen skull måste fly för Fiendens Tyrannij/ än Räntenerere och the som inge faste Godz åtte. Ty thes förvthan theras Egendom blifwer confiscerat och satt i Qwarstadh/ så åre monge/ hwilke efter the til flychts åre seene/ icke få tagha noget medh sigh/ ther aff the kunna lefwa vthländes/ the samma grijpas til fånga/ och koma ther öfwer om Halsen. För alt slijkt är näst Gudz hielp ingen fahra her i Landet. Doghliskwäl om man all äfwentyr och fahra granneligen will öfwerwägha/ så skal man befina/ at the som her inläggia/ äfwentyra mindre skadha och förlust/ än the som faste Godz besittia. Jagh will förtijgha/ at Hws och Hoff igenom förälderande/ Krijgh och ond näring blifwa som offtast til hälfften förwärrade.

Slijk

Elijk skadha och olycka at förekomma / will iagh ingen ther til rådha / at han alle sine faste Godz skal bortsälia / och Penningarna ther insättia: Men iagh will allenast bewijsa / at när man anseer then ringe Perikel / som her widh hänger / och at man tije dobbelt mehra winst hafwer til förmodha her vthaff / än vthaff the faste Godzen / så handla the klockligen / som her noget insättia / och något vthaff sine medhel förpartera och föryttra / aldenstund thet är een sådan Saak som altidh wäll angåår / ther Fahran är ringa och Winsten stoor.

Så är thet och en stor trygghect / at Penningarna / som här inteckenas / vpbringas på fyra Åhrs tidh / och blifwe lijkwäl vthi Directorernars och Hufwudparticipanternas händer / the ther aff så mycket äfwentyra och wägha / som them synes gott wara / hwilke och icke skole öfwerdådeligen läggia sine Penningar vthi en Wägskåål: Vthan sedhan theras fierde paart är anlagt / förnimma the tå ingen fordeel ther aff / eller at thetta Wärcket icke hafwer någon godh grund / så mäghe the låta ther widh blifwat / låtandes hwar och en sedhan behålla sina Penningar / och lefwerera hwar sin fierde paart tilbaka.

Förvthan berörde Argument och skåål bewijsa oss andre Landz Exempel / huru ringa then fahran är / ibland annat / om berörde West Indianiske Flåta vthi Hijspanien: Men i synnerheet om thet som passerar vthi Nederland / ther äfwentyret aff thet som insättes vthi store Compagnien, blifwer så ringa achtat / at ther wäl finnas the som vthi thet Ost-Indianiske Compagniet 50 / 60 / ja 100. tusende Daler hafwe inlagt / inga Penningar hållandes mehra wara försäckrade / än them the ägha i Compagniet. För thenna orsaak skull är och tillätit / ther at anleggia Barnapenningar. Så äre och många vthi Holland / the ther vthi thet West Indinniske Compagniet hafwa 30 / 40 / och 50. tusend Daler inlagdt. Men om Compagniet är begynt medh Örligh / eller (migh til dömma) är stält vppå en ond grund / så måste the äfwentyra på stor förlust. Lijkwäl hafwa General Staterna aff the förenade Nederlanden så högt respecterat thetta Wärck / at the vthi warande Stilleståndh / hwilket the förmodde skulle blifwa warachtigt / hafwa ty efterlätit en Octroy

eller

eller Privilegium, at emedhan thet waradhe / skulle thet kåsta them fåmtije Tunnor Gull / och doghlijkwål ingen annan winst ther aff förwånta / ån at Handel och Wandel skulle mehr och mehr ther igenom förkåffras.

Jagh twiflar intet at ther hwar och en wille the förberörde Argument och skääl wäll öfwerwägha / måste han bekenna / at thet åfwentyr man i thetta Compagniet vthståår / är ganska ringa. Men här kunne några finnas / som skulle vrsächta sigh ther medh / at the äre gamble och swaghe / befruchtandes sigh / at the icke kunne afflefwa then tidhen / thet the finge see ändan på thetta Compagniet, och niuta ther aff en fulkomligh Frucht. Hervthinnan wille iagh gifwa them rätt / om the vthi sin Dödztimma finge tagha sina Godz och Håfwor medh sigh. Ty thet som är them fiärran ifrån handa / skulle icke stå them så tilreedz. Men aldenstund the måste lefwa thet altsammans effter sigh / så kan thet för theras Arfwingar intet bettre wara försäkrat / än vthi thetta Compagniet, therföre at här om ingen fahra är / at thet skal falla vthi otrogne Skaffares händer: Eller at Barnen skole vthi theras omyndige åhr öfwerdådeligen förslössa Hofwudsumman: Eller om Mann eller Qwinna trädher vthi annat Giffte / at Efterkommanderne skulle thet onytteligen förtära / eller Arfwingarna thet bårttagha / såsom nu mångom skeer. Så är och thetta för Enckior / Fadherlösa och Modherlösa Barn en stoor försäkring / tå man ther om disponerar, at theras action eller Rätt icke må bortsälias / för än Barnen komma til sina myndige Åhr.

När man nu skådhar på then store winst / then ringa fahra och godhe tilfälle wij här til hafwe för alla andre / fast wij än intet annat drefwe än then ordinari Handelen / ther iagh doghlijkwål en större och bettre Handel kan anwijsa / så kunne och alle wijse / förståndige och Politiske Menniskior nogsampt see och dömma / at thetta icke är en saak / ther någon behöfwer mehra at åfwentyra / än han begärar tappa och quit blifwa / såsom somlige swåra obetänckt och lättfärdeligen ther om tala: Men fast snarare och heller så myckit ther vthi wägha / som han förvthan twifwel will behålla / och medh stoor winst och profiit återwänta.

Och alldenstund iagh alt thetta hafwer / såsom iagh förmodhar / nogsampt bewijsst / så will iagh nu wrådha til the såårskilde nyttigheeter / som här vthaff skole falla / och til then fordeel / som hwar och en bredhe widh winsten aff sina inlagde Penningar här vthaff tagha kan / och tillijka bewijsa hwadh för itt Gudheligit / rättfärdigt / och åhrligit Wärck thet är / som här förehaffs.

Then förste och förnämligste nyttigheeten / som här vthaff skal förorsakas / är Gudz åhra igenom Ewangelij foortplantering. Men migh tyckes at iagh seer här några Bespottare / Hycklare / Skrymtare och Munchristne / som laga Munnen til löije / hwilkom kommer fast fremmande före / at man för then orsaak skuld will öfwertala them / här något at inleggia / så at Gudz åhra skal ther igenom främiat warda. Them bedher iagh / at the sigh här vppå icke förargha wele. Ty thetta bliswer icke sagt och skriswit för theras skuld / vthan allenast för Christne / fromme och Gudfruchtige Menniskiors skuld / som elska Gudh och theras Nästa / hwilka och så myckit heller skole här inleggia / och aff theras medhel något wägha / therföre at the see / thet Gudz åhra och kärleeken til theras Nästa bliswer jämpte theras egen profiit förfordrat / vthi then wisse tilförsicht / at Gudh warder Saken thes mehra wälsignandes. Ty the weta at Kärleeken är Hofwuddygden för alla andra dygder / ther the pägrundade äre och hafwa sitt bestånd. Thetta är thet rätta kännemärket / hwar widh wår HErre JEsus Christus will at man känna skal / hwilka hans Lärjungar äre / och at Gudz kärleek är här widh fast. Är förthenskul ingen twiswelsmål / at the jw warde här til handsträckiandes / och efter theras förmögenheet thenne Saak förfordrandes. Nu är thet wist och sant / at wij intet högre kunne betracchta och betee wår Kärleek emot Gudh / än at wij aff hiertat bidhie / begäre och önske / at hans nampn må blifwa helgat / hans Rijke tilkommit / och hans wilie skee. Men tå först synes wij thes aff hiertat begära / när wij efter wår förmågho ther til hielpa / ther efter trachta och arbeta / at thet helge Ewangelium må lärdt och predikat warda: Ty igenom Gudz ordz predikan helgas Gudz nampn / hans Rijke vthspridhes / och hans wilie skeer. Hwar igenom skeer at the arme / blinde Hed-

ningar

ningar / och affgudiske Menniſkior / ſom tiena Sathan / blifwe ſämwäl och leedſagade til theras ogudachtigheetz och Gudz wilies kännedom / och igenom then helga Andes wärckande låta omwenda ſigh til then ſanna ena Gudhen / Fadhren / Sonen / och then helga Ande / tros på honom och bärtleggia ſitt ogudachtiga wäſende.

Wthi liſka mätto kan ey heller Kärleken emot wår Näſta högre betrachtas / än at man medh högſta winning befliſtar ſigh / thet han må bekomma Siälennes ſaligheet / ther hoos föras ifrån itt vſelt och oſkäligt til itt ſedigt Lefwerne / tucht och loſtige Sedher / och blifwa vnderwiſſt vthi alle godhe Konſter och weetſkaper. Och aldenſtund oß witterligit är / att ſtörſte deelen aff Inwånarna / ther thenna Handel ſkal driſwin warda / leſwa vth om Chriſti kännedom / hoos hwilkom HErren Gudh icke låter ſitt Ord predika / ſåſom och efter thet Ewangelij predikan är thet rätta medlet / thet honom täckes at bruka til at omwända Menniſkiorna / hwarföre ägher hwar och en anwenda ſin flijt / at thet öfwer heela Wärlden må förkunnat warda. Nu kunna Sieleſöiarna thet vthi föreſkriffne Landſkap icke predika / medh mindre them en frij tilgång til ſamma Land och Folck blifwit efterlåten: Hwilken tilgång the förmedhelſt thetta Compagnie bekomma ſkole / hwarigenom wij wele betee androm then kärleek och benägenheet / ſom oß beteedt är. Ty at Ewangelium blifwer predikat här i Landet / thet är icke wärt oß vthi Hudhen / vthan ſkall näſt Gudz nådhe tilräcknas Chriſtelige Lärares flijt och arbete / ſom thet här förkunnat hafwa. Man will och förhäppas at Gudh och warder vpwäckiandes några Gudfruchtige hierta / ſom theras arbete / och thet pund Gudh them gifwit hafwer / här til gerna ſkulle anleggia / ingalunda twiffландes / at HErren Gudh warder jw ther til beſtärandes ſin wälſignelſe: Ther hoos warda och alla trogne Herdar / Lärare / och andre Perſoner aff thet Andeliga ſtåndet / görandes här til ſitt bäſta / och efter theras ämne vplätandes ſina Händer / aldenſtund the vthi ſina dageliga Böner bidhia Gudh för alle wilfarende Menniſkior / at the mäghe omwända ſigh / ſåſom och at thet helige Ewangelium må vthſpridhas.

Och så skole the så mycket mehra beweckas at stoppa Munnen igen på Jesuiterna/ och andre Försmådare/ aff thet Påfweska anhanget/ the ther dageligen förwijta the Ewangeliske/ at theras Lära icke är then rätta Läran/ ey heller the the sanskyllige Lärarna/ therföre at the ingen flijt anwenda til at vthspridha Ewangelium öfwer Werldenne. Afwen såsom the Papister sigh ther aff berömma / at the thet giordt hafwa / och än göre vthi Africa, Asia, och America. Andogh / när man thet nogha beskådhar / så är thet intet annat än lögn och bedrägerij. Ty the vnderwijsa icke Menniskiorna vthi then Christeliga Religionen/ lära them Mumla på latin/ thet the icke förstå/ döpa offta Barnen emot Föräldrarnas wilie/ som otrogne äre / och the som äre komna til sina åhr / blifwa ey heller annorlunda vnderwijste. Thesse äre the Christne/ som the göra. At them är mehra tilgörandes om theras Penningar / än om theras Siåls saligheet/ är therwthaff seendes / at lijka såsom vthi fruchtsamme och ymnighe Landskap finnes siellan Gull och Silfwerbergh : Alså finner man och vthi fattige och ofruchtsamma Landskap ganska siellan Jesuitiske Closter/ therföre at theras Sill ther intet steckes / och at the trachta effter at winna theras Pung och icke theras Sielar/ och effter the göra thet medh lögn och bedrägerij / ther medh at förmehra sin widskepelse och affgudherij / och til at mätta theras oendelige girigheet / så förhåppas man at Ewangeliske Lärare skole igenom kärleeken til Gudh och theras Nästa/ medh Rättsinnigheet och sanning sigh här til beweeka låta.

Then andra nyttigheet som här vthaff kan flyta/ är/ at H. K. Mt. och Riskzens drätzl och inkompst skal här igenom högeligen förbättras/ förvthan något Menige mans och Compagnietz besvär/ wijdhare än som i Octroyen är förmält. Men på hwadh sätt thet skee skall / tiänar icke her at röra om. Thet är nogh at iagh härvthinnan hafwer giordt H. K. Mt. tilfyllest / såsom klarligen är tilseendes vppå then Fulmacht H. K. Mt. migh til thetta Wärckz befordring nådigst hafwer efterlåtit.

Til thet tridie/ skal thetta storligen tiena til at lissa Menige man. Ty om Gudh synas at hoemsöckia thetta Riket medh långwarigt Krijgh/ så måste jw medhel vptänckias/ hwar medh thet skal vppehållas / eliest är

til

til befruchtandes / at bådhe Sielennes och Kroppsens frijheet blifwer ther igenom förspildt och Landet vnderkufwat vnder Fremmande och then Romerska Antichristen. Nu är thet nogsampt vppenbart / at alt hwadh som behöfwes til at vnderhålla Krijgh och Örligh medh / thet taghes mäst vthaff Menigheten / så at thetta Rijket thesförvthan ingen inkompst hafwer / hwarken vthaff andre Land / ey heller genom Vthlendsk köphandel / efftersåsom man förnimmer wara vthi Franckrijke / Engeland / Spanien / Nederland och många Städher i Tydskland. Och ändogh samma Inwånare ther åfwan vppå liggia vnder en stor Skatt / (vthi synnerheet Nederländerne / ther man skattar 6. och 20. eller 30. Daler aff een Åhm och Örhöfd wijn / aff een Tunna fremmande Öl 7. Daler / aff en tunna Inlendsk Öl 4. Daler / aff een tunna Spannemål en halff Rijksdaler / aff somlige Hws 70. eller 80. Daler åhrligen / aff andre smerre Hws efftersthes Advenant, vthi lijka motto aff andre flere ting) så förmå the thet lätteligen dragha / för then godhe Handelen skuld / hwarigenom hwar och en weet mehr til at winna ån som här / och blifwa Folckrijkare / och bringa en sådan macht tilwägha / som heela Werlden bekänd är. Tå nu Handelen igenom thetta Compagniet wärer och tiltagher / så skall och Rijkzens macht tillijka tilwära / pålagorna minskas eller lätteligare kunne dragas / såsom och Fienden igenom samma macht / såsom vthaff rädhägha thes bettre kunna bringas til Dagtingan. Thet är och aldeeles klart och vppenbart / at om hwar och en efftersitt ämne will här til göra försträckning / så skall thetta Compagniet inbringa ån en gångh större winst / ån all then Handel / som nu vthi Rijket blifwer drifwin / hwilken dogh (såsom förberördt är) vthi thet ringesta icke skal blifwa förswagat / vthan fast mehra tilwära och förkäffras.

Förvthan thesse almennelige nyttigheeter / skall hwart och itt Ständ i synnerheet förnimma ther en stor fordeel aff: Först och fremst Adelen / hwilkens Inkompst mäst består vthi Land / Hws / Korn / Smör / Boskap / Skogh etc. Hwilket the skole förnytta på thet dyreste och ther emot om itt lijdeligit och lätt wärde byta och handla sigh til Olia / Wijn / Klädhe / Krydder / och hwadh the elliest ifrån fremmande Land tarfwa. Här

bredhe widh skole och therigenom många åhrlige Embeter här beklädde bliswa/ thet cendeels är bewisst medh Hispanien/ til hwilke the så wäll som theras Barn och Wenner skole sigh bruka låta / och på åthskillige sätt befordras. På hwadh sätt thet skee skal / will man här intet omröra. Nu kunde någon sätta och föregifwa/ at alle Saker äre här dyre nogh/ ey må man ther efter trachta at the skole bliswa dyrare. Jagh bekenner thet/ at nu på itt åhr/ tw eller triy hafwer här warit swårt medh Kornet. Men thetta kommer vthaff en ond Åhrswårt/ och at Kornet vth oin Landz hafwer warit högt vpstijghit/ och ther thet skulle så bliswa ståndande/ om man tå wille öfwerslåå hurw många Menniskior här i Rijket hafwa vthi then dyra tidhen hafft fordeel / emot them som ther widh lijdha skadha / så skal man besinna/ at theras hoop/ som ther igenom hafwa prospererat, är fast större än the andres / så at om wäl man thet öfwerslåår/ achtar man thet för alzingen skadha / aldenstund the igenom Handelen förnimma så myckit mehra winst och fordeel: Hwar igenom the och öfwerkomma thes bättre wilkår och medhel / at göra the Fattiga handräckning.

Theßlijkes om än Kornet bleswe widh thet prijs/ såsom thet nu gåller (nämligen ifrån 10. til 12. marck) så är thet lijkwäl helsstenne better köop än i mång annor Land. Så kan och Handwerckzmannen medh lijdheligare köop här kunna drifwa sitt Handwärck än på någon annan ort / så frampt här elliest är en godh Politie och inseende. Menniskian kräfwer mehra än Brödh til sitt vppehälle: Om hon nu blifwer illa betalt för sin Spannemål/ til at köpa sigh andre nödtorfftigheeter/ så är thet henne nästan så swor plåga at löpa omkring til at förytta sin Spannemål för Penningar/ såsom medh Penningar at förskaffa sigh Spannemål.

Thet samma som är förmält om Adelen / angåår och Clerkeriet/ och än tå fast mehra. Ty Adelen hafwer sine skone Arfwegodz/ ther han aff lefwer / men the Andelige personers inkomst warar intet längre än vthi theras Lijfftidh/ och om the hafwa många Barn/ råka the efter theras Fädhers dödh som offtast vthi fattigdom / icke weetandes hwadh the sigh företagha skole / annat än at slåå sigh på studerande, ther til the dogh icke altidh äre tienlighe. Hwarigenom tijdt och offta skeer/ at många

ge blif=

ge bliswa förfordrade til Kyrckiotienster / hwilke fast bättre tiäna til öfwerpädighe Soldater / eller och för Ploghen. Om the nu inskuto något wthi thetta Compagniet, så hadhe the bredhe widh theras Ordinari inkompst jämwäl och at förwänta här wthur någon winst / kunde och förfordra sine Barn til Köphandel / Seglation eller något Handtwärck / effter som hwars och ens kynne och legenheet kunde tilsäija. Anlangandes them som hafwa lust til at studera, så skole the Lärde altidh för alla andre til Tienster och Ämbeter bliswa befordrade. Och aldenstund här thes förwthan många åtskillige Kyrckiotienster falla / som beklädhas skole / så skal ther igenom förorsakas / at många warda hållandes sine Barn til studier, hwarigenom Scholorna kunne komma i flor.

Hwadh Köpmän / Kramare och Mänglare widkommer / the hafwa för alla andre orsaak thetta Wärck at forthielpa. Ty såsom sagt är / länder ther icke ther til / at ens näring och bäring skal ther igenom bliswa affskurin / wthan fast mehra til förkäffring igenom the Warurs inlefwerande / som thetta Compagniet äre aff nödhen / såsom och twärt om igenom the Wahrurs förskickande / them Compagniet skal inbringa. Så skal och här igenom hijt i Rijket skee en stoor tilsöckning aff Menniskior / som warde sigh häv nedhsettiandes / aff hwilke Kramare och Marcketenter skole hafwa sin näring. Ther til medh är och en winnande Hand kostfrij och mild. Tå Bonden / Ambetzmannen / Dragharen och andre slijke aff then gemeene hoopen myckit winna / så äre the och mykit rundare til at köpa och sälja. Ty ändogh flere aff en Handtering saincka tilsamman / så kan thet doghlijkwäl intet skadha / ty ther flere Menniskior äre / ther är och mehra affgång och förytterung på Wahrurna. Hafwa doch Menniskiorna sitt uppehälle inbördes aff hwar andre. Såsom til Exempel: Tiugu eller säm och tiugu Hwshåld kunne wäl uppehålla en Wandtmakare / trettije eller fyretijse / en Skomakare / en Baghare / en Bryggiare / en Smedh / en Timberman / en Kramare etc / såsom och the ther emot en annan.

Thet kan och hända at en Marcketenter eller Kramare sitter på någon tidh tilgörandes vthi en godh näring / hwarigenom han kan åhrligen vnderhålla sitt Hwsfolck. Ty man sägher almeent: Een godh näring och bärning / är intet Arfwegodz: I dagh kan en hafwan / i märgon waran quitt / och then honom mister / och weet sigh intet annat omhänder / måste vthan hinder råka i fattigdom / efter såsom förfarenheten mehr än alt för myckit lärer / at om mängen blifwer dödh / lempnar han sina Arfwingar intet annat än stor Gäld / then manicke hinner betala: Thes förvthan händer offta / at en är beswärat medh många Barn / som ingen annan Handtering weeta eller bruka / än theras Fadher brukat hafwer och än brukar / hwarigenom Marcketenter och Månglare / och the som bruka enahanda näring / åre blifne alt för många / så at the icke alle kunne ther widh förtiena bara kosten. Hwarföre skal thet falla them här fast lättare / om the bredhe widh theras ordinari näring hafwa och någon aff thetta Compagniet, och låta bruka sina Barn til andre äthskillige Handteringar / til Köphandel / Ämbeter / til Comiler, til Factorer, til Bookhållare och Directorer, och vnderwijsa them vthi Vthlendsk handel. Man tarfwar ey heller fruchta / at the för then anseenlighe Summa the här inleggia skole för then skull öfwergifwa sin Ordinari handel / eller then vthi någon motto förminska. Ty är någon aff stora medhel och förrådh / så kan han wäl vthan åsaknat aff sin waanlige Handel något ombära. Är han aff ringa medhel / så kan han bruka något Credit (ty thenna Handelen kan inbringa honom itt gott intereſſe til then förste Terminen) Ty til then andre / och sårdeeles til then tridie och sidste Terminen faller intet beswäär medh / them til at vpbringa: Ty om Handelen wäl afflöper / så skal Hofwudsumman förökas och förbettras: Om han nu tilställer honom / som Penningarna försträckte / bådhe then vthlänte Summan så wäl som Intereſſet, så skal honom intet sedhan Credit tryta. Hwar tå någon icke så lägligit wore at erleggia Resten / then samma måbortsälia sin Actie eller Andeel i Compagniet. Ytermehra / om Compagniet finge in een godh deel Wahrur ifrån freminande Land / så skal thet icke förwägra honom Credit, aldenstund han ther vthi

är en Participant. I medler tidh skall hållas vthdeelning / hwarigenom han kan så småningom lässa sigh ifrån sin Gäld / och bliswa alt förr en Participant vthi Compagniet.

Bönder och annat gemeent Folck haswa vthi liska motto här at förwänta en stor profiit, vthaff the skääl / som förbemälte äre / så wäl ther igenom / at theras Vthlagor bliswa förminskade / såsom och at the kunne dyrare förytera sin Åhrswärt / och hwadh the för Vthlendska waror tarfwe / Salt eller annat / thet kunne the tygha för bettre köp. Men i synnerheet skall winsten / then the aff sine inlagda Penningar förmodha / storligen lissa them / therföre at theras Land icke är så ymnigt som andre Land / närmare Solen belägne / såsom tilförenne är berättat om the Indianiske Landskapen / hwilket och skeer vthi Tydskland / Franckriske / Nederland / etc. ther man aff een Tunna vthsädhe fåår 15. 16. eller 20. igen. Medh then winst som faller aff thet the inleggia vthi Compagniet, skole the kunna affleggia sin skatt och pålaga / så frampt nödhen så tilsägher / at the them längre vthgöra måste. Tå theras Åhrswärt mehra gäller / kunne the och vpbruka och beså mehra Land / therigenom skal och Vmkåstnaden falla them lättare. Om the sätria sinå Barn til något Handwerck / kunne the dageligen förtiena 6. 8. eller 10. Rundstycker / the ther nu omwräktas vthi sättia och säfengia. Och såsom vthi Contractzbreswet är förmält / at H. K. Mt. Ränte och Inkompst bliswer förmehrat / så skal mehra Vthlendskt Krijgzfolck kunna vnderhållas / hwarföre skole the ther igenom thes bettre bliswa förskonte för vthskriffning. Ty ändogh thet synes lijkmätigt at H. K. Mt. icke må efter thetta Rijkzens Lagh och Stadgar aldeeles låta falla och bortgifwa Frijheeten til at vthnämpna Krijgzfolck / hälst medhan Rijkzens macht ther vthi beståår / så må H. K. Mt. icke thes mindre / til at lijsa sina Vndersåtare / efter Konungens Exempel aff stora Britanien / hwilken ändogh han haswer samma Frijheet (then man på Engelske kallar Prässen) til at nämpna / låter han lijkwäl som ofstast röra Trumban / när han haswer Folck behoff / intet tagandes annat än frijwilligt Folck til Örligh / allenast brukandes Nämden / när höga nödhen tränger. Hwarigenom almogen här i Landet bliswer storligen

ligen lissat och lättat / til at behålla sina Barn och Drenger heemma. Sålunda skal och Landet bliswa Folckrijkare: Thesslykes theras Döttrar bequemligare giftwas vthi Echtenskap/och ther igenom mycken otucht förekommas.

Thesse sampt många andre nyttigheeter / them iagh/ så frampt tidhen så tilsadhe / bewijsa kunde / hwilke i lengden skole vptäckias för Directorerne, hafwa sitt vrsprung vthaff thetta Compagniet, förhåppandes at iagh medh skääl och bewijs/skal nogsampt hafwa förnögdt then förnufftige Läsaren: Men hwadh welsignelsen anlangar/ måste man allena förwänta then aff Gudh. Och oansedt profiten icke sölle så stor/ som iagh förmodhar och föregifwer/ wij och thesslykes vthi then Stadhen wij oss större winst förmodde/ intet mehra wunne än andre Nationer/ ja/ om thet än wore något mindre: Så är lijkwäl bettre något än alzintet wunnit/hälst medhan thetta Rijket nu alzingen winst taghet vthaff Wthlendske orter / och såsom tilförenne förmält är/ så kan thetta förehafwande Wärck myckit wäl komma på gångz / lijknelsen är godh til stor winst och ringa förlust. Hwar och så wore at ingen winst wore til förmodha/ så borde lijkwäl hwar och en här vppå anwända sin ytterste flijt och förmögenheet / endels för then stora fordeel och nyttigheet/ som ther vthaff faller til thet Menige bästa.

Sedhan iagh nu hafwer bewijsst thetta wara itt Gudheligit wärck/ så will iagh och vthi lijka motto nu betygha/ at thet och itt Rättwijsst wärck är. Rättwijsst är thet/ therföre at wij icke begäre här medh at sökia någon skadha / vthan fredligen at handla / hwarvthinnan Gudh / Naturen och Rättwijsan oss thet tillåta/ at tilföra them/ som boo vthi förestrijfne Landskap / the saker som the tarfwa / til at fåå igen thet oss tienligit är/ hwilket aldrigh kan vthaff någon annorlunda vthtälckas/ än at wara een godh och rättwijs saak / som icke hafwer någon gemeenskap medh Äcker/ skinnerij/ Rooff och öfwerwäld/ til the Fattigas och älendigas förtryck / efftersåsom vthaff mongom medh theras samweets qwaal alt för mycket skeer. Men alt thet som här emot inwendas kan/ är efftersom migh tycker/ intet annat/ än at Konungen aff Hijspanien prætenderar sigh een Rättigheet til the

Landa-

Landskapen Africa, Asia och America, läggiandes Grundwaalen vppå Påfwens Donation, och at han hafwer warit then förste / som berörde Landskap hafwer vpfunnit. Hwadh anlangar then Påfwelige Donationen, ther til lämpar sigh mächta wäl thet swar Konung Atabaliba aff Peru gaff the Hispanier: Ty tå the berättadhe för honom at Påfwen hadhe skänckt hans Land theras Konung / swarade han: Påfwen mäste wara en stor Narr / at han gifwer en annan thet han intet ägher. Thet samma swar kunde wi och så gifwa: Om wij hadhe taghit Påfwen här öfwer til en Skiliesman / eller oß hans doom vndergifwit / så kunde thet någorlunda synas wara likt: Men aldenstund wij hafwe medh honom ingen kundskap / ey heller äre hans Lähnmän / såsom han ey heller hafwer någon Rätt til the Landskapen / huru kan tå een slijk Donation wara oß til hinder och förfång? Äfwen så liten grund hafwer och the Landskapens vpfindning / ty thesförvthan the Spanier icke kunna bewijsa sigh wara the förste / som heela Landet America hafwa vpfunnit (om Africa och Asia kunne the sigh sådant intet tilmäta) så skole the liska myckin rätt ther medh winna. Ty thet wore äfwen så myckit sagt / om the Wilde folcken / the Cariber och Canibaler / hade vthur sina Bätar kastat ögnesynen på Africa, och ther vthaff wille besluta / at heele Werlden hadhe mist sin Rätt til at handla på Asia och Africa, therföre at the / besittiande then eena deelen aff America, aldraförst hadhe vpfunnit Africa, ther som många äthskillige Konungariske och Folck vthi äre / hwilket wore alt för orijmligit: Thet samma kan man och vthi thetta fall seija om the Spaniers föregifwande. Hwadh som angåår the Landskapen them the besittia och sigh en egendoms Rätt tilmäta / ther om disputera wij intet. H. K. M:t hafwer vthi thetta Compagnietz Octroy eller Privilegio vthtryckeligen förbudhit ther at handla / medh mindre thet skedde medh the Spaniers bewilning. Och aldenstund the Engelske handla vthi Virginia, the Fransoser vthi Nova Francia, och tillika medh them the Danske vthi Öst Indien / för vthan något inträng vthaff the Hispanier / så kan icke wår Rätt wara mindre än andre Landz.

Men om någon wille frågha: Om nu Spaniern lijkwål wille göra oß något hinder/ hwadh hulpo oß tå wår godha Rått? Jagh bekenner thet/ at ther som Wåld hafwer sin fortgång/ ther ligger Rätten vnder. Dogh hafwe wij så myckit wunnit/ at effter wij hafwe een Rättfärdigh saak/ skal Gudh oß welsigna/ och wij medh itt gott samweet förswara oß emot them/ som oß wilia förhindra och fiendtligen antasta. Thet synes icke lijkmåtigt at sådant skal kunna skee. Konungen aff Hispanien hafwer Fiender nogh/ han tarfwar icke vphissa emot sigh flere: Och fast han sigh än thet vnderståå wille/ skole wij wål finna medhel at nalckas honom närmare/ och på itt annat sätt honom angrijpa/ än Holländerna hafwa giordt vthi Brasilien/ ther the Hispanier äre aldrastarckast/ ther til medh hafwa Landzsäterne til wenner/ hwarföre och til befruchtandes är/ at the ther icke skole göra någon fordeel/ effter såsom iagh esomofftast för General Staterna thet hafwer andraghit. Om thet nu annorlunda föllo sigh/ skal man thet mehra tilskrifwa lyckan än snällheeten. Men ther äre månge Plasser som vthaff the Spanier äre obesöckte/ theßlijkes somlige ther the Indianer icke kunne twingas/ hwilke doghlijkwål inga andra Wapn bruka än Boghar och Pijlar: The skole och så myckit mindre kunna twinga them/ om wij them medh wåre Wapn/ macht och anslagh vndsätning giorde. Til Siös kunne the intet myckit hindra oß/ aldenstund han är bredh och wijdh/ och ther the än wille emot oß något tilbiudha/ så skole the ståå så stort äfwentyr at blifwa skadde vthaff oß/ som wij aff them: The hafwe ther mehra at tilsättia än wij. Jagh bekenner thet wåll/ at omkåstnaden til Orligz skall wål falla fast större/ än om wij finge handla medh fredh. Men vthi slijka fall förmodhar iagh at kunna bewijsa/ hwarvthaff wij skole kunna fåå wår bekåstnat igen. Ey heller skole oß tryta Wenner/ som giorde oß medh Penningar och Folck handsträckning/ ther H. K. Mt. täcktes sigh förklara/ the Spanier fiendtligen at antasta. Ty vthi Indien är/ ther medh man Konungen aff Hispanien twinga kan/ aldenstund han tådhan bekommer sin störste Rijkedom och Skatt/ hwilken ifrån honom affhånd/ skulle hans macht blifwa swåra ringa. Ty berörde Indianiske skatt är hans förnämste Stödh/ effter såsom

som han och vnderstödher alle the som i närwarande dagh vpwäckia Oros vthi Europa / så at intet twiflandes är / at alle Potentater / som medh bemälte Konung föra Örligh / skole rundeligen vthi thetta Compagniet inläggia / tå them grundeligen blifwer bewijst / på hwadh sätt man här igenom skulle kunna göra hans West Indianiske Rijkedom om intet / thet iagh nogsampt bewijsa kan / at the thet förvthan theras Penningars / Land och Städhers / såsom och Vndersåtares Lijffz äfwentyr och fahra / ja icke vthan en stoor winst vthrätta kunne. Ty här skulle man medh en Daler kunna tilfogha sin Fiende större affbräck / än eliest medh tije / medh ingen förhåpning them at återwinna. Hwilket Konungen aff Hispanien icke okunnigt är / och förthenskuld skal han wäl wachta sigh / at han icke skyndar vthöfwer sigh flere Fiender / eller oß antasta / vthan fast heller medh fredh och rooligheet behåller thet han nu besitter / än at han oß reeta skall / hwilket honom icke wäl står tilgörandes / medh mindre han will sättia i fahra / thet han på thenna orten innehafwer. Thetta är så kärtteligen sagt om Örligh. Och aldenstund iagh hafwer begynt här om at röra / så will iagh och vthi lijka motto ställa them til fridz / som sigh för the Turkiske Siöröfware befruchta. The samme kunne oß ingen skadha tilfogha / ty the komma icke vthi wårt Faarwatn / wågha sigh icke wijdt vth / förhålla sigh in om Medhelhafwet och på the Spanske Coster / them wij icke på hundrade Milar nåt nåkas. Ty thesförvthan wij om Sommar tidh kunne ställa wår Cosa achter om Skåttland / så löpe wij wår koos emillan Franckriske och Engeland / seglandes gimast på the Canariske Öijar / och nalckas icke eens thet Spanske Faarwatnet / och at wij ther wille liggia medh wåre Skep / wore så mycket / som wij wille sökia effter een Nääl vthi itt Höölaß.

Theßlijkes skole och wåra Skep fahra vthi Flåtar / och moste Siöröfwarne förskingra sigh hijt och tijt i Siön / så frampt theras Skep wille fånga Rooff / och ther medh hafwa the ingen macht wår Fläta at antasta / [illegible] wij för then orsaak skull icke hafwa oß noget för them befruchta.

[illegible]ffter iagh nu hafwer bewijst at thetta en Guddommeligh och R[illegible]gh saak är / så fölier nu / at hon jämwäl och är ährligh / hwilket

 til

til at bewijsa/ behöfwes icke mänge ord. Dogh effter iagh häller thet så före / at thetta ibland alle ährlige Wärck bär Cronan/ så will iagh och något hänom berätta. Först och fremst är näst Gudz ähras befordring ingen ting ährligare och berömmeligare än at förfrämia thet Menige bäste/ til then macht och förmögenheet/ så at thet förmår en allmenneligh Fiende affwäria / medh vthlaghor lijsa och lätta Vndersåterna / så at the vthi itt lycksaligt wälstånd tilwäxa och förkoffras måghe : Theslijkes at man vndsätter / frijar och förlåssar arme ålendige Menniskior/ som lefwa vthan Lagh och Politie, storligen trängias vthaff sina Fiender / och igenom Diefwulens list/ förvthan något weet och skääl/ föra moot hwar andra Krijgh / hwar medh the inbördes hwar andre fördärfwa. Vthi lijka motto hafwer man vthi alla tidher ibland all Folck ingen ting achtat wara ährligare / än at vprätta Colonier / eller besättia obesatte Landskap medh Folck/ och göra them fruchtsamme/ intagha mong Land/öfwerwinna och vnderkufwa mächtighe Folck och Nationer / hwilket bewijsligit är vthaff thet odödelighe nampn/ som edhre Förfädher/ the Swenska och Göther/ therigenom förwärfwat hafwa/ aff hwilkes klookheet och rättsinnige blodh iagh förmärcker myckit wara edher påärfdt och quarlemnat / och at edher på Mandom och sinne alzintet / men allenast på legenheet och tilfälle brister/ icke allena at trädha vthi edhre Förfädhers footspåår/ vthan och them wijdha wägna öfwertreffa. Hwilken legenheet förmedhelst thetta Compagnie sigh så præsenterar, som man någon tidh kan önska och begära: Icke medh Blodz vthgiutande / medh Land och Städhers förstörande at twinga Menniskiorna til träldom / men medh sachtmodigheet och Inwånarnars/ vthi föreskriffne Landskap/godhe wilia och nöije/såsom och medh wänskap bringa them vnder H.K.Mtz. lydno: Och så frampt thet medh fogh icke skee kunde / at man tå til thet minste må vthaff theras Rijkedomar/ som the innerst i sitt Land äghe/ blifwa deelachtigh/ icke medh wåld/ vthan medh förbytning/ Wahrur för Wahrur/ tilställandes them vthaff edhert/ och ther emot annammandes vthaff theras / hwilket medh tidhen skal inbringa oß en fast större Tribut, än the något sinn öfwerrommit hafwa/som them hafwa vnderkufwat. Hwarvthaff hwar och en försichtigh lätteligen dömma och afftagha kan / huru wijdt thetta Wärck är för alt annat til prijsandes.

Här

Här medh förlägges och then vrsächt / ther medh somlige skole wilia förwägra sigh här något at inteckna / föregifwandes sigh icke wara Köpmän / eller förstå sigh på Köphandel / och ther the wille sigh några sådans vnderstå / så skulle the ther medh inträdha vthi ens annars kall / ther til iagh tå ingen styreckia will / vthan fast heller at hwar och en förhåller sigh in om sin kallelses grenß. Ty thet är icke aff nödhen / at alle the som sina Penningar här anleggia / skole wara Köpmän / eller förstå sigh på Köphandel : Andre / som Köpmän äre / och Köpmanskap förstå / skole i theras Stadh drifwa thetta wärck. Men anwenda sina Penningar til itt slijkt Gudheligit / heligt / rättwijsst och ährligit Wärck / thet står hwariom och enom fritt / ja / måste och ther til hållas. Hijt tiäne nästan alle Ämbeter / som vthi en Reſpublicque beklädhas. Ty här medh skole lijka såsom nyse Reſpublicquer , eller Menigheeter bliſwa vprättadhe / ther som en Adelsman / Präst / Krijgzman / Köpman / Handwerckzman / Skepare och Bonde kan finna hwar sitt Ämbete til at betiäna. Skepsfaarten och Köphandelen skole wara Instrumenten och Redskapen / hwarigenom thenna Kroppen skall sammanhäfftas. Hafwer förthenstul ingen någon orsaak eller skääl / medh rätta sigh at enskylla.

Hwadh Frijheeten och Privilegien anlangar / them H. K. Mt. hafwer allernädigst täckt här til förlåna / såsom och Conditionerne, vthi Contractzbreſwet ställte / meenar iagh wara onödigt ther om myckit at röra / hälst medhan the medh sådan profiit och billigheet ställte äre / som man någon tidh önska och begära må: Hwar och så wore / at Participanterne framdeeles befunne / at ther vthi något wore til at förbättras och förmehras / så vthlåfwar H. K. Mt. widh ändan vthi Privilegierne, at willia thet så wijdt tillåta / som thet medh skääl eſkas och fordras kan / och Rijkzens legenheet kan tåla / hwar medh hwar och en måste wara åtnögd.

Här medh skulle iagh nu hafwa beslutit. Men här infaller ännu något / thet iagh ändeligen förläggia måste / nämligen / hurulunda iagh skall kunna göra beskeedh om föreskriffne Landskap / eller här om vptäckia Köphandelen / aldenstund iagh icke sielff hafwer warit på alla föreskriffne ortar / och them igenom wandrat / tijst thenna handel sigh sträckia skall : Thetlijkes (thet som aldramäst synes hafwa beswär med sigh) nämligen på hwadh sätt en nödtorfftigh Summa penningar til thetta wärckz vprättande skal sammanbringas / hwilken förvthan thetta wärck icke kan hafwa någon fortgång.

Iagh bekenner sannerligen/at thetta/ som inwändes/ hadhe wäll en mächta godh grund / så frampt iagh vthgofwe migh för en Skyppare/ Styrman/ Tälck/ eller Wägwijsare/ aff hwilke iagh migh intet thera will vnderstå / ey heller angå the nitt kall och profession. Lijkwåt bekenner iagh/ at thet wore migh til en stor hiely/ om iagh alla the Landskapen hadhe sielff genomwandrat / och seedt alla the Saker/ them iagh vthaff androm hördt / thesslijkes om tåsst hafwer. Ty aldenstund thet omögeligit är/ hälst medhan ens Menniskios lefwerne icke så lenge warar/ at hon/ snarast sagt / skal hinna itt stort Kenungarijke genomwandra / och all thes legenheet til pricka beskådha (iagh will förtigha the fyra fämpte deelar aff Werlden / vthi Privilegierne författadhe) så kan iagh ther om icke blifwa anmodhat. Hwar och än så wore / at iagh thet alt igenom reest och allena bespanat hadhe/ så kunde hända at iagh mindre ther aff wiste än iagh nu weet / therföre at många Ögon mehra see än tw/ såsom och är mängen som anwänder mehra tidh och noghare märcker en ting / som en annan förbij gåår. Såsom til itt Exempel: Huru mängen är här vthi Swerige / som så lithet weet om Sweriges Rijkes macht/ Legenheet/ Köphandel / och om then winst här göras kan / som han ingen Swensk wore / eller något sinn i Sverige warit hadhe / ther dogh andre / som här icke warit hafwa/ igenom itt nogha efterleetande hafwa ther om en godh kundskap.

Om iagh än wille berömma migh ther aff / at iagh the Landskapen hadhe alla igenomwandrat / och wille myckit ther om pråla/ så kunde hända at iagh vthi en så wichtigh Saak icke blefwe beträdd / så frampt iagh/ thet iagh berättadhe / medh godh skääl och trowärdige Wine icke stadfästadhe. Nu söker iagh härvthinnan ingen wijdhare trowärdigheet / än thet iagh medh lefwande witnen/ nampnkunnige och sannfärdige Historier och Landzbeskriffningar / thesslijkes medh faste oryggelige skääl bewijsa kan / och skal wäl thervthinnan stämma öfwer cens medh them som ther warit hafwa / ey heller hafwer iagh i någon motto ifrån them äthskilde. Ty at ther äre stora Rijkedomar / är heela Wärlden nogsampt kunnigt: Men huru wij skole vthaff them blifwa deelachtige / ther på hänger heela Konsten / hwilket och är thet samma / ther öfwer iagh vthi så många åhr

hafwer

hafwer arbetat/ til at komma til thenna kundskapen/ then iagh icke hafwer bekommit vthaff Skepare och Båtzmån allena/som intet mehra weeta om the Landskapen/tijt the lånda/ån them til theras Skipsfaart aff nödhen år. Somlige hafwa och Siöcosterna långz vth åth beseglat / så at the icke åre eens kompne til Landz / och om iagh skall sanningen bekånna / så hafwa the ther wål warit/ men the weeta så myckit ther om berätta/såsom the ther aldrigh warit hadhe : Somligom hånder och at the komma på Landet/ weeta berätta huru Fruchten smakar / huru the Indianer dricka / dantza och gå nakotte / at Berghen åre höghe / Dalarna låghe / at Eelden och Solen år heet och warm/ Watnet kalt/ Jorden swart/ och Wådret lått/ hwilket wore myckit/ om the thet wiste. Ty the åre icke alla Kåckar/ som prånga medh långa Knijfwar. Men hurulunda man skall blifwa deelachtigh aff nyttigheeten / vprätta och hålla wånskap medh Inwånarna/ och til at vpspana the fördälde saker / som finnas ther i Landet/ ther man kan hafwa fordeel aff / ther om winläggia the sigh intet. Migh år och hårvthinnan then lyckan wederfarin / at iagh hafwer råkat på wijse och förståndighe Mån/medh Lårdom och Förfarenheet högtbegåfwadhe/ the ther största Deelen aff sin Lijfftztidh til at vthleeta och ransaka effter berörde Landskaps legenheet/ Aart och egenskap/macht och Rijkedom hafwa anwåndt/ medh hwilke iagh flijtligen hafwer confererat om Landzens beskriffning/ och hafwer ingen gått förbij / then som ifrån fierran liggiande Ortar kom reesandes / medh hwilken iagh icke söckte at komma medh tiltaals / så wål Hispanier / Fransoser och Engelske som Nederländare: Hafwer icke heller spart at wågha ther Penningar vppå / til at bekomma kundskap vthur Hispanien och West Indien / om the Saker iagh intet wiste / så at iagh öfwer trettije åhr hafwer ther på anlagt mina studier. Och såsom Wekurna vnderwijste migh/ thet icke Dagharna/ och Månaderna thet icke Wekurna / theslijkes Åhren thet icke Månaderna kunde vthrätta/ så år thet intet vnder/ at iagh hår om wiste något mehr ån the som ther een reesa eller twå warit hadhe. Ty lijka såsom the åre icke alle godhe Medici eller Låkiare / som hafwa warit vthi the Landskapen/ ther Krydder wåxa/ them man til Låkedom brukar/ ey heller alle the godhe

Timbermän/ som hafwa warit i Skogen / ther Träå wäxer: Altså äre och i themne saak icke alle the godhe Mästare/ som vthi föreskriffne Landskap warit hafwa/ och them seedt: Och fast man än på en Ort warit hafwer/ så kan man förthenskul icke strax dömma om en annan. Lapparna äre vthi Europa / men hwadh hielper thet them til at göra berättelse om then andra deelen aff Europa. Jagh hafwer warit vthi Hijarna Ascores, som räcknas vnder America, thervthaff kan iagh icke besluta migh hafwa weetskap om Hijarna Antilias: Sammaledes ey heller the Antilianer någon weetskap om Cuba / eller Hispagniola: The ey heller om Nova Hispania: Ey heller the om Peru: Ey heller the Peruaner om Brasilien/ theßlijkes the Brasilianer om then Wilde Costen: Vthan hwar och en måste göra berättelse om thet han sielff hafwer seedt och förfarit. Hwarföre måste man thetta höra och förnimma vthaff många andre/ och är thet icke nogh at man weet aff hwem man thet hörer/ här kräfwes och godh skääl til. Så gör ey heller ens mans Witnesbörd tilfylleſt/ elieſt kunde man lätteligen blifwa bedraghen. Medh fåå ord säiandes/ Directorerne stole förskaffa sigh fulkomligh vnderrättelse om tidhen/ rumsens legenheet/ huru Landet är befästat/ om Inwånarnars Aart och egenskap / hwadh för Wahrur ther bådhe affgåå och förskaffas kunne/ för än the sine Penningar vthgifwa/ eller några Skep tijt försända. Och är thet lijka myckit / antingen the först fåå förnimma thet vthaff migh eller aff någon annan / allenaſt the blifwe ther om möiachtigt vnderrättadhe. Thetta är thet iagh hafwer welat swara til thenna insagun/ och then Christelighe Läsaren til warning här tilsättia.

Thet sidste och störste beswär är / huru man här til skal bekomma nödtorfftighe Penningar. Ty thet är itt förlorat wärck at tala och skrifwa om en ting / om icke Penningar äre ther hoos / thet til at vthföra. Men iagh twiflar intet/ at jw alle rättsinnige Inwånare vthi thetta Rijket/ som thetta föreskriffne warde läsandes/ eller läsas hörandes / skole befinna at theſſe mine skääl äre wäl grundade / och thenne saak them och hela Rijket ganska nyttigh och profijtligh/ och feelas intet mehr/ än at hwar

och

och en wille efter sitt ämne hielpa til thenna saak at forfordra/och något aff sitt förrådh här införttia. Hwilket om så efterkommes / skal man snart nogh komma til Penningz / ja til fast mehra än behoff görs. Ty thetta Rijkzens Inwånare äre icke så fattighe/ som många wål meena/ och somlige ställa sigh sålunda / wårt emot thet som sker vthi andre Land/ ther man håller thet wara en åhra / at the igenom åhrligh Handel och Wandel äre vthaff Gudhi wälsignade medh Rijkedom/och här wil nästan hwar och en synas wara fattigh / hwilket/ såsom iagh thet förståår / hafwer sitt vrsprung vthaff en onödigh räddhågha / ther medh the meena / at the för then orsaak skuld/ skole thes mehra blifwa betungadhe/icke wål äthskilandes tijdherna / the som nu åhre/ och the som warit hafwa. Ty the besluta sålunda: Om the ladhe något vthi thetta Compagniet, så skulle them förekastas: Hafwe j så godh rådh at wägha så myckit vthi Compagniet, så förmå j och wål vthgifwa mehra Skatt. Migh tyckes at the skulle hafwa större fogh til at säija: Wårt medhel är ringa/ och för then orsaak skuld wij förhåppas vthi thetta Compagniet myckit at winna/och at thet länder Gudhi til åhra och H. K. Mt. til tiänst/ så hafwe wij giordt så mykit oß mögheligit hafwer warit/ wij kunne icke på alla ortar wara i vthgifften/ aldenstund thetta är itt medhel fast mehra at blifwa medh beskattning förskont / än beswårat. Men thetta will iagh gåå förbij. För min person achtar iagh thet onödigt / at någon skal här om bekymra sigh/ efter såsom iagh och ingen ther til styrckia will/ at han vthaff öfwerdådigheet skal här medh stå tilbaka / eliest kunde iagh ther medh förbittra emot migh några / som hålla sin Buuk för sin Gudh / och ställa all sin wällust vthi itt Bestialiskt och Epicuriskt lefwerne. Hwarföre är thet allenast mitt vpsåår/ at hwar och en skal så myckit här inteckna / såsom han förvthan beswär kan på någon tidh tilgörandes ombåra / och medh en stoor winst thet åtherfånga. Thet är icke någon pålagho/ som man vthgöra måste/ vthan at fåå mehra igen: Ey heller något Låån / ther man icke hafwer någon profiit aff: Vthi liska mätto intet Smycke aff Gull Sölff och ädle Steenar / hwilke såsom then frätande Siukdomen kråfwetan genom Arbetes löhn / vppehålle och Interesse förtöra sigh sielfwe/

ey heller hafwa Penningar vthi Kiftan som aldrigh förökа sigh / vthan thet som igenom anläggiande kan gifwa en stor fordeel. Och aldenstund iagh förmercker / at icke allena the Rijke och Förmögne / vthan jämwäl och then Menighe Man och Almogen är swåra benägen at anwända sina Penningar på Silfffsmidhe och Clenodier / och låta them liggia förvthan någon indraghande fordeel / så at the icke weeta vthi hwadh the skole kunna prosperera: Så wisses them här en fast bättre wägh. Ty om the / som aff medhelmåttigh förmögenheet åre / vppå fyra åhrs tidh inladhe här hwart åhr icke mehra än itt Sölfskärils (Stoop eller Kannas) wärde / men en Handwerckzman och Bonde icke mehr än en Sölfskeedh / eller en Tunna Spannemål eller twå / medh hwilken ena Skeedh the mehra profit göra skole än the ösa heima vthi Stughun medh en stor Sleeff / hwarigenom skulle itt stort förrådh aff Penningar kunne samblas / vndantaghandes the store Summor / som vthaff förmögheet Folck alleredha åre intecknadhe / och til at inteknas vthlåfwadhe / såsom och förökas skal vthaff thet som vthan Landz år förmodandes. Om nu hwar och en effter sitt ämne och förmågho wille göra här til sitt bästa / och icke här medh fördröija / then ena wäntandes effter then andra / vthan til thetta Wärcket wara then förste / så skal här ingen Mangel blifwa på Penningar / skal och thetta Konungarijket igenom Gudz wälsignelse fåå itt annat Ögha / Macht och Wälstånd / än thet här til hafft hafwer. Menige Man skal ifrån store Vthlaghor och Tunga blifwa befrijat / och hwadh som ytterme hra skal vthgöras / thet skal man lätteligen weeta tilgåå / och ilengden herigenom förorsakas itt almenneligit Wälstånd öfwer heela Rijket / theßlijkes skal then almennelighe klaghan öfwer the swåra Örlogh / beskatningar och pålaghor här medh åtherwända / aldenstund här wisses medhel och vthwäghar / medh en stor fordeel at blifwa ther ifrån förlåssat. Består mitt föregifwande icke medh en godh grund / så wijs migh tå hwarvthinnan iagh hafwer feelat: Elliest wändt igen at klagha / och beskyll tigh stelff för tin egen olycka och beswär.

Här medh förhåppas iagh at hafwa affskaffat the förnämligste beskwär / och swarat til the måste Insaghurna / såsom och förnögdt then rättsinnige

sinnige Läsaren: Doghlijkwäl tyckes migh höra några/som gerna åstunda at weeta/ hurulunda/ hwadh/ och hwareft man skal thetta begynna och uthi wärcket ställa / them iagh högeligen will bidhit hafwa/ the wille låta sigh åthnöia/ medh thet som här är författat: Will och förhåppas/at the wäl skole öfwerwägha / at om thet wore hela Werlden kunnigt / så skulle wäl then Wäghen blifwa oß förlagd/wij och på somlige ortar förhindrade. Thet är icke nogh/ at man Fogelnäftet weet/ uthan then som Äggen fånagar/ han hafwer them. Efter såsom iagh och wisserligen troor / at thetta Rijkfens Inwånare skole wäl hafwa til H. K. Mt. then tilförsicht/ thet H. K. Mt. skulle thetta Privilegium aldrigh hafwa uthgifwit och förlänt / eller låtit komma Saken så wijdt / så frampt iagh icke hadhe H. K. Mt. her om nogsampt förnögdt. Icke til at sökia her medh nogen uthflycht/ eller at skiula migh under H. K. Mtz. högheet / ther medh at undslippa/at göra beskedh om mitt föregifwande: Men thet sker allenast för then orsaak skuld / på thet at thet som uthi thenna Saak borde warа förtegat / icke motte thy til skadha och åsaknad i förtijdh eller uth om tijdz blifwa uptäkt. Ty för min Person önskar iagh at hela Rijkfens wijßheet kunde komma tilsammans på itt rumm / på thet at thenna Saak efter sin wichtigheet motte skärskodhas och öfwerwäghas: Är noget ther uthi iagh migh förgripper eller feelar / at thet migh wijsas motte/ och således all skadha och förderff förekommas. Ty iagh medh itt trygt samwete betygha kan / thet iagh herothinnan wälmeent och uprichteligen handlar. Är thet så at iagh uthi nogen ting faar wilse/ så moste thet icke så uthtydas/ lijka såsom på en godh wilie och mening hadhe warit nogen brist / uthan snarare på itt fulkomligit förstånd och weetskap i saken / wäl wetandes/ at iagh wistas her på en sådhan ort / ther man icke låter lätteligen bedragha sigh / och ther iagh migh slijkt understodhe / så bedroghe iagh ingen mehra ther medh än migh sielff. Beder förthenskul til öfwerflödh alle och hwar och en i synnerheet / at ther the befinna migh feela / eller om the nogen grund eller skääl wiste / hwarföre thenna Saak icke skulle eller borde fortställas/ the wille thet yppa för H. K. Mt. och Rijkfens Herrar/ såsom och för them som på höghe Öfwerheetennes wägna hafwa macht at biudha

och befala / och för sina Siäleförjare / på thet at all skadha må i tidh affwärias. Hwar them och täckes migh enskyldt mine feel at wijsa / så lofwar iagh them / at vthi alt thet iagh icke kan om thenne Saak til nöies göra them beskedh / eller gifwa swar til theras befwär / will iagh H. K. Mt. så mycket her ifrån affrådha / som iagh tilförenne her til styrke hafwer. Men om the befinna wederspelet / så at thenne Saak är grundat och består medh skääl / will iagh vthi lijka motto vthaff them begärat / och i synnerheet them warnat hafwa / at the tå wille hafwa fördragh / sigh her emot at opläggia / och fast heller effter H. K. Mts. befalning göra migh herwthinnan en godh Handsträckning och bijstånd / på thet at thetta Wärck må effter såsom wederbör / vthi wärket stält / och igenom Gudz tilhielp til en önskeligh vthgång fördt blifwa.

Endteligen och til itt beslutt / alldenstund thetta Wärck synas storligen lenda Gudhi til ähra / Menniskiorna til saligheet och wälfärd / H. K. Mt. til tiänst / Rijket til fromma / och hwariom och enom i synnerheet til nytta och fördeel / så är förthenskull ingen vthi thetta Rijket / thet wari sigh Adelsman / Clärk / Krijgsman / Köpman / Handwärksman / Bonde / eller (medh fåå ord säijandes) aff hwadh ständ och wilkår han wara må / Mann eller Qwinna / rijk eller fattigh / som bekenner sigh wara en Christen / och hafwer itt ärligit Swenskt hierta i Lijfwet / som medh nogen Rätt kan herwthinnan wara endskyllat / medh mindre han wo på Gudz och sitt samwetes wägna skall wara förplichtat / H. K. Mts. thesslijkes H. K. Mts. elskeligh kåre Frwmoders och Rijkssens Rådz Exempel at effterfölia / effter sin förmögenheet bådhe medh medhel / ord och sielfwa wärket / at finnas willigh och redebogen thetta Wärck at favera och förfrämia. Ja / iagh troor icke nogen kan finnas som blyjas skall / at wara vthaff thette godhe och heligha Wärcket declachtigh: Vthan at hwar och en ther til förhielpandes warder / och tillijka medh migh bediandes / at HErren Gudh sin Guddomligha wälsignelse her til förlåna wille / AMEN.

Til

Tilsätning.

MVnstighe Läsare / emedhan man war til wärka at affsättia thenne vthförlighe Discurs vthaff thet Nederländske Tungomålet / ankommo wisse Aviser och Tidender / at the Hispanier hadhe åter intagit och förröffrat Baya de Todos los Santos vthi Brasilien ifrån Hollenderne / hwilket skulle hafwa kunnat göra thetta Wärck och alt mitt föregifwande swåra mißtänckt / så wäl hoos the kloke och förståndighe / som vthi Saken icke wore wäl vnderrättade / sämwäl och hoos them / som alt dömma efter Sägn och Aychte. Ty såsom iagh vthi monge Åhr hafwer ther på drifwit och arbetat / at thet West Indianiske Compagniet är blifwit vprättat och kommet på gångs vthi Nederland / så skulle the lätteligen troo / at samma anslagh på förenämnde Baya skulle och ifrån migh wara herkommit / och thervthaff dömma alt annat / nemligen at heela Saken / och alt mitt föregifwande skulle achtas för sliskt / som icke kunde ställas i wärket / hadhe ingen grund / ey heller wore noget wärdt. Tyckes migh förthenskull högeligen liggia macht vppå / her om noget wijdlöfftigare at vnderwijsa then gunstighe Läsaren / på thet han icke må hafwa orsak sigh vthöfwer migh noget at beswära. Hwar til iagh migh thes mehra beweka låter / hälst medhan iagh förnimmer / at vthlendes åre nogre / sigh tyckia låtandes at weta alt / som mena / at thet the medh theras blotta Hufwud icke kunna begrijpa / är ey heller vthi Naturen til finnandes: Såsom och intet wetandes / hwadh för thenna tidh sigh vthi thenne Saak förluppit hafwer / eller hwadh her egentligen mitt anbringande wara mä / lijkwäl åre så oförskämde / at the icke allena thetta godhe Wärck och mitt vpsåt lasta / vthan och vnderstå sigh höghe Ständz personer beskylla för obetänksamme och oförsichtighe / at the herwthinnan wele tilställa migh lofwen. Hwarföre vppå thet then godwillige Läsaren må i sitt godhe vpsåt blifwa styrkt / thetslijkes slijke wrångwisse Menniskiors förmätenheet vptäckt / så will iagh först förmäla / hwadh för fordeel och profiit iagh hafwer bewijsst the Högmächtighe Herrar / General Stater aff the förenade Nederlanden / som theras Stat tagha skulle / ther itt allmenligit West Indianiske

Com-

Compagnij blefwe vpråttat: Thernäst then godhe och trogne warning/ som iagh ytermehra ther öfwer giordt hafwer: Theßlijkes hurulunda och genom hwem saken är ther blefwen så lenge vpskuten och förhalat: Och på sidstonne hwarföre hon är blefwen så illa företagen.

Hwadh thet första anlangar / til at vndfly widlöfftigheet / beropar iagh migh / så wijdt thenne Saak angår / på then Summariske Berättelsen / then iagh listet för min affreeßning vthur Holland öfwerantwardade wälbemälte Herrar Staterna / vthi hwilken iagh korteligen författade / hwadh iagh på åthskillige reesor hadhe them her om förnimma låtit/ såsom medh the Högmächtige Herrars breff/ daderat then 25. Augusti 1623. til thet West Indianiske Compagnijts Directorer, hwar medh the tilstå och bekenna / thet samma bestå medh sanning: Sedhan medh medföliande Breff vthaff Högborne Furste Mauritio / Printz til Oranien daderat then 30. Augusti 1622. til General Staterna / angående samma Saak / hwilket iagh nu tillika låter aff Trycket vtgå. Och effter Läsaren ther aff seer thet Witnesbörd/ thet så monge dräpelighe Herrar / förståndighe och försichtighe Personer/ förfarne så wäl vthi Politiske som Köphandels saker / the ther vthi så monge Åhr så flijtige hafwa sigh ther på lagdt/ migh ther om gifwit hafwa/ så menar iagh at han her medh skall wara åthnögd / och vthi sitt godhe vpsåt nogsamt styrkt/ så at her öfwer icke skall behöfwas noget mehra bewijs: Hwar medh och Munnen på then obesinnade Förolemparen skall wara tilstoppat.

Then warning iagh them giorde / war margfaldigh. Bland annat wisste iagh them/ huru nödwändigt thetta Wärck war/ therföre at the vthi monge Åhr hadhe hafft Örligh medh the Spanier / och befunno sigh fast mehra wara beswärade än noget sinn tilförenne / medh ringa förhopning at blifwa lijsadhe/bekennandes at the vthi warande Stillestånd hadhe på itt Åhr så när kommit på 40. Tunnor Guld til achters / at om thet skulle hafwa så lengre wahrat / och sakerna vthi Europa blifwit vthi thet tilstånd the tå wore / så skulle endteligen therigenom theras vndergång sigh hafwa förorsakat. Ty thet syntes lijka såsom thet skulle gå them såsom itt Hws eller Skep / hwilket / tå thet öfwerlastas / förgås och siunker til

grund

så at alle the som ther vthi äre / stå i fahra. Hwilket the näst Gudz tilhielp skole genom thetta Compagnijt förekomma / förtagandes Fienden sine medhel / och sigh förvthan Menighe mans beswär förkoffrandes. Jagh påminte them och at thetta Wärcket borde medh thet snareste företaghas / bådhe therföre / at the icke skulle giswa Fienden nogen tidh och tilfälle at stärkia sigh / såsom och / at efter the hadhe stilleständ medh Wapnskipte / så skulle the tå lätteligen kunna vthrätta / thet them vthi Örligs tidh skulle falla för swårt. Tå nu stilleståndet begynte nalkas til endan / och the åter hadhe grijpit til Wapns / wiste iagh them / at thetta Wärck ingalunda borde begynnas medh itt ringa Capital, ey heller Spaniern lättferdeligen antastas vthi Indien / eliest skulle the i then Stadhen at förswagha sin Fiende / honom storligen stärkia. Ty the Hispanier / som extraordinariè icke wille contribuera til thet Nederlendske eller noget annat Örligh vthi Europa / skulle nu wågha sin ytterste förmögenheet til at förswara West Indien / och sedhan Menige man blefwe en gång wahn ther til at vthgöra / skulle han wäl sedhan förvthan omaak ther til hollas. Ther til medh præsenterade iagh migh / at wilia i längden vthwijsa them medhel / til at bekomma itt nödiachtigt Capital, allenast at the wille förlåna them sådana Privilegier, som Menighe man wore behagelighe. Men hervthinnan föll störste beswäret / ty somlighe / som mycket förmätte / wille ther vthi intet wågha / skodandes mehra på theras enskylde profiit, än på thet Menighe bästa / trängde förthenskull fast ther på / at man medh Compagniet hasta skulle / the meente the skulle theßförvthan bekomma Penningar nogh min hielp förvthan / föregifwandes sigh icke behöfwa så stort Capital, som iagh föreslogh. The giorde Konungens macht aff Hispanien ringa til Siös / ther til sogandes / at han war dröga sa mat rusta sigh. Ytterligare wille the fahra på Gwinea / såsom och til at hämpta Salt / ther the täncktе göra stor profiit, och således allena beholla Handelen: Så wille the och medh 50. eller 60. Skep besättia then Spaniske Siö Coosten: Then ena wille intagha S. Domingo, then andre Cuba, then tridie Jamaica eller S. Juan de purto Rico: The ifrån Amsterdam / til at fånga Haren medh Trumban / bodho til hoos

åthskilligha / som hadhe bodt vthi Brasilien / och ther på faarit och handlat / til at vthspana aff them / hwadh medhel the wiste at öfwermanna Brasilien. Här medh bleff iagh förorsakat / at iagh medh siw eller otta Berättelser / Deductier och Bewijs gaff the Herrar General Stater / huru orijmligit theras föregifwande war / tilkänna. Til thet första bewijste iagh medh framfarne 88. 91. 96. och 97. Åhrs exempel / at the Spaniers macht war icke så ringa til Siös / the ey heller så långsamme til at rusta sigh / som många oförfarne wäl föregåfwo. Och at the som sigh ther vppå förlåto / wordo sigh sielff bedraghandes / och itt stort feel begångandes / effter såsom vthi Krijgh thet itt större feel är / at anse en Hiette för en Dwärgh / än en Dwärgh för en Hiette / thet är / mehra at achta sin Fiende ringa än stoor. Så war thet och itt stort Miszförsee medh 40. eller 50. tunnor Gull / som vthi fyra åhr skulle vpbringas / at wilia ställa Konungen aff Hispanien til wärns / ther dogh sielfwa Landet åskadhe mehra än hundrade tunnor Gull åhrligen / sigh emot honom at förswara. Hwadh som Guinea angick / sadhe iagh / at effter ther war en frij Handel / så skulle the icke kunna behålla then allena / så frampt ther wore någon profiit til förmodhas. Handelen medh Saltet skulle icke inbringa them then fordeelen / som the sigh wäl inbilladhe / worde och Konungen i Hispanien igenom några Skantzers slående them then förmeenandes. Wille the och medh honom ther om fächta / så wore thet äfwen thet som han foor effter / nämligen at han måtte leedha them til then ort / ther the skulle göra stor omkåstnat förvthan winst / wäl weetandes / at Compagniet skulle tå medh en hast bliswa ruinerat och förstördt. Theszlijkes kunde man ey heller besättia then Spaniske Costen medh 50. eller 60. Skep / therföre at hon sträcker sigh 200. Miler vthi längden / och hadhe 50. eller 60. Hampnar / såsom och at itt så ringa taal Skep woro myckit förswaget ther medh at göra the Hispanier mootstånd. Theszlijkes aldenstund heela Handelen ifrån Öijarna Cuba / Hispagniola / Jamaica och S. Ivan de purto Rico stijgher icke öfver 25. tunnor Gull åhrligen / hwarföre belönte thet icke mödhan / at man förthenskull itt så mächtigt Compagnij skulle vprätta / oanseedt man the Orter intagha och fredligen besittia kunde /

hwilkes

hwilket dogh synes fast olijkt/hälst medhan itt eller tuhundrade Man wo-
re mächtige nogh vthaff Berghet at göra heela Landet ofruchtsamt och o-
säkert. Men hwadh Brasilien widkom/bewijsste iagh medh många skääl/
at man thet Landskapet medh ingen ringa macht skulle anfalla/ therföre at
thet war thet starkasta aff heela America, så wäl aff läglighect och fast-
heet / som förnämligen at Jnwånarna woro i wenskap medh the Portu-
geser. Thet hadhe wäl warit gott/ så frampt the hadhe kunnat thet bekom-
ma och fredligen besittia: Men ther til war ingen lijknelse/ at thet medh en
så ringa macht skulle kunna skee/ såsom somlige ther om fälte ord. At the
och ther skulle bemächtigha sigh nägre Örtar eller aff nyio vprätta Fäst-
ningar / thet stodh them wäl tilgörandes / ty Landet är wijdt begrijpit och
stort: Men ther medh skulle the intet myckit annat winna än som Aska/
aff thet som ther planteras/ och Zuckerqwarnarna / them Portugeserna
skulle fast heller tända Eld vppå / eller flyttia them vp i berghen/ än lemna
sina Fiender ther aff någon nytta/ och intet wijdhare ther aff förwänta än
itt häfftigt Krijgh bådhe til Watn och Land/ förvthan någon förhäpning
om winst / hwarigenom Compagnijt skulle förvthan drögzmål förtära
sigh sielfft. Ty thet hadhe sigh icke så här såsom vthi Nederland/ther man
til itt anslagh allenast behöfde tagha Krijgzfolcket vthur Garnisonen/ och
så frampt thet mißlyckades / motte hwar och en begifwa sigh heem til sitt.
Men här war reesan alt för fierran anstält/ så at ther anslaghet illa worde
afflöpandes/ skulle then därskapen alt för myckit kåsta. Thet nägre före-
gåfwo/ at the Portugeser woro the Castilianers Fiender/ gifwer man thet
wäl effter: Men at the ther vthaff besluta wille/ thet the skulle oß bijfalla/
thet war intet annat än en inbillan/som hade hwarken skäl eller grund. Ty
ändogh the woro the Castilianers fiender / så wore the förthenskul icke sitt
egit Fädernesland Portugals (hwilket the mehr älska än någon annan
Nation sitt) myckit mindre sine Föräldrars/Bröthers/ Slächt och För-
wanters/ja Hustrurs och Barns/thesslikes Fast Egendoms Fiender/ther
aff the än myckit hadhe vthi Portugal/ hwilket altsammans the skulle sön-
dra sigh ifrån och thet förlåta / så frampt the wille dragha öfwer eens medh
oß/ hwilket war fast orijmligit/ särdeles medhan the höllo oß för Kättare.
Medh äthskillige Exempel bewijsste iagh wederspelet/ och ibland andre medh

thet som dageligen förläpp sigh vthi Ost Indien / ther inge Portugeser them tilfölio / vthan bewiſſte sigh så häfftige Fiender emot oß som the Castilianer. Vthi lijka motto medh Konungens Dom. Anthonij Krigzstägh in vthi Portugal medh the Engelske / then ther fick fåå Portugeser på sin stjdha: The som bygde vppå Judarnas biſſtånd / the bygde på en nattgammal Jis / ty thet war itt förrådheriſkt / blödiget och feigdt Folck / alle Christne så hådskt / at the fast heller hadhe seedt itt hundrade tusende aff them omkomma / än at the skulle lijdha hundrade Ducaters skadha vppå sin ägendom. Intet mindre såkunnigheet war at förlåta sigh vppå the Slavers eller Trälanars defection eller öfwerlöpande / hwilke effter the åre oben åpnadhe och kleenmodighe / icke skulle kunna myckit vthrätta / såsom och aldenstund the ganska ringa kände oß / så kunde the Portugeser lätteligen öfwertala them / ther wij skulle betee oß emoot them fast wärre / än them nu hände. Om thetta / bredhe widh myckit annat / warnade iagh them vthi thenna saak / hwarvthaff then opartijske Läsaren wäll seer och mercker / at hwarken iagh eller then godhe saak / iagh framställer / åre en orsaak til thet feel Holländerna hafwa begångit vthi Brasilien: Och at the som berörde feel wilia thenne godhe saak och migh tilskrifwa / göra åfwen som the ther något ondt hadhe vthrättat / wille besluta / thet man intet gott göra kunde / eller och kasta skullen på then / som them så troligen warnat hafwer. Ty vthi then Stadhen iagh them ther til skal styrckt hafwa / hafwer iagh lijka såsom affmålat och förespått them then olyckan / som them skulle tilstunda / ther the saken sålunda wordo angrijpandes / om eliest thenne skadha och förlust må en olycka kallas. Ty om the thet icke förlorat hadhe / så hadhe sielfwa Orten förlorat och platt förtärdt them / aldenstund the hadhe åhrligen ther at förmodha en stor omkåstnat vthan fordeel. Ther til medh war theras anslagh vthi sigh sielfft illa grundat / hälst medhan talet gick / at the vthi Baija wore fast starckare än thet Nederländske Krijgzfolcket / genom hwilkes snällheet och modh / theßlijkes the Portugesers blödigheet then orten bleff föröffrat. Nu hadhe ingen ther om försäkrat Directorerne, at Fienden icke skulle göra sitt bästa. Hadhe thet och skeedt / så hadhe thet och warit en förlorat reesa.

Jagh

Jagh meenar at Läsaren skall näpligheen kunna troo / at een så wichtigh saak / som så klarligheen andraghen och så tijdigt skäärskådhat war / skulle så lenge hafwa blifwit vppehållen / och efter så många godhe påminnelser så illa begynt. Men the som någorlunda förstå sigh vppå Regeringen i Holland / och thetta efterföliände wäl betrachta / warde sigh här öfwer intet förvndrandes. Will förthenskul orsakerna til slijkt hinder och stemma vphoff här på thet kärtteligste förtälia.

Emot thenne Saak hafwer Advocaten aff Holland / Johan aff Oldenbarnefält sigh aldramäst vplagdt / then ther aldrigh war henne gunstigh / hwilken och igenom sitt stora Anseende kunde henne lättelighen förhindra. Om iagh skulle i längden förtälia alle the Lister och practiker / som han anwände til at hålla thetta Wärcket tilrygga / och til at draghа migh ifrån mitt förehafwande / så skulle ther til fordras en enkannerligh Tractat. Men efter han vthi sin försvarelse Skrifft thet sielff bekenner / så behöfwes ther vthöfwer intet wijdhare bewijss. Ibland annat sägher han / at han thetta Wärcket skulle hafwa befordrat / så frampt han hadhe befunnit thet wara Landet til tiänst och fromma. Men thetta war icke nogh. Ty sedhan iagh öfwer trij runde Timmar hadhe för the Herrers General Staternars ther til disputerade Commissarier om samma Saak medh honom disputerat (hälst medhan iagh tilförenne igenom H. F. N. Printzen aff Oranien / theßlijkes andra Herrar war om hans onda Vpsåt warnat) och sedhan han alt hwadh han vptänckia kunde hadhe framstält til at drijfwa migh tilrygga / så kom iagh lijkwäl honom medh många skääl så wijdt / at han måste gifwa migh efter / och bekenna at Saken war godh och wärckställigh. Tå hon nu bleff andraghen och refererat för the Herrar General Stater / bleff enhelleligheen beslutit at man medh henne skulle foortfahra. Om nu Advocaten hadhe tå hafft andre skääl i förrädh / them han migh / såsom en fast ringa Man emot honom at räcknas / icke wille vppenbara / så hadhe honom til thet minste bordt vptäckia thet för the andre Herrarna / som bredhe widh honom wore aff jämlijk macht och myndigheet / eller och för Landsens Gubernator, hwilket icke skedde. Men sedhan han hadhe vthstått sitt straff /

och thetta j så motto oß icke wisdhare angår/ så wil iagh här icke komma til the orsaker/ som honom ther til hadhe kunnat beweeka/ vthan trådha til the andre orsakerna/ hwarigenom medh thetta wärck vthi så lång tidh är blifwit förhalat. Hwilke äre thessa efterföliande.

Efter Advocatens dödh vpreeste sigh een ny Hydra eller Wildinr/ thet Hercules medh alle sine (iagh wil förtijgha mina egne) kraffter icke hadhe mächtat öfwerwinna. Ty thesförvthan störste deelen aff Advocatens partij/ som än tå blefwe widh Regeringen/ woro migh emot/ så föll och twist öfwer Octroyen eller Privilegium, såsom förbemält är. 1. Thervthinnan vpladhe sigh först emot migh många aff Befalningzmännerne vthi Siöstädherne/ hwilke tå the blefwe warse then fordeel Directorerna aff Ost Indien hadhe vthaff sine Privilegier, gerna säghe at jämwäl och thetta skulle blifwa stält på samma foot. 2. Them bijsprungo the andre Befalningzhafwande/ som wore Directorer öfwer thet Ost-Indianiske Compagniet, hwilke tå the säghe/ at theras Privilegium lopp til ända/ befruchtadhe sigh/ at theras skulle blifwa förandrat/ och efter thetta stält. 3. Några Städher som litet täncte at insättia/ stodho efter at hafwa så myckin vthredning och Röst vthi Compagniet, såsom andre som myckit insatte/ hwilket iagh bewijsste wara skadhelighit. 4. Somlighe aff Magistratet eller Öfwerheets Ständet/ the som sito vthi en säker Stat/ föregäfwo sigh wilia hafwa högste Röstен vthi thetta Compagniet, såsom the hadhe vthi thet Ost Indianiske/ elliest skulle thet West-Indianiske aldrigh komma på gångz. 5. Ther wore och några aff Herrarna/ som gerna hadhe hafft fordeelen och åhran aff thetta Wärck/ the ther söckte efter at läcka vthaff migh alt hwadh iagh ther om wiste/ vthi then acht och meening/ at the wille thet foortställa/ lijka såsom thet hadhe warit kommit ifrån them/ och således försnilla migh min tilbörlighe recompens och wedergeldning för mitt omaak/ thet migh icke tyckte så rådsampt/ hwarigenom iagh samkadhe öfwer migh theras ogunst. Somlige/ tå the hörde migh tala om wedergälning/ kunde thet vthi theras otacksamme Sinne icke fördragha/ sökte förthenskul igenom alle medhel at förhindra/ thet min wälmeente berättelse icke skulle få något inrymme/ på thet

man

man sedhan säija motte : Man är edher intet skyldigh/ aldenstund man edhert angifwande icke fulfölgt hafwer. Ther til medh mißunte the migh then åhran / at thetta Wärcket skulle igenom migh wara foortdrijfwit/ meenandes / thet wara theras Höghect förnär/ at bekenna sigh hafwa aff migh något lärdt/hwarföre mötte och vndfinge the migh medh snubbor och smädheord / til at öfwerkiusa migh och dragha migh ifrån mitt vpsåt. 7. Men thet aldraargheste war/thet the vthwroke om watnet/at effter theet syntes spela / så skulle ther liggia någen blind Klippa vnder. Ty tå the General Herrar Staters förstånde några aff mina Skrifftер til Staterne aff Holland / them at öfwerläsa / antingen iagh præsenderade någon Suplication eller iagh elliest vthi theras Samquemme war på taals / så ropadhe och skrijadhe några/lijka såsom man hade tryckt them på Båldan/ eller the hadhe hafft någon heemligh skadha/then the hadhe fått vthaff Hispaniske Pistolетter. Ehe sainme wiste så mästerligen at länckia alle the andres Hofwudhen effter theras egit / öfwertalandes them / at iagh måste vthi Hispanien wara ther til köpt/ thetta Wärck at förhindra (märck en groff Subtiligheet) och lijkwäl bleff thet vthi theras Samquemme vthaff mångom så vptaghit/at mitt anbringande höltz wara mißtänckt/hwarigenom the så myckit mindre hadhe i sinnet til at förandra Privilegierne, eller tildeela migh min tilbörlighe belöning/ hwilket war then förnämligste orsaken/ hwarigenom thetta godhe wärcket bleff förhindrat och tilbaka satt.

Men thetta Wärck är icke allena igenom föreskriffne orsaker blifwit hållit tilryggia / vthan och illa påbegynt. Ty aldenstund medlen/ som tiher til kraftes/ vthe blefwe/ så kom man ey heller til någon wiß kundskap hwar vppå Saken rätt hängde. Man hafwer inrymdt Fienden tidh och rum at stärckia sigh / hwarigenom många godhe occasioner och tilfälle äre förstummade wordne. Tå iagh nu sägh at the hölle sigh fast widh sitt Privilegium, hwarigenom Händerna blefwe migh såsom bundna / och all förhäpning affskurin til at wäl ställa i wärcket thet til Landsens bästa tiänte / så förwägrade iagh migh förthenskul at repetera thet iagh theras Commissarier tilförenne communicerat eller berättat hadhe: Mycket mindre wille iagh på nytt något mehra för them vptäckia.

Then

Then gunstighe Låsaren täckes thetta notera och i betenckiande tagha/ at ändogh iagh öfwer hundrade åthskillighe berättelser/ Deductier, Remonstrantier, Supplicationer och Memorialer, thenne Saak angående / Herrarna General Staterna/ skrifftelighen öfwerlefwereradhe/ och hadhe icke thess mindre medh theras tilförordnade här om muntligen confererat, så lät iagh likwäl then förnämsta Remonstrantien, ther medh iagh bewisste sielfwa Puncterna / om hwilke uthi then Summariske berättelsen förmåles / aldrigh gåå migh ifrån handa / uthan hon bleff allenast uthi min nåtwarelse upläsin : Såsom iagh ey heller wille tilkänna gifwa/ hwarest man saken skulle begynna / in til thess iagh sågh henne wara dispcnerat, at hon kunde görligen ställas i wärcket.

Thesslikes hafwer och thetta icke ringa warit thenna Saak til meens / at Directorer twärt emot min meening och upsåät blefwe stälte och förordnade/ för än en nödtorfftigh Summa penningar war inteknat. Ty aldenstund the nyys intagne Directorer saken icke förstodhe / och förthenskul icke wiste något beskeedh / ther medh at förnöia the förständighe/ey heller medh godh fundament wissa them hwaruthinnan Winsten bestodh / så giorde the ther medh Folcket affspändigt/ uthi thetta Compagniit at inteckna : Hwar til och mycket halp / at somlighe Directorer icke hadhe ynnest hoos Menighe man/ såsom och tå somlighe förnummo/ at theras häpp til at komma til Directors ämbete / war therigenom förspildt / så söndrade the sigh ifrån Compagniet.

Dogh på sidlychtonne bleff migh uthaff Herrarna General Staterna uppålagdt / at iagh mitt fordrande skulle skrifftteligen öfwergifwa/ thet iagh så uprichteligen stälte och författade / så at Commissarierne som åthskillighe reesor här til wore deputerade, befunno thet wara uprichtigt. Thet samma giorde och (högloffligh i åminnelse) H. F. N. Printzen aff Uranien. Ty Herrarna General Staterna/och bemälte Printz aff Uranien/ ther til medh then förnämste Adelen aff Holland/ thesslikes somlighe Städher / som icke hadhe någon uthredning / fattade uthöfwer thetta Privilegium, såsom och öfwer min belöhning / och heele thenne saak alzintet beswär (hwilket gör migh ännu en godh förhåpning/ anseen-

anseendes then Rättigheet som the Höghmächtige Herrar General Stater vthi alle sine actioner påskijna låta/ så at medh tidhen / när then onda Humoer vthi Holland är vthtömd / skal migh wäl blifwa tildeelt / thet som iagh medh så myckin mödha / arbete och bekåstnat hafwer förtiänt) allenast Staterna aff Holland wille til mitt fordrande icke samtyckia. Tå nu General Staterna intet wijdhare komma kunde / bleff tå beslutit / man skulle tildeela migh en åhrligh beställning om fyra tusende Gyllen / ther medh iagh skulle göra mitt bästa / til at förskaffa bemälte Octroy eller Privilegio, såsom thet tå war / flere Penningar / hwilket iagh för många åthskillige skåål skull icke wille wedertagha / och ibland andre / at effter berörde beställning vthi ingen motto swarade til then stora omkåstnat och skadha / som iagh här om hadhe giordt och vthstått / ther til medh wäl förmerckte / at medh thetta Privilegio intet wijdhare stodh til at vthrättas.

Ty sedhan Patenterna om Insätningen wore anslagne / och en fierde part aff then Summa penningar / som krafdes / icke intecknat war / hwarvthöfwer man illa wiste aff hwadh Tråå man skulle hugga Pijlarna / så förordnade the mächtighe Herrar Stater aff Holland sine Commissarier, til at handla medh migh om min belöning. Tå the nu een reesa eller twå hadhe hafft migh til Förhör / och sedhan thet berättat för H. F. N. Printzen aff Oranien / then ther alfwarlighen och medh högste flijt migh recommenderade, at the migh skulle förnöija / theßlikes tå the hadhe andraghit thetta för sina Principaler, så fick iagh vthaff nitton Stämmor sexton / som migh bijfölle / och Commissarierne bleff vppålagt medh migh at accordera. Men thet war migh / eller snarare sagt / Landzens olycka / at en aff Commissarierne måste förreesa / vthi hwilkens stadh en aff the förnämligste Factionister eller aff Barnefäldts Anhang bleff inställt / hwilken låtandes sittia sina Medbrödher vthi Pussen / hadhe sigh stelff ther vthdraghit / then ther och (förvthan något betenckiande huru fahrligit thet är at ställa lofwen til sin försonade Fiende) än nu blifwer brukat vthi höghe saker och ärender / som Landet ligger macht vppå / then samma vnte migh alzintet gott / therföre at iagh dreeff

thetta Compagniet foort emot theras wilie/ſåſom och at iagh vthi Fridz-handelen medh Spanien medh åthſkillighe ſkrifftet / them iagh öfwergaff Herrarna General Staterna / hadhe tilhulpit at förhindra theras Vp-ſåät: Men i ſynnerheet at några Secrete ſaker wordo migh på then tijdhen betrodde / hwarigenom H. F. N. Printzen aff Oranien kom vnder wädhret medh många lönlighe Correſpondentier och Bijhandel / ſom ſomlighe ibland them höllo medh Fiendens Commiſſarier, hwilket efter thet war berörde Factioniſt icke okunnigt / ſå togh han legenheeten i acht / tå thet kom til honom at han ſkulle göra relation om thet ſom medh migh war accorderat, hwilket han ſå beſpätteligen och medh en ſlijk olempa framſtälte / ſå at the andre Hofwuden aff berörde Hydra eller Wildius åther finge ther igenom modh / och lijka ſåſom vpråtte ſigh och finge Lijf igen / och wille icke ſamtyckia til thet ſom theras Commiſſarier med migh accorderat hadhe. Orſaken war / at om man ſkulle migh thet bewilia / ſå ſkulle iagh allena behälla alt berömmet aff heela Wärcket. The wille wäl låta migh en Summa penningar tildeela / men för alt annat ſkulle iagh ther emot ſtälla migh vthi theras diſcretion och godtyckio / thet migh icke tyckttes wara rådſampt. Men medhan iagh ſägh at the til at vthſpa-na / thet them til at weeta aff nödhen war / icke wille bejaka til thet Herrar-na General Staterne ſampt theras egne Commiſſarier dömde vthi ſigh ſielfft wara billigt och rättmätigt / ſå ſyntes thet icke wara lijkt / at the migh thet ſkulle tilſtå / ſedhan iagh hadhe migh aldeeles förblottat / och alla mina Pijlar bårtſkutit. Så giorde och thetta thenne ſaak icke ringa ſka-dha / at Rådzherrarne aff the Städer / ſom bleſwe förordnade til Sam-mankompſten / bleſwe ſå offta någon ſammankompſt hållas ſkulle / mäſt förandrade / hwilket eſkadhe at man hwar gång ſkulle göra en ny berättelſe. Syndici och Seereterarna aff ſomlighe Städher kommo wäl på be-ſtämdan tidh tilſammans: Men aldenſtund måſte theras Wiſſheet beſtodh vthi Latin / och woro medh en Föredoom betagne / ſå öfwertalte the lätteli-gen the nyys Inkomlingar / ſom hadhe förſta klookheeten vthi ſin Barm / at thet icke war mödhan wärdt / thet iagh ſkulle förhöras / eller mina ſkrijf-ter vpläſas / therföre at iagh icke war medh någon Latiniſk wiſſheet begåf-

wat /

wat / theßlijkes at iagh wat all min Klookheet quit blifwen vthur Pungen / hwarvthöfwer the / tå the kommo heem / öfwertalade sina Principaler, at Augurkorne wore Laterner eller Lychtor / och såledhes kom Rådhet aff Städherna til ingen rätt weetskap om saken / och fast mindre Directorerne, hwilke största deelen woro här vthi så kunnige / och wiste så myckit här vthaff / som iagh om then store Chan / hwadh han hadhe för händer / intet annat än at somlige wiste nämpna några Land och Konungariiken / tijt thetta Privilegium sigh sträckte. Ty aldenstund saken war så wijdt kommen / at the måste tagha sigh något före / therföre skulle Brasilien hålla vth / hwilket Landskap the förmeente sigh bäst wara kunnigt. Somlige föregåfwo / at the til thet minste skulle ther medh kunna göra the Hispanier affbräck. Hwilket war wäl sant / men thet war en slijk skadha / som en fattigh Man vth om Landz tilfogar en rijk Man / moot hwilken han procedera måste / then ther boor in om Landz / och hafwer ther sine Wänner och godhe legenheet. Ty then samme måste jämwäl och vthstå bekåstnad / dogh mindre än then Fattighe: Han kan och bättre missat / hwarigenom han kan bättre vthhärda än then Fattighe / och på sidlychtonne förtära honom til dödz. Och til at komma til mitt förehafwande / så hafwer iagh vthi min Liffztidh seedt många anslagh företagas / til at göra Fienden affbräck / som måstadeels drabbade på honom som them sigh företogh / therföre at han icke wäl öfwerwogh sin macht och förmögenheet emot sin Fiendes / theßlijkes then affbräck / then han honom tilfogha kunde / emot then han kunde lijdha. Såsom til Exempel: Om någon wil göra sin Fiende affbräck / som fyra reesor åt mächtigare än han / så vthrustar han en Skipsflåtta / then på hyra / Proviant och Krijgzmunition kommer honom ståendes til ferton tunnor Gull / hwar medh han afftränger Fienden några Ortar / sätter Städher / Bynar och Skep i brand / och gör sin Fiendes Vnderdånare fyra gångor större skadha än honom hans Vthredning kåstar. Ther medh är än tå intet vthrättat / ty the höghe Potentater och i synnerheet Konungen i Hispanien / medh hwilken the hafwa til skaffa / tilstädhier honom allenast at komma til Hwdhen / men icke til Hiertat / och säger:

E iälen kommer Gudh til / medh mindre Påfwen i Rom (medh förloff sagdt) sampt medh sine Munckar sigh ther til någon Rätt tilägnade / men Lijff och Godz til Konungen. Then som blifwer dödh / han hafwer fått itt gott affskeedh / ty han är blifwen dödh för Konungen: Om några enskylte Hws och Skep fördrände / eller Godz bortröfwat är / them mäghe the äther vpbyggia och förwärfwa sigh igen / här medh mister Konungen ringa / then ther för ingen skadha räcknar vthan thet som ongåår hans egen inkomst. Lätt nu alt thetta stijgha til tree eller fyra tunnor Gull / så hafwer lijfwål then som aff ringare macht är / sitt Capital, och then andra allenast Räntan aff sin Inkomst förkrijgat / och således ränner then swageste sigh til dödz. Man säghер i ordspråket / at många Hundar äre Harans dödh / hwilket wål är sant om Harar / men icke om Lijon / Elephanter och andre slijke Diur / som för Hundeglaffs sigh icke förfära / och vthaff itt eller twenne bett icke strax halta: Men om man vthi slijke fall gör såsom the Engelske Dogger / som äre öfwade til Tiurejacht / går thet fast bettre til / ty the weeta tillijka / och så wål at fatta Tiuren / at the hålla honom så fast / så at han icke kan röra sigh aff rummet / hwarigenom hans krafft och wapn intet kunna honom hielpa. Ty om the honom icke wål fatta / och han råkar drabba nogon medh Hornen / then samma kommer icke oskadd ther ifrån. Således seer man at Gudh hafwer vpwäckt emot Konungen aff Hispanien många mächtige Fiender / förhäppas för then skuld / at the skole så angrijpa honom / thet han medh tidhen skal låta säija sigh / hwarigenom the förenadhe Provincier (icke mootstående des föreskriffne Mißfall / och then store skadha the lijdhit hafwa / så at på them synes feeghe dödztekn / och efter sitt fall sigh luta) skole än tå blifwa behåldne / och seent omsi dher aldeeles befrijadhe / oansedt thet faller fast swårare at frelsa itt Regemente / som sielfwiltandes löper efter sin egen olycka / ifrån fördärff och vndergång / än at hielpa en som alredha förlorat är / äfwen såsom thet kåstar ringare mödha at vplyfta en stoor Steen eller något annat tungt / som fallit är / än at fånga thet vthi sielfwa fallet. Thetta kan medh många Historier bewijsas / Domare Boken gifwer oß här om åthskillige Witnesbörder / at sedhan Israeliterna woro frelste ifrån sine Fiender

ders

ders Bok och Träldom / hafwa the åther begångit stora feel / och icke åter wändt / för än the komma vnder Träldomen igen / och vthi theras förtryck ropade til Gudh / som vpwäckte them en Hielte / aff hwilken the blefwe förlåssadhe. Här til åre och naturlighe skåål / ty thet är Menniskian anfödt / at hon blifwer högmodigh och stält / så at tå hon kommer til stoor Rijkedom och förmögenheet (thet åre starcke been som kunna fördragha godha daghar) känner hon hwarken Gudh / sigh sielff och sin Fiende / hwar öfwer hon begår store brister och feel. Och såsom then fridsamme fåår intet längre sittia i fredh / än som hans orolighe Granne will / thesslijkes the onde och wrängwijsse mindre förtröttas vthi thet som ondt är / än the Fromme vthi thet godha / så kunne the Onde lätteligen vthhärda. Hwarvthaff kommer at många vthi nijtälskan om Religionen förkälna / ja och wål aldeeles affalla / och wända sigh til Kätterij / til at göra sigh sielfwe frij / och til itt ogudachtigt wäsende / ganska ringa achtandes then kärleek them borde dragha til sitt Fädernesland och Frijheet / hwarigenom the och leedhas widh längre therföre at fächta / lijdha / Skattdragha eller arbeta / aldenstund the icke hafwa kändt eller förgätit huru hårdt Träldomsens börda trycker itt fromt och redheligit sinne / thesslijkes hwadh för wåld och oförrät / röfwande och skinnande / mördande och brännande / så och Kyskheets förkränkiande / bådhe the och theras Föräldrar ther öfwer vthstått och lijdhit hafwe. The inbilla sigh och / at then Onde är icke så stygg som han affmålas / och således förgåtandes och tilbaka sättiandes sin tilbörlighe plicht / finnes icke allena benägne igenom söte ord och vthaff itt fåfängt hopp til at bekomma itt gott vppehelle / eller och på annat sätt låta sigh förföra och bedragha. Ja / många komma så wijdt / at the vnder itt frijdz skeen / och til at affwärja och förekomma Blodzvthgiutelse och andre beswär / som Krijgh och Örligh medh sigh föra / gerna predikadhe Swärdet vthur Öfwerheetennes händer / såsom och henne beweekte at hafwa fördragh och tilbakasättia at försächta och förswara så många tusende fromma och oskyldighe Menniskior / efter hwilkes Blodh Fienden storlighen trachtar och törstar. Hwilket icke så mycket skeer til at förekomma theet onda / som igenom Krijgh och Örligh förorsakas / såsom medh theras egen

skadha och fördärff til at hämpna sigh emot sina egne Medbrödher och Landzmän / såsom och at the meena sigh kunna fånga Fiskar vthi tiokt Watn. Hwilken försummelse och waanart / sedhan then vthi eens sinne hafwer en gång fäst sigh / medh mödho kan vthrootas / in til thes the bugha sigh vnder Doket. Men tå the nu förnimma och känna then swåre Träldoms bördan / som the åre komne vnder / så dömma the sålunda / at thet wore fast bettre wara hundrade reesor dödh / än på thet sätt at lefwa / och förthenskuld står hwar och en medh vthsträckta Hals och Armar och trängtar efter hielp / gifwandes nogha acht på alle legenheeter / om the och mäghe blifwa förlåssade / och ther någon legenheet sigh ther til yppar / så faller hwar och en til / intet anseendes någon fahra / mödho och arbete / at han allenast motte komma til sin förlorade frijheet / hwarigenom förlåssningen skeer så myckit lättare. Men hwart tager iagh wägene? Här medh skulle iagh wäl komma wilse vthur Swerige i Nederland / och vthur Köphandelen vthi Regementzsaker / som icke lända til min Profession: Men iagh wil nu trädha dijt / ther ifrån iagh giorde afträdh / nämligen til Directorerna, och besluta medh en Fabel om några Apinior / som finge heem til sigh en gammal förfarin och wälbewandrat Apa / then ther vthi en lång tidh hadhe wistas ibland Folck / henne fordrade the til Hofwa / til at berätta hwadh hon hördt och seedt hadhe / ther hon medh Handkyssande / Nijgande och Bughande / sampt andre Ceremonier och krusne sprung / them man ther brukar / förtalde om ganska många saker / och ibland alt annat / at Menniskiorna hadhe sköna Palatz och Hws / många Camrar / Stughor och Wåningar / ther the vthi bodde / hårdeligen straffandes them / at aldenstund the woro Menniskiorna så liske / at många Menniskior kunde så ringa ifrån them åthskilias / hwarföre the tå wore så försummelighe / at the altidh bodde vnder baran Himmel / vthi Heeta och Köld / Regn och Slagg / Dunder och Blixt / och hadhe icke något Hws eller Skiul öfwer Hofwudet. Thenne påminnelsen behaghade them samptligen mächta wäl / frågade hwadh här til behöfdes? Then gamble Apan swarade: Tråå och Steen. Tå wardt beslutit / at the sigh Byggningen wille företagha / och kom så wijdt at the hadhe fått tilsamman en

stoor

stoor hoop Träwircke och Steen. Men thet gick medh theſſe Apor ſåſom medh många Menniſkior / hwilke når the hafwa begynt at lära på enahanda ting / och vthaff androm något förſtått / meena the ſtrax sigh wara klookare än heela Wärlden / förlöpa sin Läremåſtare i förtudh / och komma aldrigh til någon fulkomligheet: Sammalunda hände och theſſa Apor / at tå the wille begynna byggia / så hadhe the hwarken Murmåſtare eller Timbermän förhanden / och således war alt theras Arbete förgåfwes. Thet samma hafwer sigh och tildraghit vthi Nederland / man hafwer ther länge och myckit ropat / huru man motte vprätta itt West Indianiſkt Compagnie, men tå man ſkulle ſielfwa Wärcket tilträdha / wiſte man illa ther til ſkicka sigh. Doglikwäl beſkyller iagh icke härvthinnan Directorerna, hwilke giorde sitt bäſta / vthan Städherna vthi Holland / the ther förhindrade at Directorerne icke motte fatta någon kundſkap om thet ſom iagh / thenne saak angående / hadhe för them at andragha / hwilket them likwäl hadhe bordt tillåta / och aldenſtund iagh war then ſamme ſom thetta angaff / ſå hadhe the och kunnat dömma / om mitt föregifwande hadhe ſkääl medh sigh eller ey / hwilket the förvthan åſaknad göra kunde / aldenſtund iagh intet mehra vthaff them begärade / än en Raku aff min egen Deegh / thet är en deel aff then profit ſom iagh wille förſkaffa Landet / och then the elieſt miſta måſte / och än tå medh ſlijk Condition och förord / at iagh mina Secretſaker / vthi H. F. N. Printzens aff Oraniens godtyckio och betenckiande / och hwadh ſom mehr war Directorernars Doom heemſtälla ſkulle: Om man tå befunne at mitt anbringande icke hadhe någon grund / ſå ſkulle alt thet ſom migh war loſwat / wara ogilt och intet hållas / efter ſåſom iagh ey heller intet niuta kunde / för än mitt föregifwande war förſt ſtält i wärcket / hwilket / efter ſåſom migh tycker / wäll kunde angrijpas.

Tå nu Holländerne vppå then fierde Junij 1623. mitt anmodande aldeeles vthſlogho / och Herrarna General Staterna migh affärdigads til Directorerne, öfwerantwardade iagh icke / för åthſkillige orſaker

ſkuld /

skuld/ the Högmächtige Herrars Missiv, ey heller then Summariske berättelsen vthi Directorernas händer / och ibland andre för then orsaak skuld/ at Directorerne icke wore alle församblade/ såsom och at migh icke lägligit war them at förwänta / thesslikes at the migh intet skyldige wore/ vthan the Högmächtighe Herrer Staterna/ them iagh hadhe bewisst min tiänst: Thesförvthan effter iagh förmärckte thet några aff Directorerne woro migh myckit affgunstighe/ hwarigenom iagh migh icke förmodde vthaff them så myckit gott/ som the/til äfwentyrs/ migh wäl hade bewisst: Men i synnerheet (såsom tilförenne är förmält) at effter iagh sägh thet alle stodhe min godhe förmaning emot / och wille icke affstå medh sitt onde vpsåt / så fattade iagh ringa hopp at the skulle wedertagha thet godha / som iagh än tå hadhe för them at framställa. Therföre beslöt iagh / sedhan iagh them lenge nogh warnat hadhe / at iagh migh om thenne Saak icke wisdhare bemödha wille / vthan förreesa aff Landet och försökia min Lycka på en annan ort.

Thetta är thet iagh then gunstige Läsaren til tiänst hafwer achtat nödigt wara här at tilsättia / ther medh at styreckia honom vthi hans godhe Vpsåt / såsom och til at förtagha alt ytterme hra misstroende och wrångt effertänckiande/ at thet och motte tiäna honom til warning och päminnelse/ på thet han icke skal löpa vppå then Klippan/ ther på andre Skipsbrott lidhit hafwa: Och til thet sidste här medh thes bettre at tilstäppa Munnen på alle Baakdantare / och the som här emot myckit bruka Mun. Iagh är ingen Prophet / at iagh kan förespå / hwadh hwar och en göra will: Men iagh förhäppas/at iagh vthi min Discurs inför er slijke skääl/ hwar medh hwar och en til thetta godha och helighe Wärck skal sigh beweeka låta / ther om och alle förnufftighe och opartijske dömma skole. Om thet effter mitt vpsåt och meening lyckas/ och winner en godh foortgång/ så skall thet lända många Menniskior til wälfärd och fromma / hwilket står vthi Gudz hand / aff hwilken kommer icke allena alle godhe Rådslagh / vthan och Wilia och Machten them at angrijpa/ och lyckseligen vthi wärcket ställa.

Sum-

Summariſk Berättelſe om the Saker/ ſom Wilhelm Bſſelingz för the underſkriffne/ the Högmächtighe Herrars General Staternars/ ſåſom och the Ädle Mächtighe Herrars Staternars aff Holland och Seland tilförordnade Commiſſarier, angående thet WeſtIndianiſke Compagniet, på åthſkillighe reeſor andragbit och bewijſt hafwer.

Hetta förholler ſigh ſålunda: At ſedhan thenne Remonſtrant och Wiſſare hafwer vthi några Åhr wiſtas och vppehållit ſigh vthi Caſtilien, Portugal och Hijarna Aſcores, ther han många Hemligheeter/ thenne Saak angående/ hadhe förfarit/ och war kommen tilbaka vthi ſitt Fädhernesland igen/ hafwer han ifrån Åhr 91/92/ begynt at wijſa och vptäckia för åthſkillighe Herrar/ och i ſynnerheet för Köp: och Handelsmän/ hwadh för en ſtor fordeel the/ ſampt thet Menighe Bäſta förnimma ſkulle/ om itt General Compagnie vppå America wordo vprättat/ hwilket aldenſtund thet ſyntes then förſte hoopen wara ſlijkt/ ſom icke kunde ſtällas i wärcket (i thet många på then tidhen achtade then Saken wara alt förſwår/ ſom nu hålles för lätt) therföre bleff han ringa hörd/ in til thes han vppå några Patrioters begäran/ hwilket ſkedde Åhr 1600. thet ſamma/ ſom han muntligen hadhe framſtält/ ſkrifteligen författadhe/ hwarvthaff Copierne ſom wijſtes the Högmächtighe Herrar/ theßlijkes många Städher och Particular perſoner/ bleſwe medh ſådant behagh vptagne/ ſå at han thervthaff fick orſaak at låta vthgå een Politze eller Fördragsbreeff/ hwarigenom vthi Seland bleff en temmeligh Summa inteknat/ och tå han kom til Amſterdam/ ther vthi lijka motto at befordra ſaken/ bleff han ther vthaff Rådhet anmodat/ han wille för tidzens legenheet ſkuld något medh ſaken innehålla.

Men efter tidhen faſt förlöp ſigh/ ſå at intet bleff til ſaken giordt/ kom han tilbaka vthi Holland/ och kom thet ther ſå wijdt/ at Köpmän bleſwe förſkreffne ifrån åtſkillige Ortar/ dijt han vthaff the Ädle Mächtighe Herrar Stater aff Seland bleff och ſå fordrat/ och itt Privilegium, dogh icke efter hans ſinne och meening/ författat/ hwilket doghlijkwäl igenom Stilleſtändz handelen bleff altſammans förhindrat och omkullſlaghet.

M Vthi

Wthi warande Stilleståndz tracterande giorde han sitt bästa/ at then WestIndianiske Handelens frijheet motte bliswa behållen / bewijsandes medh itt skrifftelight skeen och bewijs : Huru högnödigt / nyttigt och profijtligit thet wore/om man behölle frijheeten/til at handla på West-Indien/ hwilket sedhan/ medh then Titelen (Vertogh eller Bewijs) wthgick på pränt.

Emedhan Stilleståndet påstodh/vnderlåt han icke at driswa Saken fort / och efter han sågh at ingen wille vpwakna / ehuru flijtigt han ther til förmaante / reeste han igenom hans Excell. bewilning och tilskyndan mäst igenom alle Städher i Holland och Seland/ på nytt igen at informera och vnderrätta them om thenna Saak/ fick och en Förskrifft wthaff the Ädle Mächtighe Herrar aff Seland til theras Commissarier wthi Haghen / at the skulle göra honom wthi thetta godhe Wärck bijstånd/ och sedhan han hadhe så när itt Åhr leghat wthi Amsterdam/ til at bringa Guinea wthi thenna Odroy , hwilket omsidher kleff honom wthaff Borgmästare och Rådh bewiliat/ så præsenterade han the Ädle Mächtighe Herrar Staterna aff Holland itt Supplicatz, försökiandes/ at thetta Wärck ther motte företaghas. Wordo förthenskuld wthaff wälbemälte Herrar Stater några aff theras deel/ til sämpton eller sexton Personer/ förste deelen honom obekände/ tilnämde / som honom förhöra skulle/ ty honom vndantagandes woro ther ibland andre/ Admiralen Opdam, sampt medh Syndicis, de Witte, Seijs, Pauv, Grotthius &c. hwilket sålunda afflopp / at ändogh offta bemälte Wsselinx icke fick mehr än twå Timmors audiens, så befunno lijkwäl the Ädle Mächtighe Herrar för gott och rådsampt/ at saken skulle på nytt företaghas : Thesslijkes Advocaten Barnafält/ sadhe : Jagh mäste bekenna at the godhe Herrar låta sigh edhert Anbringande wäl behagha/ talar medh Syndico Pauv, honom är befalat at säija edher hwadh i wijdhare til saken göra skole / hwilket ther på wthgick/ at Wsselinx skulle öfwerantwarda the Högmächtighe Herrar Generall Staterne itt Supplicatz, och hwar och en i synnerheet om saken informera, hwilket och så skedde. Här vppå folgde äther en almenneligh Sammanstämning/ tijt han wthaff högbemälte Herrar förskrifwen bleff. Således bleff beslutit at medh Wärcket skulle foortfaras/ och ther the thet tilfören-

tilförenne hade slåpt/ ther skulle the åther begynnat. Ty the Ädle Mächtighe Herrar Staterna aff Holland befunno vthi theras näst ther efterföliande Sammankompst gott wara/ at vpskiuta något medh saken.

Anno 1616. præsenterade åther Remonstrant bemälte Ädle Herrar itt Suplicas, som medh stoor mödho bleff aldraförst vpläsit vthi April Månadt åhr 1617. hwar medh han tilbödh sigh/thet som här effter följer/ at bewissa / dogh medh sådan Condition och förord/ at ther hans förregifwande kändes wara gott/ skulle han blifwa brukat i saken/ och effter hennes wichtigheet recompenseras och belönas/ nämligen:

At the förenade Nederlanden skulle igenom thetta Compagniet fast mehra blifwa stärckte och försäkrade emot Konungen aff Hispanien / än elliest medh all theras inkomst.

Huru the, så frampt fridh blefwe/ skulle hämpta vthur Indien åfwen så stor Rijkedom / som the Hispanier.

Hwar the och räkade vthi Örligh, på hwad sätt the icke allena skulle thet föreskriffna behålla/ vtan jämwäl och afhända ifrån Spaniern/ eller göra thet ofruchtsamt/thet han ther besutte.

Til at vthwijsa medhel / hwarigenom the Milioner skulle frijwilligt här til sammanbringas.

Theß lijkes at alle Inwånarne vthi thesse Landskapen skulle her aff tagha fordeel.

Bemälte Ädle Herrar tyckte gott wara at wissa berörde Supplication på the Högmächtighe Herrers General Staters Samankompst/ hwilke förordnade effterskreffne Comissarier, som honom förhöra skulle: Nemligen/ Herr Goch/de Witte, vthi hwilkens stadh kom Advocaten Barnafält/Joachimi/ Risenbergh/Bormania/ sampt medh Nanning/ Sloot och Clant / hwilke sedhan the hadhe honom förhördt och relation giordt/bleff vthaff the Högmächtige Herrar beslutit/at saken skulle på nytt företaghas. Och aldenstund han wäl wiste at stadhen Amsterdam war myckit angelägit om thenne saak/så begaff han sigh i medler tidh tijt/tilbiudandes sigh at vptäckia saken för Borgmästarne/hwilke beteedde sigh willighe at låta komma honom til förhör. Ty sedhan han hadhe ther vthi några daghar wändt effter affskeedh/ fick han omsidher vthi the andre Borgmästernas närwaru aff Borgmästaren Herr Franß Hendrich Distins

thetta swar: At them tå icke gaaffs tidh at gifwa honom audiens, theßlijkes merckte the wål at Saken war vthi sigh sielff wichtigh nogh/ han skulle göra sitt bästa at drifwa och förfordra henne hoos the Herrar Etater vthi Haghen. Hwadh theras Personer tilkom/ wille the effter sin förmögenheet ther til hielpa.

Men effter thet lenge fördrögdes för än man greep til saken/ och många sigh ther emot vpladhe som ther öfwer icke warit hadhe/ så præsenterade han vthi Septembris Månadt åter itt Suplicatz, ther medh han tilbödh sigh/ icke allena wilia bewijsa thet föreskriffne/ vthan och yttermehre thetta:

At Landsens inkomst kunde therigenom sålunda förkäffras och förmehras/ så at Menighe man skulle blifwa lössat ifrån alle Extraordinarii skattar och pålaghor/ förvthan någon förminskning aff Landsens inkomst. Thetta Suplicas bleff alrigh låsit vthaff the ädle Herrar Stater aff Holland: Men icke theß mindre sände han sidst på åhret en Copia aff bådhe Suplicaserne, och ther jämpte en skrifwelse til Ridderskapet och alle Städher vthi Holland och Westfrißland/ the wille sålunda dirigera saaken/ såsom the bäst befunne henne lända Landet til wälfärd.

I medler tidh förreeste Remonstrant, saken wisdare at befordra/ til Seland/ ther the ädle Comitterade Herrar aff Rådhet förordnade Herr Tenys, Huysen och Engelins at förhöra och tagha föreskriffne Puncter vthi betenckiande/ hwilke sedhan the vthi otto eller tije daghar hadhe hafft honom före/ förklarade the sigh/ at the vthi allo motto wore medh hans anbringande förnögde/ och bodho Gudh at ther vppå motte följa en godh resolution.. Tå the nu hadhe refererat thetta för the Ädle Mächtighe Herrar aff Seland/ så befalte the sina extraordinarie Commissarier, tå the skulle reesa åth Holland/ ibland annat/ at the och thetta Wärck skulle til thet bästa befordra. Theßemillan lätt Remonstrant vthgå vthi Seland itt Fördragsbreeff bredhe widh åthskillighe vnderrättelser/ hwarigenom han icke allena fick tw eller trijhundrade tusende Gyllen inteknade/ vthan honom blefwe och flere Summor tilsagde. Men alt thet som här til war inteknat/ thet war skeedt vppå hans blotta vnderrättelse:

Han

Han hadhe och wisserligh̃en faarit fore medh̃ saken / så frampt han vthaff the Herrar General Stater hadhe blifwit anmodhat til at författa en ny Octroy. Men han kom förseent / therföre at the Deputerade Herrar Commissarier öfwer thenne saak störste parten bleffwe widh̃ thet Ost Indianiske Compagnietz Privilegium, och widh̃ thet som tilförenne war conciperat.

Och aldenstund Remonstrant nogsampt sägh̃ at samma Privilegium icke war stält til at bekomma nödachtigh̃e Penningar / hwar medh̃ Wärcket kunde / såsom thet sigh̃ borde / och heele Landsens Stat til wälfärd / föras på Baanen / så öfwerantwardade han wälbemälte General Stater itt annat Privilegium, thet han lithet tilförenne vthkastat hadhe / anhållandes om några Commissarier, för hwilke han motte sigh̃ förklara / hwarföre han thet så stält hadhe / theßlikes at the hans förra anmodande på nyt igen wille öfwerwägha. Här til förordnade the Högmächtigh̃e Herrar General Stater / the bemälte Herrar / som föreskriffne Privilegium författat hadhe / och såsom han kan minnas / kommo äthskillige reesor öfwer thenna förhandling efterskriffne Herrar / nämligen: Ifrån Geldern / Fogdt och Bootselaer: Ifrån Holland / Frans von der Borch / Gerit Jacob Witsen / Telingen och Bryningz: Ifrån Seland / Mannemaker och Magnus: Ifrån Vträcht / Ploys och Gerestein: Ifrån Frißland / Osterse och Nanning: Ifrån Öfweryssel / några Herrar / hwilkes nampn äre honom förgätne: Ifrån Gröningen / Schaffer och Goginga / sampt flere andre / hwilkes nampn han icke kan minnas.

Sedhan thetta Privilegium war examinerat och wäl öfwerwägh̃it / befunno Commissarierne, at thet war fast bättre än thet the sielfwe hadhe författat / och bleff vthaff the Herrar General Stater förskickat vthi Provincierne, på thet hwar och en på nästföliande förste Maij skulle sitt betenckiande här om inlefwerera / thet dogh̃ icke på itt Åhr ther effter bleff efterkom̃it. Theßlikes bleff och thenne Demonstrantz anmodande / punct ifrån punct skäärskådhat. Thenne Tractat warade så när i ser Wekur / på hwilken tidh̃ han esomoffta st begärade / the wille sigh̃ dogh̃ förklara / om han och vthi någon punct hadhe förseedt sigh̃ / så förhäppades han thervthinnan at göra hwariom och enom til nöies / effter

 såsom

såsom han och vthi thenne saaken ännu mehra wiste / thet han gerna wille vppenbara. Ther vppå gåfwo Herrarna honom thetta swar / thet the låto sigh alt wål behagha / betackade honom samptligen / ther hoos förmanandes / han wille vthi sitt godhe Vpsåt foortfara / såsom och tilsåiandes honom / at så snart Wärcket wore begynt / wille the honom thet rundeligen wedergålla.

Hwadh nu Remonstranten för flijt / mödho och arbete sedhermehra til thetta Wärckz förfordrande hafwer anwändt / thet bewijsa the margfaldelighe skrifftер han the Herrar General Stater öfwerantwardat / såsom och vthaff the åthskilligha godhe påminnelser / så wål för thet Menige bästa såsom Compagniet giordt hafwer / hwilke nästan alle (ty wärr) hafwer hafft en sådan vthgång / såsom han förespått hafwer / och thervthinnan icke vthi then ringeste punct slaghit feelt : Och ther man hadhe stält til honom troo / skulle Compagniet hafwa hafft en bettre fortgång / och effter Menniskligit sätt at tala / så hadhe många aff wåra Wänner / Naboer och Förbundzförwanter icke råkat vthi thet stora beswär / ther medh the nu äre bekaijade / ey heller thesse Landskapen så häfftigt hootas och vndsäijas / såsom nu skeer. Ty Fienden skulle hafwa blifwit förswagħat / och Landsens inkomst til många tusende förbättrat / som vthi närwarande tidh och legenheet hade mächta wål kommit Landet til motto. Men aldenstund Wärcket är blifwit til ryggia / så räcknas thet nu för intet annat än för en blott inbillan.

Jagh wil her intet röra om alle the Sammankompster / som vthaff the Högmächtighe Herrars General Staternars Commissarier, til at accordera medh thenne Remonstrant om hans belöning / för thet han saken yppat hafwer / såsom och för hans tiänst / äre beramnade wordne : Theßlijkes then Satisfaction och Nöijachtigheet / som Commissarierne altidh förnummo / öfwer thet ringa / som han them ytterligħare hafwer welat communicera, in til thes han endtligen sin prætension och förestälte mål hinna kunde : Så at sielfwa Staternas Commissarier aff Holland (som vthi April Månadh 1622. hade vppå the Ädle Mächtighe Herrars godtyckio warit medh honom öfwereens / och städerna Copian aff hans fordran til sigh taghit) sigh för H. F. N. Printzen aff Oranien förklarадhe / at han hadhe them om saken nogsamt förnögdt / endogh han

tilfö-

tilförenne vthtryckeligen hadhe sigh märkia låtit / thet han allenast wille röra widh Skalen / och icke widh sielfwa Kernan.

Såsom och til at förekigha thet Contentament och godhe Nöije / som thenne Remonstrant H. F. N. Printzen aff Uranien / thesslikes H. N. Grefwe Wilhelm aff Nassow / (loftigh i åminnelse) thenne saak angående giordt hafwer: Hwadh för Commission och befalning han vthaff H. F. N. på åthskillighe reesor her öfwer bekommit hafwer: The Secreter och Hemligheter / som han H. F. N. om thenne saak vptäckt / och ån yttermera at vptäckia sigh förplichtat hafwer: Såsom och thet H. F. N. hafwer för gott och rådsamt funnit / at man om thenne saak intet wijdhare röra skulle / för än hon wore i wärcket stålt / högeligen honom förmanandes / at så kärt han hadhe sitt Lijff och Fädernesland / skulle han thet för ingen vppenbara: Thesslikes then belöning och wedergåldning / som H. F. N. hafwer dömdt Remonstrant meriterat och förtiänt hafwa / sigh och bemödhat / at han then motte åthniuta / effter såsom bewijsligit är vthaff the margfaldighe Recommendationer, som H. F. N. så wäl til the Högmächtighe Herrar General Stater / som til the Adle Mächtighe Herrar Stater aff Holland bådhe mundtligen och skrifftligen ther om gifwit hafwer.

Til itt beslutt / gifwer Wsselings / öfwer thet som korteligen omrördt är / effterföliande Puncter at taghas i betänckiande.

Om han för så många nampnkunnige tygh och witne skuld icke skal hållas för trowärdigh / hälst medhan alle resolutioner om thetta wärcks företagande / igenom hans anbringande / skedde är.

Hwadh man skal hålla aff theras Doom och Vpsåt / som honom icke hafwe förhördt / ey heller seedt hans bewijs / och lijkwål vnderstå sigh at lasta och ogilla hans föregifwande / lijka såsom ther icke hadhe någon grund / och icke annat wore än en blott inbillan / twärt emot så många wijses och förståndiges Doom och meening / hwilke effter the honom hörde hafwe / hans föregifwande gilla och för gott och wälgrundat känna: Om man och icke skal hålla them för sannskyllige Nabals Bröder / hwilkes Hierna stämmar så öfwerens medh theras Pung / lijka såsom Siön

medh

medh Månan / och til at förleggia alt hwadh Remonstrant föregifwer / intet annat weeta at framställa / än at somlige vthaff hans egne saker icke hafwa wäl aflupit / liska såsom slijke högwichtighe saker skole efter thens lycka eller olycka öfwerwäghas och skåårskådhas / som them angifwit hafwer / efter såsom Ordspråket lydher : The Narrar / som Lyckan löper medh / behöfwe ingen Wijßheet ?

Vthi liska motto / hwem som monde wara orsaken / at thenne så godhe och loflighe Saak är blifwen retarderat och förhindrat / antingen thenne Remonstrant, som så ovthsäijeligh mödho och arbete anwändt hafwer henne at förfrämia / och altidh tilförenne warnat och pämint om the store beswär / som therigenom skulle förorsakas / ther man honom icke wille efterfölia : Eller och the / som sigh ther emot hafwa vplagdt / och nästan giordt saken twifwelachtigh / om och noget gott ther medh skulle kunna vthrättas : Hwilke sämwäl och om theras Anslagh lyckeligen affluppe / skulle wara Landet mehr än til femtije tunnor Guld beswär / förvthan någen förhopning til profit, vthi then Stadhen man skulle thet hafwa lijsat / och Menighe man ifrån alle owisse Skattar och Pälaghor befrijat / så frampt the thenne Remonstrants Anbringande hadhe wedertagit ?

Item / om hans Anbringande bestodh och wore grundat på godh skääl / om tå några andre skääl skulle kunna vptänktas / hwarföre thenne Octroy eller Privilegium icke skulle / efter såsom wärcket nödtorfftteligen krafde / fortställas ?

Ytterligare / aldenstund nästan heele Werlden betyghar / at närwarande Stats förloßning hänger mäst ther vppå / at thetta Wärck motte wäl inrättas och begynnas / om tå Remonstrant igenom föreskrefne Fordeels vthwijsande icke hafwer förskylt en ährligh Belöning / fast han än intet annat til saken giordt hadhe ?

Hwar och hans Anbringande icke hadhe nogen grund / så at andre förstodhe sigh nu bättre på saken än han (efter såsom thet är lättare at förbättra en ting / än påfinna) om han lijkwäl för sin mycknа mödho / arbete / store omkostnad / och fast större försummande och tilbaka sättiande / så

wäl

wäl aff tijden / som aff egendomen / theßlijkes för then anpreſenterade fordeel / icke hafwer förtiänt thet han wäl ſkulle blifwa belönt / aldenſtund han ſigh alt ſådant effter the Höghmächtige Herrars General Staters / H. F. N. jämwäl och the Ädle Herrars Staters aff Holland och Seeland / befalning företagit hafwer?

Endtligen och til itt Beſluut / oanſeedt Remonſtrants älderdom / ſwagheet och lägenheet / ſåſom och ſielfwe ſaken icke tilſadhe / at han hervehinnan kunde bewiſſa nogen wijdhare tiänſt / om han och förthenſkul ſin Fordring och Wedergälning ſkulle ſå plat miſta och quit blifwa?

Tå nu thenne Skrifwelſen war läſin vehaff the Högmächtighe Herrar General Stater / förſende the henne til Directorerne öfwer thet Weſt Indianiſke Compagniet, ſampt medh effterföliande Milliv.

Copia aff *General* Staternars Breeff til *Directorerne* öfwer thet Weſt Indianiſke Compagniet.

General Staterne etc.

EHrnfeſte etc. Wij ſende edher her medh til handa een Summariſk berättelſe / om thet ſom Wilhelm Wſſelings ſå wäl för Wäre ſom för the Ädle Mächtighe Herrars Staters aff Holland och Seelandz Commiſſarier, angående thet Weſt Indianiſke Compagnijt, på åthſkillige Reſor berättat och bewiſſt hafwer. Och aldenſtund wij hervthaff nogſampt beſinne och ſpörie hans ſtore alfwar / hogh och wilie han dragher til thetta Compagniets förfordring och tiänſt / ſåſom och hans redebogenheet her til at meddela then weetſkap och longlighe Experientz, ſom han om thenne ſaak haſwer: Hwarföre hafwe wij för thet Gemene beſte gott funnit / bemälte Wßlings til E. K. at affärdigha / och på thet fliſteligſte at commendera, wänligen och alfwarligen begärandes / E. K. wille thetta gunſteligen öfwerwägha / och ſålunda hervthinnan diſponera ſåſom E. K. kunne beſinna hans tiänſt och förſkyllan eſka och fordra. Hwar medh ſteer oß til behaagh / thet wij och oß til E. K. förſee. E. K. her

04171
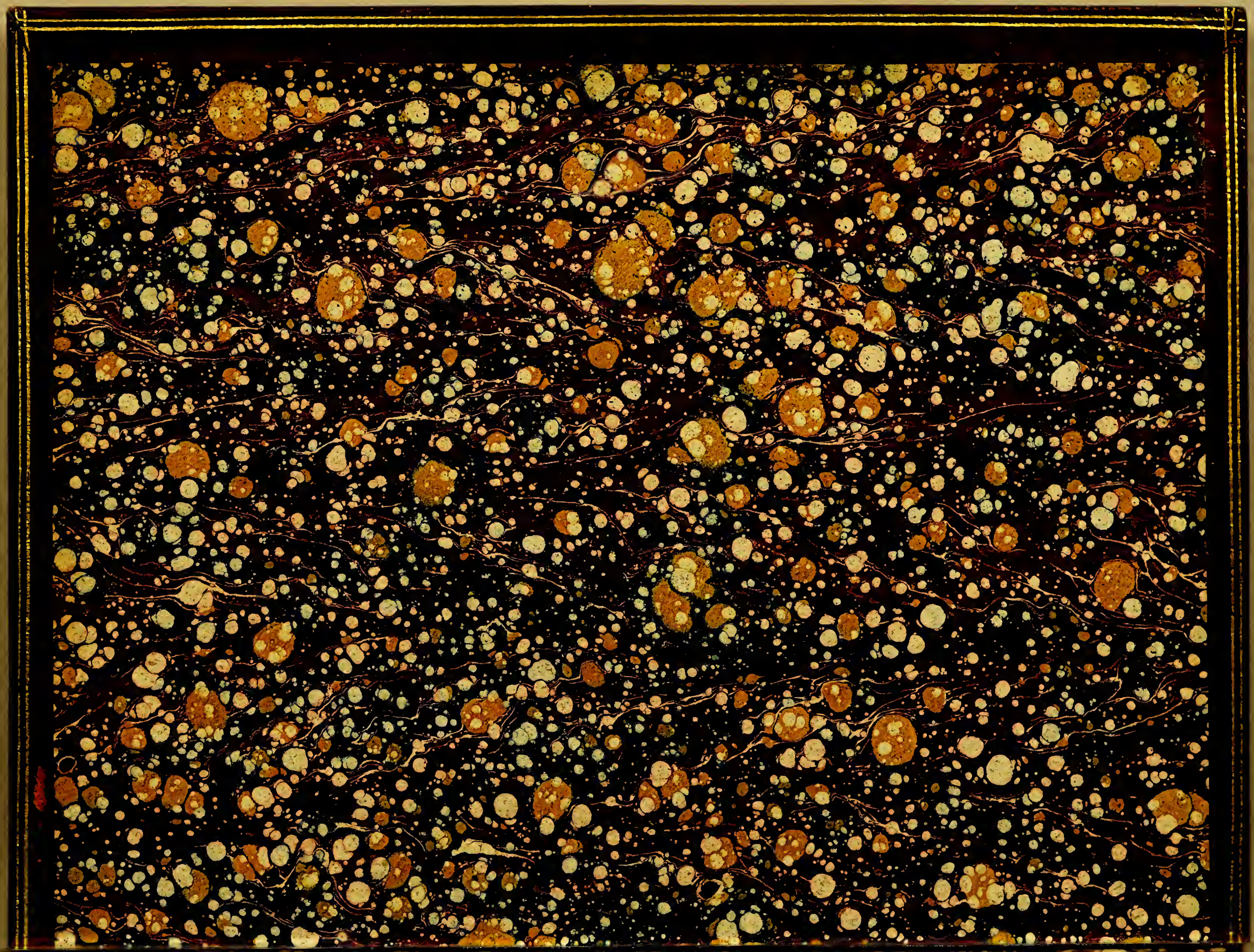
F626
U87v